

Algemeen ambtsbericht Irak

December 2004

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken

14 december 2004

1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1	Basisgegevens	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Geschiedenis	7
2.1.3	Staatsinrichting	8
2.2	Politieke ontwikkelingen	12
2.3	Veiligheidssituatie	15
2.4	Sociaal-economische situatie	22
3	Mensenrechten	25
3.1	Juridische context	25
3.1.1	Verdragen en protocollen	25
3.1.2	Nationale wetgeving	25
3.2	Toezicht	35
3.3	Naleving en schendingen	36
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	36
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	38
3.3.3	Vrijheid van godsdienst en overtuiging	40
3.3.4	Bewegingsvrijheid	40
3.3.5	Rechtsgang	46
3.3.6	Arrestaties en detenties	48
3.3.7	Mishandeling en foltering	50
3.3.8	Verdwijningen	51
3.3.9	Buitengerechtelijke executies en moorden	51
3.3.10	Doodstraf	53
3.4	Positie van specifieke groepen	53
3.4.1	Koerden	53
3.4.2	Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst	54
3.4.3	Moeras-Arabieren	55
3.4.4	Turkmenen	55
3.4.5	Dienstplichtigen / militairen	56
3.4.6	Vrouwen	56
3.4.7	Leden van de voormalige Baathpartij	59
3.4.8	Religieuze groepen	62
3.4.9	Homoseksuelen	66
4	Migratie	67
4.1	Migratiestromen en –motieven	67
4.2	Binnenlands ontheemden	70
4.3	Activiteiten van internationale organisaties	71

4.4	Beleid andere Europese landen	72
5	Samenvatting	74
	Bijlage 1. Koerden / Talen	76
	Bijlage 2. Samenstelling kabinet	77
	Bijlage 3. Landkaart	78
	Bijlage 4. Incidenten	79
	Bijlage 5. Documenten	82
	Literatuurlijst	83

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de huidige situatie in Irak beschreven, voorzover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Irak en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Iraakse asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Irak (laatstelijk 3 juni 2004). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van 3 juni tot 24 november 2004.

Dit algemeen ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie van openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse¹, vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordigingen in Irak, omliggende landen, in EU-lidstaten en de VS aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst.

Overigens zijn de tekstpassages waarbij wordt verwezen naar openbare bronnen, in veel gevallen ook gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch gebied. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van Irak opgenomen.

In hoofdstuk 3 wordt de mensenrechtensituatie in Irak geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Irak partij is, komen de mogelijkheden van toezicht aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk 4 komen oorzaken van migratiestromen aan de orde. Tevens zal worden ingegaan op de opvang van binnenlandse ontheemden, het beleid van een aantal andere Europese landen inzake asielzoekers uit Irak en activiteiten van internationale organisaties, waaronder de positie van UNHCR.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk vijf.

¹ Naar aanleiding van de instabiele veiligheidssituatie in Irak waren tijdens de verslagperiode de mogelijkheden voor onderzoek in Irak aan beperkingen onderhevig.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

De Republiek Irak heeft een oppervlakte van circa 444.000 km². Irak telde in 1993 ongeveer 20 miljoen inwoners². De bevolking van Irak werd in 2004 geschat op ongeveer 25,3 miljoen.³

Etnisch en linguïstisch kunnen in Irak onder meer Arabieren, Koerden⁴, Turkmenen, Assyriërs, Armeniërs⁵ en Mandeërs⁶ worden onderscheiden. Schattingen van het percentage Arabieren in geheel Irak variëren van 70 tot 85 %. Schattingen over het percentage Koerden variëren van 15 tot 20 %.

Irak is overwegend islamitisch, 97 % is moslim. Sjiïeten vormen de grootste groep moslims (circa 62 %) in Irak. De sjiïtische gemeenschap in Irak bestaat overwegend uit Arabieren. Iraakse soennieten (circa 35 %) zijn vooral Koerden (15-20 %) en Arabieren (circa 15 %).^{7 8} Daarnaast bestaan er verschillende religieuze minderheden, waaronder christenen⁹, Mandeërs en yezidi's¹⁰.

² Fischer Weltatlas 1996; Harenberg Landerlexikon 1995/1996. Volgens een officiële volkstelling door de autoriteiten in Bagdad zouden er in 1997 in heel Irak 22 miljoen mensen hebben gewoond.

³ CIA World Fact Book 2004 – Iraq, Washington, 2004.

⁴ Zie voor meer informatie over Koerden, Turkmenen en Assyriërs hoofdstuk 3.

⁵ Het aantal Armeniërs in Irak werd in 2001 geschat op circa 20.000. De meerderheid van de Armeniërs is in Bagdad woonachtig. Eveneens zijn er kleine Armeense gemeenschappen in en nabij Mosul, Basra en Kirkuk. Zie ook algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

⁶ Zie ook 3.4.8.4.

⁷ CIA World Fact Book 2004 – Iraq en www.globalsecurity.org

⁸ De soennitische en de sjiïtische islam zijn de grootste geloofsstromingen binnen de islam. Aanhangers van de soennitische islam - soennieten - volgen de 'sunna', de gedragslijn van de profeet Mohammed. Deze is schriftelijk vastgelegd in de verzameling van mondelinge overleveringen over hem (de zogenaamde 'hadith'). Het overgrote merendeel van de moslims ter wereld is soennitisch. De sjiïtische islam ontstond in de zevende eeuw na een geschil over de opvolging van de profeet Mohammed. Sjiïeten (afkomstig van 'Sji'at Ali' ofwel 'Partij van Ali') zijn de mening toegedaan dat de opvolgers van Mohammed nakomelingen zijn van diens neef Ali, die getrouwd was met Mohammeds dochter Fatima. Zie ook 3.4.8.1 en 3.4.8.2.

⁹ Zie hoofdstuk 3.4.8.3.

¹⁰ Zie voor informatie over yezidi's algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 en algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

De Republiek Irak was sinds het einde van de Golfoorlog in 1991 de facto in tweeën uiteen gevallen, waarbij Noord-Irak¹¹ was onttrokken aan het centrale gezag in Bagdad. Noord-Irak stond sindsdien onder controle van de Koerdische partijen PUK ('Patriotic Union of Kurdistan) en KDP ('Kurdistan Democratic Party') terwijl Centraal-Irak onder het gezag van de regering onder leiding van president Saddam Hoessein in Bagdad viel. De militaire interventie van de coalitie in de lente van 2003 heeft aan deze de facto scheiding tussen Noord- en Centraal-Irak formeel een einde gemaakt.

Taal

In de tijdelijke grondwet¹², 'Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period' (ook wel 'Transitional Administrative Law', TAL), zijn Arabisch en Koerdisch opgenomen als de twee officiële talen.¹³

Midden en zuiden van Irak

In het Irak ten zuiden van het KRG-gebied is het Arabisch de algemene voertaal, met uitzondering van de plaatsen en streken waar veel Koerden (bijvoorbeeld Kirkuk) en Turkmenen (Tell-Afar) woonachtig zijn. Daar geldt het Koerdisch danwel het Turkemeens vaak als voertaal. Onderwijs wordt buiten het KRG-gebied overwegend in het Arabisch gegeven.

In dit gebied woonachtige niet-Arabieren (zoals Koerden, Turkmenen en Armeniërs) zijn vaak ook, naast de taal van de minderheid waartoe men behoort, in meer of mindere mate het Arabisch machtig. De meeste Mandeeërs en ook sommige christenen hebben inmiddels het Arabisch als moedertaal.

¹¹ In dit algemeen ambtsbericht wordt met Noord-Irak bedoeld op het gebied dat, voorafgaand aan de militaire interventie in Irak in de lente van 2003, onttrokken was aan het gezag van Bagdad. Noord-Irak behelst ruwweg de drie provincies Dohuk, Erbil en Sulaymaniyya alsmede het noordelijk deel van de provincie Kirkuk (Al-Ta'mim), een deel van het noorden van de provincie Diyala en een deel van de provincie Nineveh. Voorafgaand aan de militaire interventie vielen deze gebieden staatkundig onder het gezag van Bagdad. In de praktijk hadden de PUK ('Patriotic Union of Kurdistan) en de KDP ('Kurdistan Democratic Party') beiden in het door hen gecontroleerde gebied een regering gevormd. Deze regering wordt in beide gebieden aangeduid als de Kurdistan Regional Government (KRG): KRG/KDP en KRG/PUK. Zie verder algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002. Voor de volledigheid dient hier dat Kirkuk, Mosul en Khanaqin geen deel uitmaken van de KRG-gebieden.

¹² Begin maart 2004 is de 'Transitional Administrative Law' aangenomen. Zie verder voor de tijdelijke grondwet: subparagraaf 2.1.3. en 3.1.2. Zie ook www.cpa-iraq.org.

¹³ Beide talen hebben dezelfde status en zullen onder meer gebruikt worden voor de publicatie van de Iraakse staatscourant, de 'Official Gazette', officiële gelegenheden (als parlementaire vergaderingen, de raad van ministers, rechtspraak etc.), officiële documenten, op scholen en in de federale instellingen in het gebied van de 'Kurdistan Regional Government' (KRG). (Law of administration for the state of Iraq for the transitional period, 8 maart 2004, Artikel 9.)

KRG-gebieden

Het Koerdisch¹⁴ geldt in de KRG-gebieden, als officiële taal.¹⁵ Het Arabisch is sinds 1991 niet of nauwelijks meer gebruikt in schriftelijke stukken van de overheid. Het Arabisch heeft onder de TAL in de KRG-gebieden dezelfde status als het Koerdisch. Het gebruik van de Arabische taal is in dit gebied het laatste decennium afgenomen. De meerderheid van de bevolking beheerst in meer of mindere mate zowel het Koerdisch als het Arabisch.¹⁶

In de KRG-gebieden worden verschillende Koerdische talen gesproken.¹⁷ Onderwijs wordt sinds 1991 gegeven in het Koerdisch, op primair, secundair en tertiair niveau. Arabisch wordt gedoceerd als vreemde taal. Het Arabisch is in de KRG-gebieden een verplichte vreemde taal op basisscholen voor leerlingen vanaf vier jaar. Op secundair niveau is Arabisch een eindexamenvak. Op tertiair niveau wordt Arabisch eveneens als verplicht vak onderwezen. In de tijdelijke grondwet is voorts opgenomen dat men het recht heeft onderwijs in de moedertaal¹⁸ te volgen. In het gebied onder de controle van de KRG/KDP kan men onderwijs – op primair en secundair niveau - in het Sureth¹⁹ volgen.²⁰

Er zijn geen scholen die Sureth-talig onderwijs verschaffen in het KRG/PUK-gebied. Hier zijn zeer weinig Assyriërs woonachtig. Iraakse yezidi's, voor een groot deel woonachtig in de omgeving van Sinjar, Mosul, Sheikhan/Ain Sifni, spreken een vorm van het Kurmanji (Botani).

2.1.2 Geschiedenis

Na meer dan dertig jaar een uiterst repressief bewind te hebben gevoerd in Irak is het bewind van president Saddam Hoessein door coalitietroepen in de lente van

¹⁴ Het Koerdisch is een verzamelnaam voor een aantal talen behorend tot de Koerdische taalgroep binnen de Iraanse taalfamilie. De Iraanse taalgroep is onderdeel van de Indo-Europese taalfamilie.

¹⁵ Voordat de KRG-gebieden in oktober 1991 onttrokken raakten aan controle door het bewind van Saddam Hoessein was in dit gebied Arabisch de officiële taal.

¹⁶ Vooral onder ouderen is men het Arabisch nog machtig. Jongere Koerden, die geen onderwijs in het Arabisch hebben genoten, of Koerden afkomstig van het platteland spreken soms weinig Arabisch.

¹⁷ In het Koerdische noorden worden het Badini en het Sorani het meest gebruikt. Zie verder bijlage 1.

¹⁸ Volgens de tijdelijke grondwet hebben Irakezen het recht om hun kinderen onderwijs te geven in hun moedertaal, zoals de taal van de Turkmenen, Assyriërs of Armeniërs, op overheidsscholen, of in elke andere taal op privéscholen. (Artikel 9 van de 'Law of Administration for the State of Iraq', 8 maart 2004)

¹⁹ Het Sureth is een neo-Aramese taal die gebruikt wordt door Assyrische en Chaldeeuwse christenen. Zie ook algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

²⁰ Er zijn circa 40 scholen in KRG/KDP-gebied die onderwijs in het Sureth geven. De politieke partij 'Assyrian Democratic Movement' (ADM) is voornemens ook in de buurt van Mosul Assyrische scholen te openen. Op Assyrische en Turkmeense scholen kunnen scholieren eveneens Koerdische taallessen ontvangen. Op deze scholen is Arabisch de 'derde' taal.

2003 met een militaire interventie beëindigd.²¹ Vervolgens voerden de ‘Coalition Provisional Authority’ (CPA) en sinds juli 2003 ook de ‘Iraqi Governing Council’ (IGC) het bestuur over Irak.²² Op 1 juni 2004 trad een nieuwe tijdelijke regering (interimregering) aan, dat sindsdien verantwoordelijk is voor het bestuur van Irak, met inbegrip van het gebied dat voorheen onder het gezag van de Koerdische partijen PUK en KDP stond. De IGC is op 1 juni jl. direct ontbonden.²³

2.1.3 Staatsinrichting

De Iraakse staatsinrichting verkeert thans in een overgangsfase. Op 8 juni 2004 werd door de VN-Veiligheidsraad unaniem resolutie 1546 aanvaard. Deze resolutie legt een politiek tijdschema vast, dat eind 2005 dient uit te monden in het aantreden van een democratisch gekozen regering.

Nationaal bestuur

In de periode van 28 juni²⁴ jl. tot eind januari 2005 wordt Irak geregeerd door een soevereine Iraakse interimregering²⁵ onder leiding van premier Iyad Allawi, gecontroleerd en bijgestaan door een nationale interimraad. Sjeik Ghazi Al-Yawar is begin juni jl. benoemd tot president. Eind januari 2005 dienen verkiezingen plaats te vinden voor een overgangsparlement (‘Transitional National Assembly’ of TNA) dat verantwoordelijk is voor de samenstelling van een overgangsregering, ‘Transitional Government’. De TNA heeft de taak een permanente grondwet op te stellen. Het politieke proces, zoals vastgelegd in VNVR-resolutie 1546, zou moeten leiden tot nieuwe verkiezingen en een legitiem gekozen regering, uiterlijk december 2005.²⁶

²¹ Zie ook: Ministerie van Buitenlandse Zaken, ‘Algemene beschrijving van de huidige situatie in Irak’, 11 juni 2003. Zie voor een beschrijving over de situatie in Centraal-Irak en Noord-Irak voorafgaand aan de militaire interventie onder meer de algemene ambtsberichten Centraal-Irak, mei 2003, november 2002 en Noord-Irak, mei 2003 en oktober 2002.

²² De IGC wees in september 2003 een tijdelijk kabinet aan. De CPA behield het vetorecht over beslissingen van de IGC. Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, januari en juni 2004.

²³ Zie verder 2.2.

²⁴ Op 28 juni 2004 vond de machtsoverdracht plaats. De CPA is diezelfde dag ontbonden.

²⁵ De volgende partijen hebben vertegenwoordiging in de interimregering: ‘Supreme Council of the Islamic Revolution in Iraq’ (SCIRI), de islamitische partij ‘Al-Da’wa’, ‘Iraqi National Congress’ (INC), ‘Iraqi National Accord’ (INA), ‘Kurdistan Democratic Party’ (KDP), ‘Patriotic Union of Kurdistan’ (PUK), ‘Assyrian Democratic Movement’ (ADM), ‘Iraqi Independent Democrats’ en ‘Iraqi Islamic Party’. Deze laatste is in november uit de interimregering getreden uit protest tegen de militaire acties in Falluja. Een aantal kabinetsleden is niet verbonden aan een politieke partij.

²⁶ Uit het tijdspad, zoals neergelegd in VNVR-1546, volgt dat de door de TNA opgestelde grondwet dient te worden geratificeerd door middel van een nationaal referendum, dat uiterlijk 15 oktober dient plaats te hebben. Vervolgens dienen verkiezingen plaats te vinden voor een nieuwe regering (uiterlijk december 2005).

De TAL biedt de grondslagen voor het bestuur van Irak tijdens de interimperiode. De TAL is sinds 28 juni 2004 van kracht totdat - uiterlijk 31 december 2005 - een legitiem gekozen regering is samengesteld. Irak zal volgens de tijdelijke grondwet een federale structuur kennen, democratisch en pluralistisch van aard zijn, met een scheiding der machten. Naast de federale overheid zijn er provinciale en plaatselijke overheden.²⁷

De bevoegdheden van de interimregering zijn vastgelegd in de TAL en nader gespecificeerd in de bijlage bij de TAL van 1 juni 2004.²⁸ Hieruit volgt dat de interimregering zich vooral zal richten op het 'verschaffen van welzijn en de veiligheid van de Iraakse bevolking, het bevorderen van de wederopbouw en economische ontwikkeling en de voorbereiding van de, uiterlijk eind januari 2005 te houden, verkiezingen'. Voorts stelt de bijlage dat 'de interimregering dient na te laten besluiten te nemen die de bestemming van Irak na de interimperiode zouden kunnen wijzigen'. De interimregering kan verordeningen uitvaardigen die rechtsgeldig zijn totdat deze worden aangepast door een toekomstige permanente Iraakse regering.^{29 30}

De nationale interimraad³¹ heeft de bevoegdheid om de ministerraad en de president te adviseren en toe te zien op de uitvoering van de implementatie van regelgeving. Tenslotte heeft de interimraad de bevoegdheid om het nationale budget van 2005 goed te keuren. De interimraad kan, mits binnen tien dagen en bij tweederde meerderheid, regeringsdecreten blokkeren. De Iraakse autoriteiten maken voor het nationale en regionale bestuur onder meer gebruik van (senior) consultants, waarvan sommige voorafgaand aan de machtsoverdracht ook werkzaam waren voor de CPA.

Verkiezingen

De verkiezingen voor het overgangsparlement, de TNA, dienen volgens de planning op 30 januari 2005 plaats te hebben. Voor de TNA dienen 275 leden gekozen te worden, waarvan 25 % vrouwen. Deze TNA zal een presidentiële raad kiezen bestaande uit de president en twee vice-presidenten. De presidentiële raad zal een premier benoemen en op advies van de premier een raad van ministers.

²⁷ Zie verder hoofdstuk 3, onder meer subparagraaf 3.1.2. voor de tijdelijke grondwet.

²⁸ Zie http://www.cpa-iraq.org/government/TAL_Annex.html

²⁹ Annex to the law for the administration of Iraq in the transitional period.

³⁰ Volgens sectie 2 van de bijlage bij de TAL kan de ministerraad met goedkeuring van de president "issue orders with the force of law that will remain in effect until rescinded or amended by future Iraqi governments." De interimregering kan verder beslissingen nemen inzake aanstellingen, gebruik van de Iraakse militaire eenheden en is bevoegd internationale overeenkomsten te sluiten. Daarnaast vertegenwoordigt de interimregering Irak in buitenlandse betrekkingen. Wat de procedures betreft geldt dat regelgeving door de ministerraad unaniem moeten worden aangenomen met goedkeuring van de president.

³¹ Deze is in augustus jl. gekozen tijdens de Nationale Conferentie. Zie verder 2.2.

Naast de verkiezingen voor de TNA dienen tegelijkertijd verkiezingen plaats te vinden voor de regionale raden in het hele land en het Koerdische parlement in de KRG-gebieden.

De 'Independent Elections Commission of Iraq' (IECI) heeft een exclusief mandaat om de verkiezingen te organiseren. De IECI is autonoom, beschikt over een eigen budget en wordt geassisteerd door de VN.³² De IECI beschikte eind september 2004 over een bestand van 13,9 miljoen kiezers verspreid over alle provincies, gebaseerd op het VN-voedseldistributiesysteem. De IECI is op 1 november 2004 begonnen met de registratie van kiezers en politieke partijen. Begin november waren er 550 registratiecentra opgezet en 6500 verkiezingsmedewerkers opgeleid.³³ De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) en de IECI zijn voorts bezig met de organisatie van 'out of country voting' in 14 landen, waaronder Nederland.³⁴

De organisatie van de verkiezingen in Irak wordt in sterke mate gehinderd door de instabiele veiligheidssituatie.³⁵

Ter ondersteuning van de verkiezingen zijn tijdens de verslagperiode procedures en regelgeving ontwikkeld. De definiëring en goedkeuring hiervan bleken een traag proces. De meeste van deze nieuwe regelgeving is gebaseerd op de CPA orders 92 (The Independent Electoral Commission of Iraq), 96 (Electoral Law) en 97 (Political Parties and Entities Law).

Regionaal bestuur

KRG/KDP- en KRG/PUK-gebieden

In de provincies onder het bestuur van de KRG/KDP en de KRG/PUK is er in de bestuursstructuur op operationeel niveau weinig veranderd sinds de val van Saddam Hoessein. De regeringen in respectievelijk Erbil (KRG/KDP) en

³² De activiteiten van de VN bestaan uit ondersteuning en inbedding van de kiesraad (vooral landelijke presentie en training van commissieleden) en de voorbereiding, organisatie en planning van de verkiezingsactiviteiten.

³³ Er is een voorlopig register opgezet op basis waarvan Iraakse families formulieren zullen ontvangen waarin wordt beschreven op welke wijze zij momenteel geregistreerd staan. Iedereen die voor 31 december 1986 is geboren en die kan aantonen over de Iraakse nationaliteit te beschikken, is kiesgerechtigd. Mocht de registratie niet kloppen dan kunnen personen binnen twee weken veranderingen laten doorvoeren. De registratie van politieke entiteiten vindt tegelijkertijd met de kiezersregistratie plaats. Kandidaten moeten om hun kandidatuur dan wel partij te registreren minstens 500 handtekeningen van kiesgerechtigde personen hebben. Per individuele kandidaat is het registratietarief 2.5 miljoen dinar (\$1.725) en per groep 7.5 miljoen dinar (\$5.170).

³⁴ De andere landen zijn Australië, Canada, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Zweden, Iran, Jordanië, Syrië, Turkije, Verenigde Staten, Verenigde Arabische Emiraten en het Verenigd Koninkrijk.

³⁵ IRIN, 5 oktober 2004. Enkele registratiekantoren werden gesloten vanwege aanslagen (BBC News, 21 november 2004)

Sulaymaniyya (KRG/PUK) functioneren net als voorafgaand aan de militaire interventie.³⁶ De twee regeringen hebben herhaaldelijk de intentie uitgesproken de twee besturen te integreren en enkele stappen hiertoe ondernomen. Van integratie van de twee besturen is tot nu toe echter weinig sprake. De regionale verkiezingen in januari 2005 zouden de beoogde integratie van de twee regeringen moeten bevorderen.³⁷

De tijdelijke grondwet, geldig totdat uiterlijk eind 2005 een volwaardige regering is samengesteld³⁸, erkent de KRG als officiële regering over het gebied dat voorafgaand aan de militaire interventie reeds onder het bestuur van de KRG viel.³⁹

Raden

In het merendeel van Irak zijn provincie-, districts- en stadsraden geïnstalleerd. Deze zijn op min of meer democratische wijze tot stand gekomen, onder meer door middel van getrapte verkiezingen. In de drie Koerdische provincies is sinds 1991 / 1992 reeds sprake van plaatselijk bestuur.⁴⁰ De ‘Order on Local Government’ van de CPA – waarin de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de raden op de diverse niveaus zijn vastgelegd – is nog steeds van kracht.⁴¹ Provinciale en lokale raden kunnen volgens deze verordening onder meer belasting heffen. Provinciale raden zijn bevoegd om gouverneurs te benoemen en lokale raden om burgemeesters te kiezen.

De stand van zaken in plaatselijke bestuurlijke ontwikkelingen verschilt per regio. In de praktijk blijkt dat een aantal provincie- en districtsraden over beperkte financiële middelen beschikt. Voorts poogt de Iraakse interimregering de bevoegdheden van de lokale overheden in te perken.⁴² Evenwel slagen de raden erin op veel plaatsen naar behoren te opereren.

³⁶ Op provinciaal niveau fungeert het bestuur doorgaans net als voorafgaand aan de militaire interventie in 2003. Het volgende is bekend. De provincieraden van Erbil en Dohuk bestaan uit partijpolitici en technische bestuurders die door de KDP zijn aangewezen. In Erbil is een gemeenteraad samengesteld na verkiezingen in mei 2001. De meeste raadsleden behoren tot de KDP en de Kurdistan Islamic Union (KIU). De provincieraad te Sulaymaniyya is benoemd door de PUK en bestaat, volgens PUK-vertegenwoordigers, in de eerste plaats uit technische bestuurders. De stad Sulaymaniyya beschikt over een eigen raad. Deze is samengesteld na de plaatselijke verkiezingen van mei 2001.

³⁷ AP, ‘Kurds disillusioned by the main parties’, 11 oktober 2004.

³⁸ Dit dient uiterlijk 31 december 2005 te zijn gebeurd.

³⁹ Law of administration for the state of Iraq for the transitional period, 8 maart 2004, Artikel 53 en 54.

⁴⁰ Zie voor bestuursstructuren in Noord-Irak ook het algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002.

⁴¹ Zie CPA-verordening 71, 6 april 2004.

⁴² Het is gebleken dat de Iraakse overheid onvoldoende budget toekent aan het stadsbestuur van Bagdad uit vrees zeggenschap te verliezen. Voorts zorgt de veiligheidssituatie voor

Rechterlijke macht

Door de Iraakse autoriteiten wordt gewerkt aan hervorming van de rechterlijke macht in Irak. De tijdelijke grondwet moet gedurende de interimperiode de onafhankelijke positie van de rechtsmacht garanderen.⁴³

2.2 Politieke ontwikkelingen

De verslagperiode werd gekenschetst door ontwikkelingen voortvloeiend uit het herstel van de Iraakse soevereiniteit en het aanhoudende geweld.

Op 28 juni werd, twee dagen eerder dan gepland, de soevereiniteit aan de Iraakse interimregering overgedragen.⁴⁴ De CPA werd diezelfde dag opgeheven. Medio augustus had in Bagdad de Nationale Conferentie plaats, waarbij de nationale interimraad werd gekozen.⁴⁵ De Nationale Conferentie was een platform voor afgevaardigden uit diverse geledingen van de Iraakse samenleving.⁴⁶

De verslagperiode stond verder in het teken van voorbereidingen voor de in januari geplande verkiezingen.⁴⁷ Voor zover thans bekend zullen de grootste partijen⁴⁸ een gezamenlijke kieslijst vormen.⁴⁹

Het functioneren van de meeste Iraakse bestuurslichamen werd nog steeds beperkt door corruptie, onervarenheid van bestuurders en onduidelijkheid over bijvoorbeeld nieuwe wetgeving en procedures.⁵⁰

onderminning van zeggenschap op lokaal niveau. In sommige districten of provincies hebben raadsleden hun functies neergelegd vanwege dreigementen of zijn functies vacant ten gevolge van dodelijke aanslagen. In CPA-verordening 71 is een regeling getroffen voor tussentijdse verkiezing of selectie van nieuwe raadsleden. Bij afwezigheid van een bepaling met betrekking tot lokale raden in deze CPA-verordening is de interimregering bevoegd een beslissing te nemen. De centrale overheid laat dergelijke functies vacant om zelf zeggenschap te behouden. Zie voor informatie over de verhoudingen tussen lokaal en centraal bestuur in Irak: ICG, 'Iraq: Can local governance save central government?', 27 oktober 2004.

⁴³ Zie verder subparagraaf 3.1.2.

⁴⁴ Tot dat moment lag de politieke macht in handen van de IGC en de CPA. Zie algemeen ambtsbericht Irak, 5 januari 2004 en 3 juni 2004. De overdracht werd vervroegd, omdat gevreesd werd voor aanslagen op 30 juni.

⁴⁵ Van de 100 leden van de interimraad dienden er 81 te worden verkozen tijdens de Nationale Conferentie. De overige 19 werden bezet door leden van de inmiddels opgeheven IGC. Zie ook 2.1.3.

⁴⁶ Circa 1300 Irakezen namen hieraan deel. Van de deelnemers was 25 % vrouw.

⁴⁷ Zie verder 2.1.3.

⁴⁸ Kurdistan Democratic Party, Patriotic Union of Kurdistan, Supreme Council of the Islamic Revolution in Iraq, Iraqi National Accord, Iraqi National Congress, Al-Da'wa, Iraqi Communist Party en Iraqi Islamic Party (deze laatste had zich teruggetrokken uit de interimregering uit protest tegen de militaire operatie te Falluja in november 2004).

⁴⁹ Oxford Analytica, 'Power sharing blocs prepare for elections', 5 november 2004. Op 23 november waren meer dan 150 partijen geregistreerd (AP, 23 november 2004).

⁵⁰ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 38, 15 oktober 2004. ICG, 'Reconstructing Iraq', Middle East Report, no 30, 2 september 2004

Voorts werd de verslagperiode getekend door ernstige gewelddadigheden. In augustus laaiden, in onder meer Bagdad (Sadr City) en Najaf, de gevechten weer op tussen het Mehdi-leger van de sjiiitische leider Muqtada Al-Sadr⁵¹ enerzijds en de Iraakse veiligheidstroepen en militairen van de Multi National Force⁵² (MNF) anderzijds.⁵³ Uiteindelijk slaagden eind augustus de Iraakse autoriteiten, met bemiddeling van de sjiiitische geestelijke Al-Sistani erin, een wapenstilstand te sluiten met de militie van Al-Sadr. Desalniettemin hielden de gevechten tussen de militie en de autoriteiten, die overwegend in Sadr City plaatsvonden, aan.⁵⁴ Onderhandelingen brachten een tweede staakt-het-vuren tot stand op 9 oktober. In ruil voor ontwapening⁵⁵ en herstel van zeggenschap van de Iraakse politie over Sadr City werden de bombardementen op Sadr City gestaakt en een gearresteerde medewerker van Al-Sadr vrijgelaten.⁵⁶ Al-Sadr kondigde tijdens de verslagperiode aan met een politieke beweging verder te willen gaan in het Iraakse politieke bestel. Naar verluidt zal Al-Sadr deelnemen aan de verkiezingen in januari 2005.⁵⁷

Ook was er nog altijd sprake van hevig verzet van soennitische militanten tegen de Iraakse interimregering en aanwezigheid van militairen van de MNF in het midden van het land.^{58 59} In steden als Falluja, Samarra, Tell-Afar, Mosul en Ramadi hebben milities (af en aan) de feitelijke controle in handen gehad.⁶⁰ Door middel

⁵¹ Zie ook het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 voor meer informatie over Al-Sadr.

⁵² Zie 2.3.

⁵³ De gevechten hebben naar schatting honderden levens gekost. Zie 2.3.

⁵⁴ Middle East International, 10 september 2004

⁵⁵ In oktober ging, in het kader van de wapenstilstand met de militie van Al-Sadr, een ontwapeningscampagne van de interimregering van start. Men kreeg vijf dagen de tijd om zware en middelzware wapens in te leveren in ruil voor geld. Deze campagne werd enkele dagen later verlengd. (AP, 12 oktober 2004. Reuters, 10 oktober 2004; RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 39, 22 oktober 2004; AP, 19 oktober 2004) Aangenomen werd dat deze campagne beperkt succes had. Zo luiden geruchten dat deze campagne juist handel in verouderde wapens deed ontstaan.

⁵⁶ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 37, 8 oktober 2004.

⁵⁷ Bij het overeenkomen van de wapenstilstand in oktober werd Al-Sadr uitgenodigd deel te nemen aan de verkiezingen op voorwaarde dat zijn militie zich ontwapende. Al-Sadr heeft begin november via een woordvoerder laten weten een nieuwe politieke organisatie te willen oprichten ('National Front for the Liberation of Iraq'), die 'partijen en groeperingen gekant tegen de bezetting dient te verenigen'. (RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 41, 5 november 2004; Middle East International, 21 oktober 2004)

⁵⁸ Zie 2.3.

⁵⁹ Plaatselijk is sprake geweest van samenwerking tussen de militie van Al-Sadr en soennitische verzetsstrijders.

⁶⁰ IWPR's Iraqi Crisis Report, no 83, 17 september 2004; Reuters, 'Guerilla strongholds in Iraq', 23 september 2004; Die Welt, 20 september 2004; Los Angeles Times, 10 september 2004; Volkskrant, 9 september 2004; AP, 'US and Iraqi security forces launch attacks in northern Iraq', 9 september 2004; AP, 'US forces enter the northern city of Samarra', 9 september 2004; AFP, 'US forces battle Iraqi rebels as hundreds of suspects seized', 5 september 2004

van besprekingen met lokale leiders, maar ook met militaire acties is getracht verzetshaarden in deze steden te beteugelen.⁶¹ Begin november begonnen Iraakse en Amerikaanse militairen een grootschalig offensief gericht op het neerslaan van verzetsstrijders in Falluja.⁶² Deze aanval wekte veel weerstand op onder de soennitische gemeenschap en bracht de soennitische 'Iraq Islamic Party' ertoe uit protest tegen het offensief uit de interimregering te stappen.⁶³

KRG-gebieden

De Koerdische gebieden functioneren volgens de tijdelijke grondwet in de interimperiode feitelijk autonoom.⁶⁴ De KRG/KDP- en KRG/PUK-autoriteiten hanteren dezelfde scheidslijn ten opzichte van de rest van Irak als voorafgaand aan de militaire interventie. In de tijdelijke grondwet is opgenomen dat na vaststelling van een permanente grondwet zal worden bepaald onder welk regionaal gezag Kirkuk zal komen.^{65 66 67}

Vanwege beperkte onderzoeksmogelijkheden is niet bekend of er thans in de KRG-gebieden bepaalde plaatsen of regio's buiten de controle van de Koerdische autoriteiten vallen.⁶⁸

Internationaal

In de verslagperiode heeft de VN de activiteiten in Irak weer op zeer beperkte schaal uitgebreid sinds de terugtrekking van het internationale personeel in 2003.⁶⁹

⁶¹ Zie 2.3. en de bijlage met incidenten.

⁶² Men ging ervan uit dat de terroristische leider Al-Zarqawi zich ophield in Falluja. Zie ook 2.3.

⁶³ AP, 'Sunni party withdraws from Iraq government', 9 november 2004. Uit de pers werd vervolgens vernomen dat Nasir Ayaef, lid van de Iraqi Islamic Party was gearresteerd. Volgens een medewerker van de partij zou de arrestatie te maken hebben met de kritiek van de Iraqi Islamic Party inzake de militaire operatie in Falluja (New York Times, 17 november 2004). De soennitische 'Muslim Scholars Association' dreigde met het oproepen tot een boycot van de verkiezingen als Falluja zou worden aangevallen (AP, 'Iraqi government declares 60-day state of emergency', 7 november 2004.)

⁶⁴ Law of administration for the state of Iraq for the transitional period, 8 maart 2004, Artikel 53 en 54.

⁶⁵ Voor de volledigheid dient hier dat Kirkuk, Mosul en Khanaqin thans geen deel uitmaken van de KRG-gebieden. Zie ook voetnoot 12.

⁶⁶ De vrees voor dominantie van Koerden in Kirkuk heeft diverse keren tot spanningen geleid. Zie 3.4.1 en 3.4.4.

⁶⁷ Zie ook 3.4.4. voor meer informatie over Kirkuk.

⁶⁸ In eerdere ambtsberichten is melding gemaakt van plaatselijke invloed van bijvoorbeeld Ansar Al-Islam en Islamic Movement in Iraqi Kurdistan. Zie bijvoorbeeld: algemeen ambtsbericht Noord-Irak, mei 2003 en oktober 2002. De basis in het noorden van Irak van Ansar Al-Islam was door de Amerikaanse en Koerdische troepen tijdens het militair ingrijpen in maart 2003 vernietigd (algemeen ambtsbericht Irak, januari 2004).

⁶⁹ Tijdens de verslagperiode waren enkele tientallen internationale VN-werknemers in Bagdad werkzaam. Naar aanleiding van de aanslag op het VN-hoofdkwartier in augustus 2003 had de VN besloten het internationale personeel in Irak te verminderen. Naar aanleiding van de

De Secretaris-Generaal van de VN, Kofi Annan, heeft in juli de Pakistaanse diplomaat Ashraf Jehangir Qazi tot nieuwe Speciale Vertegenwoordiger (SRSG) voor Irak benoemd. Op basis van Veiligheidsraadresolutie 1546 van 8 juni jl. speelt de VN, op verzoek van de Iraakse interimregering, een leidende rol ten aanzien van het organiseren van verkiezingen en de totstandkoming van een Iraakse grondwet.⁷⁰ In augustus werd het mandaat van de 'United Nations Assistance Mission for Iraq' (UNAMI), verantwoordelijk voor de invulling van deze taken, met 12 maanden verlengd.⁷¹

Tijdens de verslagperiode bracht premier Allawi een bezoek aan een aantal landen in de regio. Naast kennismaking, stond de veiligheidssituatie in Irak hoog op de agenda. In dit kader is het belang van verscherpte grenscontrole diverse keren benadrukt. Ook hebben leden van de Iraakse regering bezoeken gebracht aan de VS en Europese landen.

Tijdens de zesde bijeenkomst op 21 juli van de 'Buurlandenconferentie' (Irak, Egypte, Iran, Jordanië, Koeweit, Saoedi-Arabië, Syrië en Turkije) werd door de verschillende landen wederom steun uitgesproken voor de territoriale integriteit van Irak.⁷² Op 22-23 november vond een internationale bijeenkomst over Irak plaats te Sharm El-Sheikh, Egypte. Hierbij werd onder meer steun uitgesproken voor het Iraakse politieke proces en het belang van regionale stabiliteit benadrukt.

2.3 Veiligheidssituatie

De verslagperiode toont een verdere verslechtering van de veiligheidssituatie ten opzichte van de vorige verslagperiode. In bepaalde gebieden, waaronder de KRG-gebieden, is het relatief rustig.

Het aantal burgerslachtoffers ten gevolge van aanslagen en militaire acties⁷³ laat een stijging zien ten opzichte van de voorgaande verslagperiode. Ook is sprake

aanslag op het ICRC-kantoor in oktober 2003 besloot de VN het internationale personeel tijdelijk terug te trekken uit Bagdad. Zie algemeen ambtsbericht Irak, 5 januari 2004.

⁷⁰ Voorts biedt de VN ondersteuning op het gebied van onder meer de ontwikkeling van civiele en sociale diensten, wederopbouw en humanitaire hulp, bevordering van de mensenrechten en versterking van de 'rule of law'.

⁷¹ VNVR-resolutie 1557 (2004), 12 augustus 2004. UNAMI opereert overigens overwegend vanuit het buitenland.

⁷² In het bijzonder werden de inspanningen van de interimregering om haar politieke en veiligheidsverantwoordelijkheden op zich te nemen gesteund, alsmede het politieke proces. Bovendien werd het belang van de steun van de zijde van de VN en diens centrale rol in het politieke proces herhaald.

⁷³ In een poging het verzet te beteugelen hebben de Iraakse autoriteiten samen met de MNF militaire acties uitgevoerd in verschillende steden, waaronder Bagdad (Sadr City), Falluja, Samarra en Tell-Afar. Begin november werd een grootschalig offensief op Falluja ingezet. In het verlengde hiervan kondigde premier Allawi op 7 november de noodtoestand (zie ook 3.1.2.) af voor de duur van 60 dagen, voor geheel Irak, met uitzondering van de KRG-

van een stijging van het aantal incidenten in vergelijking met de vorige verslagperiode.⁷⁴ Voorts komen, in vergelijking met de vorige verslagperiode, ontvoeringen van Irakezen en buitenlanders, waarbij onder meer de terugtrekking van de MNF⁷⁵ geëist werd, vaker voor.⁷⁶ Het verzet lijkt beter georganiseerd dan voorheen.⁷⁷

Het geweld doet zich, net als in de vorige verslagperiode, overwegend in het midden, maar ook in bepaalde delen van het noorden en zuiden van het land voor. Het geweld concentreert zich in (de omgeving van) Bagdad, Falluja, Ramadi, Samarra, Baquba, Kirkuk en Mosul. Ook in delen van het zuiden, vooral in (de omgeving van) Najaf, is af en toe sprake van een instabiele veiligheidssituatie. Er zijn echter ook gebieden, in het bijzonder de KRG-gebieden, waar het relatief rustig is en beduidend minder aanslagen voorkomen.⁷⁸ Door de Iraakse autoriteiten is voorts naar voren gebracht dat in circa vijftien van de achttien provincies de situatie veilig genoeg was om verkiezingen te kunnen houden.⁷⁹

De veiligheidssituatie is in de verslagperiode wederom getekend door hevige gevechten sinds augustus tussen aanhangers van Muqtada Al-Sadr enerzijds en Iraakse veiligheidstroepen en militairen van de MNF anderzijds.⁸⁰ De pogingen om de militie te ontwapenen lijken enige rust tot stand te hebben gebracht.⁸¹ Sinds

gebieden. (The New York Times, 8 november 2004. AP, 'Iraq government declares 60-day state of emergency', 7 november 2004.)

⁷⁴ Zie bijlage 4 voor een chronologisch overzicht van een aantal grotere incidenten. Zie bijvoorbeeld: Brookings Institution, 'Iraq Index', 1 november 2004. In september, zo werd uit de pers vernomen, zouden circa 70 aanslagen per dag voorkomen. Dat aantal lag voorafgaand aan de machtsoverdracht op 40-50. (RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 36, 1 oktober 2004) Sinds het begin van de Ramadan (medio oktober) werd opnieuw gesproken van een stijging van het aantal dodelijke aanslagen. (International Herald Tribune, 26 oktober 2004. New York Times, 31 oktober 2004.) De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Colin Powell gaf in september jl. in de pers aan dat sprake was van een verslechtering van de veiligheidssituatie (BBC News, 'Insurgency in Iraq intensifying', 26 september 2004.) Amerikaanse overheidsfunctionarissen hebben tegenover de pers vergelijkbare verklaringen geuit. (Washington Post, 'Growing Pessimism on Iraq', 29 september 2004.) Ook werd de zwaar beveiligde, zogeheten 'Green Zone' in Bagdad, waar zich onder meer de Amerikaanse ambassade bevindt, voor het eerst van binnenuit aangevallen met een zelfmooraanslag (AP, 14 oktober 2004).

⁷⁵ Zie verder in deze paragraaf.

⁷⁶ Begin november 2004 bedroeg het aantal buitenlanders dat het slachtoffer was van ontvoeringen circa 160. Zie ook subparagraaf 3.3.8.

⁷⁷ Er bleek sprake van infiltratie in veiligheidsorganisaties (zie 3.4.5.) en aanslagen bleken vaak goed voorbereid te zijn (AP, 16 september 2004)

⁷⁸ International Herald Tribune, 30 september 2004.

⁷⁹ International Herald Tribune/New York Times, 30 september 2004

⁸⁰ In de vorige verslagperiode hebben eveneens hevige gevechten plaatsgevonden tussen deze partijen. Zie bijlage 4 en algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

⁸¹ Zie verder 2.2.

september is het geweld vooral gericht tegen de interimregering, de MNF en personen die verondersteld worden hieraan verbonden te zijn, in de zogenaamde soennitische driehoek⁸². Strijders hebben af en aan controle uitgeoefend over onder meer Falluja, Samarra, Mosul, Ramadi en delen van Bagdad.

Er vinden veel aanslagen plaats gericht tegen Irakezen die zichtbaar samenwerken met de interimregering en / of de MNF. Hierbij valt onder meer te denken aan Iraakse politieke figuren, ambtenaren, personeel van het veiligheidsapparaat (vooral politie en leger), tolken of Irakezen die op andere wijze voor de interimregering, internationale organisaties en bedrijven in Irak werken alsook Iraakse journalisten en personen die voor hen werken. Ook is het geweld gericht tegen buitenlanders, al dan niet (verondersteld) verbonden (te zijn) aan de interimregering en / of de MNF.⁸³

De Iraakse veiligheidsorganisaties en de MNF bleken tijdens de verslagperiode veelal niet in staat voldoende bescherming te bieden aan burgers.^{84 85} Functionarissen van de Iraakse veiligheidsorganisaties en MNF zijn zelf veelvuldig doelwit geweest van aanslagen.⁸⁶ Verschillende ontwapeningscampagnes⁸⁷ zijn opgezet, die echter beperkt succes hebben gehad.⁸⁸

De VN heeft de veiligheidssituatie als ‘uiterst instabiel’, ‘gevaarlijk’ en een ‘vicieuze cirkel van geweld’ beoordeeld en heeft verschillende keren benadrukt

⁸² Onder de soennitische driehoek wordt ruwweg het gebied verstaan gelegen tussen Bagdad – Ramadi – Mosul.

⁸³ Zo was publiekelijk bekend dat CARE-directeur Margaret Hassan en de Japanse toerist Shosei Koda niet verbonden waren aan de interimregering danwel de MNF. Toch werden zij om het leven gebracht door tegenstanders van de interimregering danwel de aanwezigheid van de MNF.

⁸⁴ IRIN, ‘Interview with UN human rights office chief’, 29 september 2004.

⁸⁵ Hoewel met de opbouw van veiligheidsorganisaties voortgang geboekt is, wordt ordehandhaving door deze organisaties beperkt door gebrek aan personeel en materieel. (UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004; Brian Bennet, ‘The world’s toughest’, Time Magazine, 1 maart 2004. Zaid H. Fahmi, ‘As corruption grows public, security is more at stake’, Iraq Today, 1 maart 2004. Maher H. Abdullah, ‘Way of death is as deadly as ever’, Iraq Today, 15 maart 2004.) Capaciteitsbeperkingen en de beperkte mate waarin het nieuwe personeel getraind is, staan afdoende beschermingsmogelijkheden in de weg. Daarnaast is het niet waarschijnlijk dat Iraakse burgers bescherming zullen zoeken bij de MNF. Aangenomen wordt dat dit geldt voor het gehele land. Voorts wordt aangenomen dat in sommige delen van Irak, bijvoorbeeld in de KRG-gebieden en het zuiden, burgers in voorkomende gevallen bescherming zullen zoeken bij Iraakse veiligheidsorganisaties.

⁸⁶ Zie ook 3.4.5. Het ‘Brookings Institution’ stelt dat tussen 1 mei 2003 en 24 september 2004 het aantal dodelijke slachtoffers onder Iraakse rekruten 721 bedroeg. Dit aantal lag volgens dezelfde bron tussen 24 september 2004 – 26 oktober 2004 op 779 (Brookings Institution, ‘Iraq Index’, 1 november 2004).

⁸⁷ Zie ook 2.2 voor informatie over de ontwapening van de militia van Al-Sadr.

⁸⁸ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 39, 22 oktober 2004

dat vooral Iraakse burgers het slachtoffer zijn van geweld.⁸⁹ Exacte cijfers zijn niet bekend, maar schattingen lopen van enkele tienduizenden tot honderdduizend slachtoffers, met inbegrip van het militair ingrijpen van voorjaar 2003.⁹⁰ Amnesty International en Human Rights Watch hebben hun zorgen geuit over het feit dat veel burgers worden getroffen door geweld.⁹¹

De verantwoordelijkheid voor het geweld wordt toegeschreven aan onder andere fundamentalistische groeperingen en voorstanders van het voormalige Iraakse bewind. Van diverse kanten is regelmatig naar voren gebracht dat ook buitenlandse strijders nauw betrokken zouden zijn bij aanslagen. Het aantal actieve verzetsstrijders is in de verslagperiode geschat op 20.000 personen.⁹²

Naast politiek gemotiveerde aanslagen komt criminaliteit veelvuldig voor.⁹³ De amnestie voor gedetineerde criminelen onder het bewind van Saddam Hoessein eind 2002 heeft bijgedragen aan de hoge criminaliteit.⁹⁴

Aangenomen wordt dat bloed- en eerwraak⁹⁵ in heel Irak voorkomt.⁹⁶ Aantallen zijn niet bekend. In hoeverre het mogelijk is om bescherming te vinden tegen

⁸⁹ Report of the High Commissioner for human rights, 'The present situation in Iraq', juni 2004; Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004). UNHCR Return Advisory Regarding Iraqi Asylum Seekers and Refugees, september 2004; Statement by SRSQ Qazi to the Security Council, 14 september 2004; UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004; UN News Service, 14 september 2004.

⁹⁰ Zie bijvoorbeeld: www.iraqbodycount.net; Report of the High Commissioner for human rights, 'The present situation in Iraq', juni 2004; The Lancet, 'Mortality before and after the 2003 invasion of Iraq: cluster sample survey', 29 oktober 2004; SS/2004/710, 14 september 2004. Volgens twee Amerikaanse denktanks zouden sinds het begin van het militair offensief in maart 2003 circa 11.000 burgerslachtoffers zijn gevallen ten gevolge van acties van de buitenlandse troepen en aanvallen van milities (BBC News, 'Iraq brings in tough security law', 7 juli 2004. Brookings Institution, 'Iraq index, 1 november 2004)

⁹¹ Amnesty International, AI Index MDE 14/054/2004, 4 november 2004; Amnesty International, MDE/14/050/2004, 1 oktober 2004; Amnesty International, 'Violence must stop now', 14/041/2004, 30 juli 2004; Human Rights Watch, 'Insurgents must stop targeting civilians', 6 augustus 2004.

⁹² The Economist, 11 september 2004.

⁹³ Criminaliteit komt voor in de vorm van ontvoeringen, autodiefstal, inbraken, roofovervallen, smokkel en sabotage. (Oxford Analytica, 'Iraq, Serious crime thrives on instability', 17 maart 2004. IWPR Iraqi Crisis Report, Kamil Ali, 'Crack police struggles to stop gangsters grabbing children to extort payment from their families', no. 42, 9 januari 2004. Amnesty International, 'Iraq. The need for security', MDE 14/143/2003, juli 2003, p.1 en 4. United Nations Security Council, 'Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 24 of Security Council resolution 1483' (2003), p.7.)

⁹⁴ The Danish Immigration Service, 'Joint British-Danish fact finding mission to Damascus, Amman and Geneva on conditions in Iraq', augustus 2003, p.10.

⁹⁵ Zie ook 3.4.6.

⁹⁶ BBC News, 'Falluja deaths spark Shia anger', 15 juni 2004.

bloed- en eerwraak bij de huidige Iraakse veiligheidsorganisaties is momenteel niet goed in te schatten. Het is niet met zekerheid vast te stellen in hoeverre men zich kan onttrekken aan de dreiging van bloed- en eerwraak door zich elders in Irak te vestigen.

Veiligheidsorganisaties⁹⁷

Beoogd wordt een veiligheidsapparaat op te bouwen bestaande uit vijf onderdelen: leger, politie, grensbewaking / douane, bewaking van installaties en een nationale garde (Iraqi National Guard, voorheen Iraqi Civil Defense Corps⁹⁸).⁹⁹ ¹⁰⁰ Tijdens de verslagperiode werd de training van personeel voor de nieuwe veiligheidsorganisaties voortgezet.¹⁰¹ Hierbij wordt naar een totaal aantal van 260.000 manschappen gestreefd. Ook de NAVO (Noord-Atlantische Verdrags Organisatie) draagt met de NAVO-trainingsmissie bij aan de opbouw van de Iraakse veiligheidsorganisaties.¹⁰² Voorts zijn in het zuiden de 'Local Security Force' nog steeds actief als lokale wacht.¹⁰³

Uit de pers werd vernomen dat het Iraakse ministerie van Defensie voormalige legerofficieren uitnodigde opnieuw toe te treden tot het Iraakse leger. Kandidaten zouden worden gescreend voordat ze eventueel worden aangenomen.¹⁰⁴ Tijdens de verslagperiode was in de Iraakse veiligheidsorganisaties sprake van desertie, zo

⁹⁷ Met CPA-verordening 2 'dissolution of entities' van 23 mei 2003 zijn alle Iraakse militaire en paramilitaire instellingen actief onder het regime van Saddam Hoessein ontbonden. Ook de 'Iraqi Military Law Nr. 13' van 1940, 'Iraqi Military Procedures Law Nr. 44' van 1941, 'Code of Legal Notification of Military Personnel Nr. 106' van 1960, 'Punishment of Military Deserters Law Nr. 28' van 1972 en 'Penal Code of the Popular Army Nr. 32' van 1984 zijn komen te vervallen. Zie voor meer informatie over het leger het algemeen ambtsbericht Irak van 3 juni 2004.

⁹⁸ Net als in de ICDC nemen naar verluidt veel militieleden deel aan de ING (algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004).

⁹⁹ Voor meer informatie over veiligheidsorganisaties zie het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

¹⁰⁰ De ING valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Defensie. Politie en grensbewaking vallen onder het ministerie van Binnenlandse Zaken. De ING kan ook worden ingezet voor de binnenlandse veiligheid. Zie ook de brief aan de Tweede Kamer van de ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken, dd 15 oktober 2004, DAM-586/04.

¹⁰¹ AP, 22 oktober 2004; AFP, 'Quelque 1000 policiers irakiens achèvent un entraînement en Jordanie', 16 september 2004; Council on Foreign Relations, 'Training Iraqi forces', 7 oktober 2004; UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004

¹⁰² IRIN, 'NATO agrees to expand presence', 23 september 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 39, 22 oktober 2004.

¹⁰³ Milities gelieerd aan bepaalde stammen of groeperingen worden hier eventueel voor ingezet. Vaak werken de 'Local Security Forces' ook wel samen met de politie.

¹⁰⁴ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 37, 8 oktober 2004.

werd uit de pers vernomen.¹⁰⁵ Voorts bleken de nieuwe veiligheidsorganisaties geïnfiltreerd te zijn door Iraakse verzetsstrijders.¹⁰⁶

Milities

Er bestaan in Irak tientallen milities al dan niet verbonden aan politieke en religieuze partijen en / of groeperingen. Voor algemene informatie over een aantal milities, min of meer actief in verschillende delen van Irak, wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Irak van juni 2004.¹⁰⁷ Voorts bleek uit de verslagperiode het volgende.

Enkele islamitische milities hebben hevig verzet geleverd tegen de Iraakse veiligheidstroepen en militairen van de MNF. Ook is een aantal van deze milities verantwoordelijk voor aanslagen, ontvoeringen en moorden. Enkele prominente milities zijn: het Mehdi-leger¹⁰⁸ van Muqtada Al-Sadr (vooral actief in het midden, waaronder Bagdad, en zuiden van Irak), de terroristische beweging¹⁰⁹ van Al-Zarqawi (vooral actief in Bagdad, het midden en noorden), Ansar Al-Sunna¹¹⁰ (vooral actief in midden en noorden), Ansar Al-Islam¹¹¹ (vooral actief in het noorden).^{112 113}

¹⁰⁵ Zie 3.4.5.

¹⁰⁶ Richard A. Oppel Jr., 'Inquiry into ambush opens: Iraqi forces feared infiltrated', The New York Times, 26 oktober 2004. AP, 'Little known Army Reserve unit aims to speed up training', 22 oktober 2004.

¹⁰⁷ Dit betreft informatie over de Badr-organisatie, de militie van Muqtada Al-Sadr (Jaish Al-Mahdi, Mehdi-leger/Leger van de Verlosser), PKK/KONGRA-GEL, Mujahedeem Khalq Organization (MKO) en Ansar Al-Islam. Zie voor een overzicht ook: RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 20, 4 juni 2004.

¹⁰⁸ De grootte van het Mehdi-leger wordt geschat op circa tienduizend leden (ANP, 12 augustus 2004; Die Welt, 20 september 2004)

¹⁰⁹ Tot voor kort 'Tawhid wal Jihad' genaamd, thans 'Tanzeem Qaedat Al-Jihad Fee Bilad Al-Rafidain', ofwel 'Al-Qaeda in Irak'.

¹¹⁰ Deze militie is een afsplitsing van Ansar Al-Islam. In Ansar Al-Sunna ('verdedigers van de traditie') zouden zich overwegend Koerdische, islamitische extremisten, Iraakse soennieten en buitenlandse (niet-Iraakse) strijders gelieerd aan Al-Qaeda verenigd hebben. De militie heeft voor diverse aanslagen de verantwoordelijkheid opgeëist, waaronder de aanslagen op Koerden (waaronder de aanslag op 1 februari 2004 op de kantoren van de KDP en de PUK te Erbil), Irakezen die verondersteld werden verbonden te zijn aan de interimregering danwel de MNF alsook op buitenlanders in Irak (Middle East Intelligence Bulletin, vol 6, no 5, mei 2004)

¹¹¹ Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 en algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002.

¹¹² Zie ook 3.4.1. en 3.4.5. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 31, 20 augustus 2004; AFP, 'Ansar Al-Sunna revendique une attaque contre la "zone verte"', 2 september 2004; Die Welt, 20 september 2004; Scott Taylor, 'Hostage in Iraq: Five days in hell', 27 september 2004 (www.islamonline.net/english/In_Depth/Iraq_Aftermath/2004/09/article_06.shtml); BBC News, 21 september 2004; IWPR's Iraqi Crisis Report, no 74, 13 juli 2004.

De Iraakse interimregering heeft met negen politieke partijen een akkoord bereikt over de opheffing van hun milities (waaronder de Koerdische peshmerga's¹¹⁴ en de Badr-organisatie¹¹⁵).¹¹⁶ Leden kunnen plaatsnemen in de nieuwe Iraakse veiligheidsorganisaties.¹¹⁷ Op welke termijn dit dient te geschieden is niet met zekerheid vast te stellen. Begin november 2004 is evenwel vernomen dat de Badr-organisatie nog steeds actief is in het zuiden en daar ook samenwerkt met de politie.

In verschillende plaatsen, in Sadr City te Bagdad, in de soennitische driehoek (bijvoorbeeld Falluja, Samarra, Ramadi), maar ook in het noorden (Mosul) hebben milities af en aan de feitelijke controle gevoerd.¹¹⁸ Uit een bericht in juli 2004 werd vernomen dat de militia van Al-Sadr in verschillende plaatsen (bijvoorbeeld Sadr City, Najaf, Amara) ook wel heeft samengewerkt met de Iraakse politie ten behoeve van ordehandhaving.¹¹⁹

De Amerikaanse militaire autoriteiten hebben in juli besloten de status van leden van de Mujahedeen Khalq Organization (MKO) die in Irak in hechtenis zijn genomen, aan te passen.¹²⁰ Deze MKO-leden vallen thans onder de bescherming van de Geneefse Conventies, hetgeen hen toegang van het Internationale Rode Kruis en de VN biedt.¹²¹ Voor zover bekend hebben geen gedwongen uitzettingen van MKO-leden vanuit kamp Ashraf naar Iran plaatsgevonden.

Naar verluidt houden enkele duizenden leden van PKK/KONGRAGEL zich op in de KRG-gebieden en in Iran bij de grens met Turkije. De organisatie heeft in juni jl. de wapenstilstand¹²², die in 1999 tussen de Turkse autoriteiten en de PKK/KONGRAGEL bereikt was, opgezegd en sindsdien in toenemende mate

¹¹³ In het noorden zijn, voor zover bekend, de groep van Al-Zarqawi, Ansar Al-Sunna en Ansar Al-Islam vooral in de omgeving van Mosul, Kirkuk en Erbil actief.

¹¹⁴ Zie het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 en het algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002.

¹¹⁵ De Badr-organisatie is de gewapende tak van de 'Supreme Council of the Islamic Revolution in Iraq'. Zie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 en het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

¹¹⁶ Onder de TAL zijn milities, die niet onder de bevoegdheid van de tijdelijke regering vallen, verboden. Law of administration for the state of Iraq for the transitional period, 8 maart 2004, Artikel 27.

¹¹⁷ Reuters, 9 juni 2004; Middle East International, 'Iraq's new government', 11 juni 2004; AP, 'Iraqi government announce accord to dissolve nine militias', 7 juni 2004; ANP, 7 juni 2004

¹¹⁸ IWPR's Iraqi Crisis Report, no 83, 17 september 2004; BBC News, 'Inside besieged Falluja', 18 oktober 2004

¹¹⁹ IWPR's Iraqi Crisis Report, no 73, 13 juli 2004

¹²⁰ De leden van de MKO in Irak zijn na de val van Saddam Hoessein ontwapend door de coalitie. Sindsdien worden ze vastgehouden in kamp Ashraf, in de buurt van Bagdad.

¹²¹ BBC News, 'US protects Iran rebels in Iraq', 27 juli 2004.

¹²² Zie algemeen ambtsbericht Turkije, november 2003.

aanslagen gepleegd op doelen in Turkije.¹²³ De Iraakse autoriteiten stellen zich op het standpunt dat men de aanwezigheid van terroristische organisaties niet tolereert. Het is niet bekend of de Iraakse autoriteiten in de praktijk tegen de PKK/KONGRAGEL hebben opgetreden tijdens de verslagperiode.¹²⁴

Multi National Force (MNF)

Premier Allawi heeft per brief aan de VN verzocht om voortzetting van de aanwezigheid van de MNF ten behoeve van de veiligheidssituatie.¹²⁵ Tijdens de verslagperiode bevonden zich circa 160.000 manschappen van de MNF in Irak. Naast de VS (circa 138.000 manschappen) en het VK (circa 8.000 manschappen) maken dertig landen deel uit van de MNF. Een aantal landen heeft tijdens de verslagperiode het voornemen geuit om in de eerste helft van 2005 hun bijdrage aan de MNF te beëindigen.¹²⁶

Nederlandse militaire bijdrage

Sinds 1 augustus 2003 draagt Nederland bij aan de multinationale troepenmacht (MNF) voor Irak en is het Nederlandse contingent van ongeveer 1350 militairen operationeel in de provincie Al-Muthanna in Zuid-Irak. Naast het bevorderen van de stabiliteit en veiligheid in Al-Muthanna voeren de Nederlandse militairen CIMIC-projecten¹²⁷ uit, onder meer op het gebied van wederopbouw van de Iraakse politieorganisatie, training van Iraaks veiligheidspersoneel en herstel van scholen en infrastructuur. Nederland is voornemens de troepen medio maart 2005 uit Irak terug te trekken.¹²⁸

2.4 Sociaal-economische situatie

Wederopbouw

De Iraakse economie verkeert na decennia van onverantwoord sociaal-economisch beleid nog steeds in gebrekkige toestand. De economische wederopbouw wordt

¹²³ AP, 16 augustus 2004; AFP, 8 juli 2004; Guardian, 'Turks attack Kurdish rebels', 1 september 2004; Reuters, Turk PM raps US inaction in Northern Iraq vs Kurd rebels', 3 september 2004

¹²⁴ Zie ook het algemeen ambtsbericht Turkije, november 2003 voor meer informatie over de PKK/KONGRAGEL.

¹²⁵ Annex VNVR-resolutie 1546, 8 juni 2004.

¹²⁶ AP, 'US-led coalition could see desertions', 4 november 2004.

¹²⁷ CIMIC staat voor 'Civil Military Cooperation'.

¹²⁸ Zie ook de brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie, DVB/CV389/04, 12 november 2004, de brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie en de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, DAM/GO-586/04, 15 oktober 2004) en brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer van de minister van Defensie, 19 augustus 2004.

voortgezet, maar ondervindt hinder van de veiligheidssituatie.¹²⁹ De werkloosheid vormde in de verslagperiode nog steeds een groot probleem. Schattingen van het werkloosheidscijfer lopen uiteen.¹³⁰ Evenwel is de dinar stabiel gebleven sinds juni jl. Voorts verwacht het IMF een groei van de Iraakse economie van 33 %. Ten behoeve van de economische ontwikkeling van Irak is het 'International Monetary Fund' akkoord gegaan met een lening aan Irak van ruim USD 430 miljoen.¹³¹ De Club van Parijs kwam in november overeen circa 80 % van de 40 miljard USD die Irak ze schuldig is, kwijt te schelden.¹³²

Op een bijeenkomst van het donorcomité medio oktober te Tokio stonden de implementatie en voortgang van projecten centraal.¹³³ Donoren werden nogmaals opgeroepen een bijdrage te leveren ten behoeve van wederopbouw en spoedig de toegezende middelen beschikbaar te stellen.¹³⁴

Humanitaire situatie

In humanitair opzicht kampt Irak in vrijwel alle sectoren¹³⁵ met aanzienlijke problemen. Hoewel gehinderd door de veiligheidssituatie is toch enige voortgang geboekt. Inmiddels leeft nog circa 25 % van de Irakezen van voedseluitdeling (dit was tijdens de sancties onder Saddam Hoessein 60 %), terwijl 11 % zelfs met deze voedselsteun het hoofd niet boven water kan houden. Aangenomen wordt dat Irak, hoewel het beschikt over natuurlijke hulpbronnen, in de eerstkomende jaren nog afhankelijk zal zijn van buitenlandse steun.

De aanhoudend slechte veiligheidssituatie bemoeilijkt de uitvoering van humanitaire hulpactiviteiten en het toezicht op de uitvoering. De beschikbare middelen worden hierdoor minder spoedig besteed dan gepland.¹³⁶ Voor 2004

¹²⁹ Irak beschikt over een aanzienlijk potentieel voor een gezonde economie (oliereserves, vruchtbare grond en fondsen van de internationale gemeenschap). De olieproductie blijft echter ten gevolge van aanslagen achter bij de verwachtingen. Ook zijn buitenlandse investeerders weinig geneigd te investeren in het licht van de onzekere veiligheidssituatie. Zie ook ICG, 'Reconstructing Iraq', Middle East Report, no 30, 2 september 2004 en UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004.

¹³⁰ Uit vertrouwelijke bron zijn schattingen vernomen van circa 50 tot 70 %. De International Crisis Group noemt schattingen van 25 tot 50 % (ICG, 'Reconstructing Iraq', Middle East Report, no 30, 2 september 2004.)

¹³¹ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 36, 1 oktober 2004

¹³² In de Club van Parijs zetelen 19 landen, waaronder westerse landen (o.m. VS, VK, Duitsland, Nederland), Rusland en Japan. BBC News, 21 november 2004; Volkskrant, 22 november 2004

¹³³ Eerdere donorconferenties vonden plaats in Madrid (oktober 2003) en Doha (mei 2004). Zie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 en 5 januari 2004.

¹³⁴ UN Assistance Mission in Iraq, 'Iraq Situation Report, week in review, 4 – 17 oktober 2004.

¹³⁵ Zoals drinkwatervoorziening, elektriciteit, gezondheidszorg en onderwijs.

¹³⁶ Zo is van de 100 miljoen EURO die ECHO heeft gereserveerd, 8 miljoen EURO nog niet uitgegeven.

heeft Nederland vijf miljoen euro uitgetrokken voor humanitaire hulp (te besteden via VN en NGO's). Hiervan is 4,2 miljoen besteed.

Veel NGO's hebben hun activiteiten gestaakt dan wel het internationale personeel teruggetrokken als gevolg van de toenemende onveiligheid, in het bijzonder de aanslagen op en ontvoeringen van hulpverleners.¹³⁷

De VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten heeft zijn zorgen geuit over gebrekkige toegang tot Falluja voor hulporganisaties.¹³⁸

¹³⁷

Zie ook 2.3, 3.3.8 en 4.3.

¹³⁸

UN News Service, 16 november 2004; AP, 'Relief, medical supplies reach Fallujah', 22 november 2004

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en protocollen

Onder de tijdelijke regering blijft Irak partij bij verdragen en protocollen, inclusief de mensenrechtenverdragen.

Irak is partij bij tal van internationale mensenrechtenverdragen¹³⁹, waaronder:

- Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten
- Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten
- Verdrag inzake de Uitbanning van Rassendiscriminatie
- Verdrag inzake de Voorkoming en Bestrafing van Genocide
- Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen
- Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Irak is geen partij bij het Anti-Folterverdrag (CAT). Evenmin is Irak partij bij het Vluchtelingenverdrag van Genève en het bijbehorende Protocol.

3.1.2 Nationale wetgeving

De tijdelijke grondwet (Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period of kortweg Transitional Administrative Law)¹⁴⁰ biedt op papier een waarborg voor een aantal fundamentele vrijheden zoals vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vereniging en vergadering, vrijheid van godsdienst en overtuiging. Irak kent volgens de TAL een scheiding der machten. De islam is de officiële nationale godsdienst en geldt als een bron voor de Iraakse wetgeving. Gedurende de overgangperiode zal wetgeving, zo luidt de TAL, niet in strijd zijn met de principes van de islam, democratische grondslagen, noch met 'universele beginselen van de mensenrechten'. Volgens de TAL genieten alle Iraakezen gelijke rechten en is iedereen gelijk voor de wet.¹⁴¹ De TAL garandeert de administratieve, culturele en politieke rechten van alle burgers.¹⁴²

Uit artikel 3 van de TAL volgt dat de TAL de hoogste wet is en dat alle met de TAL conflicterende wetten en regelgeving ongeldig zijn. Voorts heeft de CPA additionele bindende verordeningen uitgevaardigd. De interimregering kan verordeningen uitvaardigen die rechtsgeldig zijn totdat deze worden aangepast

¹³⁹ www.unhchr.ch

¹⁴⁰ Zie ook 2.1.3.

¹⁴¹ 'All Iraqis are equal in their rights without regard to gender, sect, opinion, belief, nationality, religion,, or origin, and they are equal before the law (Artikel 12).

¹⁴² Artikel 53 D.

door een toekomstige permanente Iraakse regering.¹⁴³ In de TAL¹⁴⁴ en verordening 100¹⁴⁵ van de CPA is vastgelegd dat de bestaande wetgeving en CPA-regelgeving van kracht blijft na de machtsoverdracht tenzij of totdat de interimregering deze opschort danwel wijzigingen erin aanbrengt. Indien CPA-regelgeving, stammend uit de periode voor de soevereiniteitsoverdracht, niet toereikend is, kan worden teruggegrepen op oorspronkelijke Iraakse nationale wetgeving.

De uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht in de KRG-gebieden opereren sinds 1991 onafhankelijk van Bagdad. Veel onderdelen van de Iraakse wetgeving zijn na 1991 in deze gebieden ongewijzigd van kracht gebleven. Slechts politiek repressieve wetgeving en op wetgeving betrekking hebbende RCC-decreten¹⁴⁶ zijn ongeldig verklaard. In de periode 1991 – 2003 zijn door KRG/KDP en KRG/PUK diverse nieuwe wetten aangenomen die afwijken van wetgeving uitgevaardigd door het voormalige regime te Bagdad. Deze wetgeving is nog altijd van kracht.

Het Koerdische parlement heeft de intentie uitgesproken haar wetgeving zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met de centrale wetgeving van Bagdad. Tijdens de verslagperiode is de harmonisatie voortgezet. De integratie van de verschillende wetgeving bleek echter een traag proces. Het is niet bekend op welke termijn de harmonisatie volbracht zal zijn. Wel is in de TAL vastgelegd dat de KRG haar taken zal voortzetten tijdens de overgangperiode¹⁴⁷, met uitzondering van de taken die onder de exclusieve verantwoordelijkheid van de interimregering in Bagdad vallen.¹⁴⁸

The Official Gazette of Iraq

Nieuwe wetgeving zal worden gepubliceerd in de staatscourant 'The Official Gazette of Iraq'. Wetgeving zal in werking treden na publicatie.

¹⁴³ Annex to the law for the administration of Iraq in the transitional period.

¹⁴⁴ Artikel 26.

¹⁴⁵ CPA/ORD/28 JUN 2004/100

¹⁴⁶ De Revolutionaire Commandoraad (RCC) was het hoogste staatsorgaan onder het bewind van Saddam Hoessein. De wetgevende en uitvoerende macht waren destijds vrijwel volledig in handen van de RCC. Zie verder algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

¹⁴⁷ Deze dient eind 2005 af te lopen met de vorming van een legitiem gekozen regering. Zie 2.1.3.

¹⁴⁸ Uit artikel 25 van de TAL volgt dat de interimregering de exclusieve bevoegdheid heeft op het gebied van onder meer buitenlands beleid en diplomatieke vertegenwoordiging, nationaal veiligheidsbeleid, fiscaal en monetair beleid, beleid met betrekking tot de natuurlijke bronnen in samenspraak met de regionale autoriteiten, beleid met betrekking tot burgerschap, immigratie en asiel, en beleid inzake telecommunicatie. Artikel 54 van de TAL stelt: "The Kurdistan Regional Government shall continue to perform its functions throughout the transitional period, except with regard to those issues which fall within the exclusive competence of the federal government as specified in this Law."

Nationale veiligheidswetgeving

In juli jl. heeft de interimregering noodwetgeving aangenomen ten behoeve van ordehandhaving. Volgens deze verordening kan op lokaal niveau de noodtoestand worden uitgeroepen voor een periode van maximaal zestig dagen, met mogelijkheid tot verlenging met dertig dagen. Voorts biedt deze wetgeving de mogelijkheid om tijdens de noodtoestand onder meer huiszoekingen te plegen, gewapende burgers te arresteren, beperkende maatregelen te treffen wat bewegingsvrijheid en vrijheid van vereniging en vergadering betreft en een avondklok in te stellen.¹⁴⁹ Begin november kondigde premier Allawi de noodtoestand af in geheel Irak, met uitzondering van de KRG-gebieden, in het licht van de militaire acties in Falluja.¹⁵⁰

Strafwetgeving

Het Wetboek van Strafrecht van 1969 en het Wetboek van Strafvordering van 1971 zijn, volgens CPA-verordening 7 van 9 juni 2003, onverminderd van toepassing, met uitzondering van enkele onderdelen.¹⁵¹ Deze wetboeken zullen waar nodig worden aangepast volgens internationale maatstaven. Tijdens de verslagperiode is de doodstraf opnieuw ingevoerd.¹⁵²

Central Criminal Court of Iraq

Te Bagdad is een 'Central Criminal Court of Iraq' ofwel centrale strafrechtbank sinds augustus 2003 actief.¹⁵³ Deze rechtbank heeft vertegenwoordigingen in diverse andere steden. De rechtbank bestaat uit twee afdelingen; een onderzoeksgerecht ('investigative court') onder leiding van een onderzoeksrechter en een afdeling waar men in beroep kan gaan tegen beslissingen van het onderzoeksgerecht ('trial court') onder leiding van drie rechters.

Men kan onder meer worden voorgeleid bij de centrale strafrechtbank indien hij/zij ervan wordt verdacht:

¹⁴⁹ Order of safeguarding national security, 7 juli 2004. BBC News, 'Iraq brings in tough security law', 7 juli 2004. Trouw, 8 juli 2004. Gereformeerd Dagblad, 9 juli 2004. IRIN, 'Emergency security laws announced', 20 juli 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 26, 15 juli 2004.

¹⁵⁰ Zie verder 2.3.

¹⁵¹ In CPA-verordening 7 (dd. 9 juni 2003) zijn delen van de Iraakse strafwetgeving buiten werking gesteld: 1. Deel 2, hoofdstuk 2, paragraaf 200 (onder meer doodstraf inzake oppositioneel partijlidmaatschap en betrokkenheid bij staatsvijandige activiteiten). 2. Deel 2, hoofdstuk 3, sectie 1, paragraaf 225 (7 jaar celstraf inzake belediging van de president). Ook verbiedt deze verordening mishandeling en foltering alsmede straffen die beschouwd kunnen worden als inhumain en in strijd met de rechten van de mens (sectie 3 lid 2).

¹⁵² Zie verder 3.3.10. Voor eerdere wijzigingen ook het algemeen ambtsbericht Irak, juni en januari 2004.

¹⁵³ Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq', juni 2004

- een strafbaar feit te hebben gepleegd dat erop gericht is regeringsinstellingen en –activiteiten te destabiliseren
- een strafbaar feit te hebben gepleegd waarbij discriminatie op grond van ras, nationaliteit, etniciteit of religie een motief was
- een strafbaar feit te hebben gepleegd dat betrekking heeft op het op gewelddadige wijze afzetten van de autoriteiten

of indien men ervan wordt verdacht:

- uit hoofde van een invloedrijke positie onder het voormalige regime nog steeds de rechterlijke macht of andere overheidsinstellingen te beïnvloeden
- alleen of in groepsverband betrokken te zijn bij criminele en/of terroristische activiteiten tegen de bevolking of legaal opererende strijdkrachten in Irak

Zittingen van de rechtbank zijn openbaar. Tegen beslissingen van het 'investigative court' kan men in beroep gaan bij het 'trial court'. Beslissingen van het 'trial court' kunnen worden aangevochten bij het Hof van Cassatie. Verdachten hebben recht op juridische bijstand.

Wetgeving inzake alcohol

Volgens de Iraakse wet is verkoop en gebruik van alcoholische drank niet strafbaar, zo is van een vertrouwelijke bron vernomen. De verkoop is geregeld in de 'Spirituous Liquors Law' uit 1931. Hierin is geregeld waar verkoop mag plaatsvinden, welke vergunningen nodig zijn en welke regels men in acht moet nemen.

Wat betreft gebruik van alcoholhoudende drank zijn bepaalde gedragingen strafbaar, die zijn gedefinieerd in de Iraakse strafwet van 1969 (section 6 - paragraaf 386 t/m 388). Strafbaar is bijvoorbeeld degene die:

- in dronken toestand overlast bezorgt in het openbaar
- alcoholische dranken aanbiedt aan minderjarigen of minderjarigen aanzet tot gebruik van alcoholische dranken
- als eigenaar of medewerker van een horecagelegenheid een minderjarige drank aanbiedt

Het is in Irak niet gepast om in het openbaar alcoholhoudende drank te gebruiken. Dit gebeurt binnenskamers of in ieder geval zoveel mogelijk zonder dat derden er aanstoot aan kunnen nemen. Tijdens Ramadan zijn volgens Iraaks gebruik slijterijen e.d. gesloten. Toch is ook dan 'onder de toonbank' alcoholische drank verkrijgbaar, vaak tegen hogere prijzen.

Traditioneel zijn de meeste slijters, drankhandelaren en -producenten van christelijke huize¹⁵⁴. Ook zijn er moslims die slijterijen beheren of anderszins drank verkopen. Bier en andere alcoholhoudende drank wordt in toenemende mate verkocht in 'neutrale' verpakking of 'via de achterdeur'. Ook wordt na zonsongang alcohol verkocht vanuit auto's op bepaalde plaatsen in Bagdad en andere steden. De politie staat dit in een aantal gevallen oogluikend toe, meestal tegen een 'vergoeding' van de drankhandelaren.

Wetgeving inzake gokken

Volgens artikel 389 van de Iraakse strafwetgeving is gokken een strafbaar feit, zo is vernomen van een vertrouwelijke bron.¹⁵⁵ Gokken komt in Irak op beperkte schaal voor. Aangezien dit overwegend in zeer besloten (huiselijke danwel clandestiene) kring plaatsvindt, is hierover weinig bekend. Bij de huidige onveiligheid is de aanpak van gokken geen prioriteit van de Iraakse politie. Er zijn geen gevallen bekend van personen die ten gevolge van gokken problemen van serieuze aard hebben ondervonden met justitie, politie of religieuze fanatici e.d.

Speciaal Tribunaal

Met de machtsoverdracht eind juni jl. heeft ook de overdracht van de gedetineerde Saddam Hoessein aan de Iraakse autoriteiten plaatsgevonden. Begin juli verscheen Saddam Hoessein voor het speciale tribunaal, dat zich richt op de vervolging en berechting van onder meer personen die zich tijdens het vorige regime schuldig hebben gemaakt aan misdaden tegen de menselijkheid, genocide en oorlogsmisdaden, gepleegd tussen 17 juli 1968 en 1 mei 2003.¹⁵⁶ Mensenrechtenorganisaties hebben er bij de interimregering op aangedrongen hervormingen aan te brengen in het statuut van het tribunaal.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Veel christelijke slijters zijn het slachtoffer geweest van geweld. Zie ook 3.4.8.3.

¹⁵⁵ De persoon die zich hieraan schuldig maakt, riskeert een straf van maximaal één maand. Het openen van een casino of gokhuis toegankelijk voor het publiek is eveneens een strafbaar feit. Hierop staat een gevangenisstraf van maximaal één jaar. Dezelfde straf riskeert iemand die er werkt.

¹⁵⁶ Tegen Saddam Hoessein zijn 7 aanklachten geuit: de invasie in Koeweit in 1991, het optreden tegen de Koerdische en sjjiitische opstand na de Golfoorlog van 1991, de chemische aanvallen in Halabja in 1988, de Anfalcampagne in 1987 en 1988, de moord op politieke activisten, de moord op religieuze leiders in 1974, de moord op vele leden van de Barzani-clan in 1983. De Volkskrant, 2 juli 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 24, 2 juli 2004.

¹⁵⁷ HRW, 'Iraq: Fair trials at issue', 24 september 2004. Zo heeft Amnesty International naar voren gebracht dat het statuut het gebruik van marteling, dwang en dreiging niet verbiedt (Amnesty International, MDE 14/030/2004). De VN-Hoge Commissaris voor de Mensenrechten stelde in zijn rapport dat de interimregering bij een eventuele herziening van het statuut de relevante internationale normen in acht neemt (Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq', juni 2004).

Nationaliteitswetgeving

Uit de Iraakse Nationaliteitswet No. 43 van 1963 volgt dat de volgende personen de Iraakse nationaliteit bezitten:

‘Een Iraakees is een man of vrouw die in Irak is geboren uit een Iraakse vader en moeder, of uit een Iraakse vader en een buitenlandse moeder, of uit een Iraakse moeder en een vader wiens herkomst of nationaliteit onbekend is.’¹⁵⁸

Een nieuwe Iraakse nationaliteitswet is nog in ontwikkeling. Het is niet bekend wanneer deze in werking zal treden. Enkele aspecten van de nieuwe nationaliteitswet zijn opgenomen in artikel 11 van de TAL:

- De Iraakse nationaliteit kan enkel worden ontnomen indien een tot Iraaks staatsburger genaturaliseerde persoon in de naturalisatieprocedure onjuiste gegevens heeft verstrekt of valsheid in geschrifte heeft gepleegd.
- Dubbel staatsburgerschap is toegestaan. Dit was voorheen verboden ofschoon het in de praktijk wel voorkwam.¹⁵⁹ Voorts is vastgelegd dat Irakezen van wie eerder de Iraakse nationaliteit was ontnomen, omdat de betrokkene een andere nationaliteit had verkregen, als Iraakse staatsburgers zullen worden beschouwd (“Any Iraqi whose citizenship was withdrawn because he acquired another citizenship shall be deemed an Iraqi”).
- Iedere Iraakees wiens Iraakse nationaliteit op grond van politieke, religieuze, raciale of sectarische redenen is ontnomen, kan aanspraak maken op teruggave van zijn/haar Iraakse nationaliteit (“has the right to reclaim his Iraqi citizenship”).
- Decreet 666 van de RCC is ongeldig verklaard. Personen, die op basis van dit decreet de Iraakse nationaliteit zijn kwijtgeraakt, worden als Iraaks staatsburger beschouwd (“anyone whose citizenship was withdrawn on the basis of this decree shall be deemed an Iraqi”).¹⁶⁰

Gerechtigde procedures dienen te worden opgesteld om eventuele geschillen inzake toekenning van de Iraakse nationaliteit te onderzoeken.

¹⁵⁸ Daarnaast wordt de Iraakse nationaliteit als volgt toegekend aan een vondeling: "Een vondeling die in Irak wordt gevonden geldt als Iraakees tenzij het tegendeel kan worden bewezen."

¹⁵⁹ Voor de volledigheid dient hier dat Irakezen slechts met grote moeite het staatsburgerschap van andere Arabische landen kunnen verwerven. Men dient daartoe de Iraakse nationaliteit op te geven. De nationaliteitswetgeving van de meeste Arabische landen staan een dubbele Arabische nationaliteit niet toe.

¹⁶⁰ Decreet 666 van 7 mei 1980 had betrekking op de ontneming van het Iraaks staatsburgerschap aan een ieder die in de ogen van het toenmalige regime niet loyaal was aan de staat. Veel Fayli-Koerden zijn hiervan het slachtoffer geworden. Echter ook andere Irakezen, waaronder etnische Perzen en politiek actieve sjiieten, zijn ten gevolge van dit decreet hun staatsburgerschap kwijtgeraakt.

De nieuwe nationaliteitswet zal het naar verwachting mogelijk maken voor bepaalde groeperingen, zoals Fayli-Koerden, opnieuw te beschikken over het Iraaks staatsburgerschap.¹⁶¹ Palestijnen in Irak komen niet in aanmerking voor de Iraakse nationaliteit.¹⁶² Het is evenmin mogelijk voor Palestijnen een Iraaks paspoort te verkrijgen. Wel kunnen de Iraakse autoriteiten reisdocumenten afgeven om het reizen voor Palestijnen van en naar Irak te faciliteren.¹⁶³

De nationaliteitsdocumenten kunnen bij terugkeer in Irak worden verkregen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Door middel van bijvoorbeeld geboortegegevens, eigendomsbewijzen, gegevens van de ouders of voormalige werkgevers is het mogelijk de Iraakse nationaliteit vast te stellen. Regelgeving maakt het mogelijk voor personen die het aan dergelijke documenten ontbreekt aan de hand van twee verklaringen van Iraakse burgers de Iraakse nationaliteit vast te stellen. Hoewel regelgeving de afgifte procedureel mogelijk maakt, bleek in de praktijk dat nationaliteitsdocumenten in de verslagperiode nog niet werden afgegeven. Het is niet bekend wanneer afgifte in de praktijk mogelijk is.

Personen- en familierecht

De 'Iraqi Law of Personal Status' (ILPS) no. 188 uit 1959 is nog steeds van kracht, zo is van een vertrouwelijke bron vernomen.¹⁶⁴ Het Iraakse familie- en personenrecht is grotendeels gebaseerd op de sharia en regelt de familierechtelijke aangelegenheden van moslims.¹⁶⁵ De ILPS is onverminderd van toepassing zolang de bepalingen niet in strijd zijn met principes als vastgelegd in de TAL. In de TAL zijn de amendementen niet expliciet buiten werking gesteld, noch zijn er in de CPA-verordeningen nadere instructies hiertoe gegeven. Artikel 3 lid A en B juncto artikel 12 van de TAL impliceren echter wel dat wet- en regelgeving in strijd met het gelijkheidsbeginsel (art. 12) "null and void" zijn. De rechter zal de bepalingen van de ILPS ook bij huwelijk en scheiding moeten toetsen aan het gelijkheidsbeginsel tussen man en vrouw.

¹⁶¹ Zie verder 3.4.2.

¹⁶² Om een eventuele terugkeer van Palestijnen naar hun land van herkomst niet in de weg te staan, hanteren veel Arabische landen, waaronder Irak, een beleid waarbij het Palestijnen in beginsel niet is toegestaan de nationaliteit van het gastland te verwerven. In Irak is dit vastgelegd in artikel van de 'Arabs Nationality Law', no 5, 1975. Ook voor een Palestijn(se) gehuwd met een Irake(e)s(e) is het verkrijgen van de Iraakse nationaliteit uitgesloten.

¹⁶³ Kinderen geboren uit een Iraaks / Palestijns huwelijk verkrijgen wel de Iraakse nationaliteit. Bij uitzondering kunnen deze ook worden afgegeven aan Palestijnen die niet woonachtig zijn in Irak. Hiervoor is de speciale toestemming van de Iraakse minister van Binnenlandse Zaken nodig.

¹⁶⁴ Deze wet werd in 1959 aangenomen en er zijn tussen 1963 en 1999 elf amendementen aangenomen. De meeste van deze veranderingen hadden te maken met wijzigingen in procedures.

¹⁶⁵ Voor niet-moslims is deze wet slechts van toepassing als het erfenissen betreft.

De ILPS bepaalt dat geschillen betreffende huwelijk en scheiding vallen onder de jurisdictie van de 'Courts of Personal Status'. Zowel civiele rechters als raadsmanen en de zogenaamde 'qadi's' (islamitische rechters) kunnen in deze rechtbanken een rol spelen. Bij een geschil tussen niet-moslims zal in eerste aanleg de civiele rechter de zaak behandelen. De ILPS is niet van toepassing voor joden en christenen.¹⁶⁶

Huwelijk

De wettelijk vastgestelde huwbare leeftijd voor vrouwen en mannen is 18 jaar. Met toestemming van de ouders/voogd(en) kan men al vanaf 15-jarige leeftijd trouwen. Volgens de ILPS mag een huwelijk niet tot stand komen onder dwang van familie of derden. Familieleiden en derden kunnen een huwelijk tussen twee meerderjarigen niet tegenhouden. Polygamie is toegestaan na rechterlijke goedkeuring en kan onder meer worden goedgekeurd als de man voldoende financiële middelen heeft om een tweede, derde of maximaal vierde vrouw te onderhouden. Goedkeuring zal volgens ILPS niet worden gegeven als de rechter vreest voor ongelijke behandeling van vrouwen. Het huwelijk wordt gelegaliseerd door de rechter via een administratieve procedure.

'Huwelijk met de handschoen'

Uit de ILPS volgt dat het huwelijk per volmacht kan worden voltrokken.¹⁶⁷ Volgens de ILPS is de volgende procedure van toepassing voor een 'huwelijk met de handschoen'. De bruidegom kan via een brief of een op schrift gestelde mededeling verklaren dat hij met de bruid wil trouwen. Het huwelijk wordt geacht te zijn voltrokken als deze verklaring in het bijzijn van de bruid en twee getuigen wordt voorgelezen en de bruid mondeling het voorstel accepteert. De registratie-eisen van een 'normaal' huwelijk zijn ook van toepassing op een huwelijk met de handschoen.

Scheiding

Er zijn verschillende manieren voor de man en vrouw om van elkaar te scheiden.

Talaq

'Talaq' is scheiding door een uitspraak/verklaring van de echtgenoot dat hij wil scheiden van zijn vrouw. Deze vorm van scheiding moet vastgelegd en bevestigd worden door de sharia rechtbank. 'Talaq' is herroepbaar, maar na drie maal 'talaq' mag de man de scheiding niet nogmaals ongedaan maken.¹⁶⁸

Scheiding volgens de wet

¹⁶⁶ ILPS, artikel 2.

¹⁶⁷ ILPS, artikel 1 jo. 4.

¹⁶⁸ ILPS, artikel 34 t/m 39.

De echtgenote kan een scheiding aanvragen als de man de in het huwelijkscontract vastgelegde verplichtingen niet nakomt. Daarnaast zijn er in de wet omschreven gronden waarbij een echtgenote gerechtigd is een scheiding aan te vragen.¹⁶⁹ Ook kan op initiatief van één der beide echtelieden een scheiding volgens de wet worden ingesteld.¹⁷⁰

Optionele scheiding

Hierbij wordt gezamenlijk besloten tot het nietig laten verklaren van het huwelijk. Dit gebeurt in een gerechtelijke procedure.¹⁷¹

Wat de alimentatie betreft volgt uit een amendement uit 1983 dat de verstoten vrouw het recht heeft om minstens drie jaar zonder de ex-echtgenoot in hun huis te blijven wonen. Volgens de ILPS kan de vrouw hier alleen aanspraak op maken als ze gedurende het huwelijk niet ongehoorzaam was, niet heeft ingestemd met de scheiding of zelf geen woning bezit. De vrouw moet de man een vergoeding betalen als zij de scheiding initieert.

Iraakse en buitenlandse moslims kunnen bij het 'Personal Status Court' terecht voor huwelijk en scheiding.

Huwelijks- en echtscheidingsdocumenten

Na huwelijksvoltrekking zal de rechtbank een officieel en op datum gesteld document afgeven, dat met een serienummer in de officiële databestanden van de rechtbank wordt opgenomen. De huwelijksakte is opgesteld volgens vaste opmaak en wordt afgegeven door de 'Personal Status Court'. In het document staan de namen van beide partijen, de verklaring dat ze gehuwd zijn, de namen van de getuigen en de naam van de betrokken rechter. Daarnaast kunnen de specifieke condities die beide partijen aan het huwelijk verbinden, zoals bruidsschat en eventueel alimentatie, in dit document worden opgenomen. In de huwelijksakte

¹⁶⁹ Deze gronden zijn onder andere: 1 Echtgenoot heeft een gevangenisstraf van drie jaar of meer
 2 Echtgenoot heeft de vrouw meer dan twee jaar zonder wettige reden verlaten 3 Als het huwelijk niet binnen twee jaar wordt 'geconsumeerd' 4 Bij impotentie of een aandoening van de echtgenoot 5 Bij onvruchtbaarheid van man (dit is het geval als de vrouw geen zoon baart bij haar man) 6 Als ziekte van de echtgenoot mogelijk schadelijke gevolgen heeft voor de vrouw 7. Als de echtgenoot niet in het onderhoud van de vrouw voorziet na een periode van 60 dagen. De wettelijke scheiding is geregeld in artikelen 40 tot en met 45 van de ILPS

¹⁷⁰ De gronden zijn: 1. nadeel/schade is zo groot dat voortzetting van het huwelijk onmogelijk is 2. huwelijks ontrouw 3. huwelijk zonder rechterlijke toestemming bij minderjarigheid van een der partijen 4. huwelijk onder dwang 5. polygamie zonder rechterlijke toestemming 5. een onoplosbaar conflict (In dit geval zal de rechter volgens de ILPS een verzoeningsprocedure bevelen. Blijft deze procedure zonder resultaat, maar weigert de man talaq uit te spreken, dan zal de rechtbank de wettelijke scheiding toekennen aan de vrouw.)

¹⁷¹ Artikel 46 van ILPS behandelt deze vorm van scheiding.

hoeft niet te worden vermeld dat het een huwelijk met de handschoen betreft. Men is verplicht om het huwelijkscontract te laten registreren bij de rechtbank.

Hetzelfde geldt bij een scheiding. Ook hier zal de rechtbank een officieel document als bewijs van scheiding opmaken.

Eigendomsrechten / Iraqi Property Claims Commission

Sinds augustus 2003 wordt gewerkt aan een regeling waarbij personen die hun eigendommen (waaronder roerende goederen en grond) onder dwang zijn kwijt geraakt, bijvoorbeeld onder de arabiseringspolitiek¹⁷², recht hebben op teruggave dan wel compensatie. Inmiddels is de implementatie van deze regelgeving voor de behandeling van eigendomsclaims afgerond en is de 'Iraq Property Claims Commission' (IPCC) geïnstalleerd om claims en eigendomsrechten te evalueren.¹⁷³

De IPCC zal zich buigen over claims die betrekking hebben op de periode 1968 tot en met de val van Saddam Hoessein in 2003. Het betreft met name de eigendomsrechten ten aanzien van onroerend goed die ontnomen zijn onder het Baathregime of die als gevolg van acties van het Baathregime verloren zijn gegaan. Compensatieclaims voor verwoeste gebouwen of huurrechten/pachtrechten op bepaalde stukken grond komen niet in aanmerking voor compensatie of teruggave. Claims kunnen worden ingediend tot juni 2005.¹⁷⁴ Sinds de inwerkingtreding van de IPCC begin oktober jl. is in zes zaken uitspraak gedaan.

De IPCC heeft 28 regionale kantoren en circa 500 mensen in dienst. Het administratieve proces - dat onafhankelijk is van de rechtbankprocedures - betreft vooral het achterhalen van archiefstukken en eigendomsaktes waaruit kan worden opgemaakt wie de oorspronkelijke eigendomstitel heeft op een bepaald stuk grond of onroerend goed.¹⁷⁵ Voor degenen die onroerend goed moeten teruggeven heeft de IPCC een compensatieregeling. Er is ongeveer één miljard USD gereserveerd om personen die hun woningen en grond moesten afstaan, te compenseren. Personen met oorspronkelijk eigendomsrecht op een onroerend goed kunnen eveneens in plaats van teruggave, om financiële compensatie vragen. Deze

¹⁷² Zie algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

¹⁷³ Zie ook CPA/REG/23 June 2004/12

¹⁷⁴ Mogelijk wordt deze deadline verlengd tot eind 2005. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat de informatiecampagne nog niet van grond is gekomen en mensen in binnen- en buitenland onvoldoende op de hoogte zijn van de IPCC en de mogelijkheid van aanspraken op teruggave van eigendom. Buitenlandse claims kunnen wel worden ingediend bij de IPCC maar het blijkt tot op heden niet te gebeuren. Van de ruim 30.000 ingediende claims komt slechts een heel klein gedeelte uit het buitenland.

¹⁷⁵ In de periode na de val van Saddam Hoessein zijn belangrijke dossiers vernietigd, maar in veel gevallen zijn hiervan duplicaten in de regionale overheidskantoren bewaard gebleven.

compensatierichtlijnen moeten nog worden vastgelegd en uitgewerkt. Ook de database is nog niet gereed.

Specifieke groepen die naar verwachting met deze regeling hun eigendom zouden kunnen terugvorderen betreffen bijvoorbeeld Koerden, Assyriërs en Turkmeneren, Moeras-Arabieren, Fayli-Koerden en joden.¹⁷⁶

De kwestie rond onteigende bezittingen draagt bij aan spanningen tussen bepaalde groeperingen (zoals Koerden, Assyriërs, Turkmeneren). Deze spanningen doen zich vooral voor bij de grensstreek tussen de KRG-gebieden en de rest van Irak.¹⁷⁷

Uit vertrouwelijke bron is vernomen dat de KRG-autoriteiten de betrokkenheid van de IPCC bij de eigendomclaims hebben tegengewerkt, onder meer omdat zij deze kwesties als interne Koerdische aangelegenheid beschouwen. De KRG heeft ook wel zelfstandig land toegewezen aan Koerden zonder inachtneming van de procedures.¹⁷⁸

3.2 Toezicht

Het Iraakse ministerie van Mensenrechten richt zich op de bescherming van de mensenrechten alsmede het onderzoeken van mensenrechtenschendingen gepleegd onder Saddam Hoessein.¹⁷⁹ Volgens de TAL dient de interimregering een ‘National Commission for Human Rights’ in het leven te roepen. Deze dient onder meer klachten met betrekking tot mensenrechtenschendingen te onderzoeken.^{180 181} Op lokaal en regionaal niveau zijn verschillende Iraakse instellingen actief op het gebied van mensenrechten en democratisering.¹⁸² De VN-Hoge Commissaris voor de Mensenrechten publiceerde in juni jl. een rapport over de situatie in Irak.¹⁸³ Ook de United Nations Assistance Mission for Iraq (UNAMI) richt zich op de verbetering van de mensenrechtensituatie.¹⁸⁴ Mensenrechtenorganisaties als Amnesty International (AI) en Human Rights Watch (HRW) zijn sinds de militaire interventie in Irak actief.¹⁸⁵ Van beide organisaties zijn inmiddels verschillende rapporten inzake de mensenrechtensituatie verschenen.

¹⁷⁶ Zie ook de paragrafen over specifieke groepen. Zie voor joden in Irak de voorgaande algemene ambtsberichten Irak, laatstelijk 3 juni 2004.

¹⁷⁷ Zie ook: Human Rights Watch, ‘Claims in conflict. Reversing ethnic cleansing in northern Iraq’, augustus 2004

¹⁷⁸ UNHCR Return Advisory Regarding Iraqi Asylum Seekers and Refugees, september 2004

¹⁷⁹ Report of the high commissioner for human rights, The present situation in Iraq, juni 2004

¹⁸⁰ Artikel 50, TAL.

¹⁸¹ Voor zover bekend is deze nog niet tot stand gebracht.

¹⁸² Zie ook 3.3.2.

¹⁸³ Report of the high commissioner for human rights, The present situation in Iraq, juni 2004

¹⁸⁴ Sinds eind augustus jl. is een VN-mensenrechtenmedewerker actief in het team van de nieuwe SRSR Ashraf Qazi. (Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004))

¹⁸⁵ HRW heeft zelfs een kantoor in Irak.

3.3 Naleving en schendingen

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

Sinds de val van Saddam Hoessein is voor het eerst sinds ruim dertig jaar sprake van vrijheid van meningsuiting in geheel Irak. De VN-Hoge Commissaris voor de Mensenrechten benadrukt echter dat restrictieve regelgeving, van kracht onder Saddam Hoessein, nog steeds van kracht is, ondanks het feit dat de TAL voorziet in de bescherming van vrijheid van meningsuiting.¹⁸⁶ De Hoge Commissaris roept op tot spoedige hervormingen van dergelijke wetgeving.

In het algemeen ambtsbericht Noord-Irak van oktober 2002 werd vermeld dat intellectuelen die een onafhankelijke positie ten opzichte van de leidende Koerdische partijen innamen en kritiek uitoefenden op de Koerdische overheid, te maken konden krijgen met vervolging.¹⁸⁷ Sinds het militair ingrijpen is ook in de KRG-gebieden sprake van enige verbetering wat vrijheid van meningsuiting betreft.¹⁸⁸ Er was tijdens de verslagperiode geen specifieke informatie te achterhalen over de positie van intellectuelen in de KRG-gebieden. Dit geldt eveneens voor intellectuelen elders in Irak.

Persvrijheid

In Irak bestaat thans een groot aantal dag- en weekbladen alsook televisie- en radiozenders. In het land is sprake van persvrijheid voor zover niet wordt opgeroepen tot haat of geweld. CPA-verordening 14, hoofdstuk 2¹⁸⁹ maakt het mogelijk op te treden tegen dergelijke oproepen.¹⁹⁰ Voorts is mediawetgeving nog in ontwikkeling.¹⁹¹ Tijdens de verslagperiode heeft de interimregering de televisiezender Al-Jazeera een uitzendverbod opgelegd voor de duur van een maand vanwege het aanzetten tot geweld. Dit werd in september voor onbepaalde tijd verlengd, ook werd het kantoor van Al-Jazeera in Bagdad gesloten.¹⁹² Het

¹⁸⁶ Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq, juni 2004, p. 30.

¹⁸⁷ Zie ook het algemeen ambtsbericht Noord-Irak, mei 2003.

¹⁸⁸ Verder in deze paragraaf wordt nader ingegaan op persvrijheid in de KRG-gebieden.

¹⁸⁹ CPA verordening 14, hoofdstuk 2, 'Prohibited Media Activity', van 10 juni 2003

¹⁹⁰ Indien het verbod op oproepen tot geweld wordt overschreden kan zonder voorafgaande verwittiging tot sluiting van de redactie, intrekking van de licentie, inbeslagname van de goederen en zelfs arrestatie en veroordeling (maximaal 1 jaar) van de redactieleden worden overgegaan. De redactie kan, in het geval van sluiting en dergelijke, bezwaar aantekenen.

¹⁹¹ IRIN, 'Interview with senior advisor to Ministry of Justice', 22 oktober 2004.

¹⁹² AP, 'Iraqi government closes Al-Jazeera television station for a month', 7 augustus 2004. Reuters, 9 augustus 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 33, 10 september 2004. The Guardian, 6 september 2004.

verbod op het blad Al-Hawza werd tijdens de verslagperiode opgeheven.¹⁹³ Er is door journalistenorganisaties met zorg gereageerd op de 'Iraq Communications and Media Commission' uit vrees voor beperkingen aan de persvrijheid.¹⁹⁴

In het algemeen ambtsbericht Noord-Irak van oktober 2002 werd vermeld dat journalisten die een onafhankelijke positie ten opzichte van de leidende Koerdische partijen innamen en kritiek uitoefenden op de Koerdische overheid, te maken konden krijgen met vervolging.¹⁹⁵ Sinds het militair ingrijpen is ook in de KRG-gebieden sprake van enige verbetering wat persvrijheid betreft. In het gebied onder de KRG/KDP is waargenomen dat nog altijd enige terughoudendheid in acht wordt genomen wat kritische berichtgeving over het centrale leiderschap van de KDP betreft. Uit de pers werd voorts vernomen dat in beide KRG-gebieden sprake is van persvrijheid, maar dat deze aan beperkingen onderhevig is.¹⁹⁶ Er was uit de verslagperiode geen nieuwe informatie beschikbaar.

Ten gevolge van de instabiele veiligheidssituatie is de distributie van gedrukte media aan beperkingen onderhevig geweest. Verschillende Iraakse en buitenlandse journalisten zijn tijdens de verslagperiode om het leven gekomen ten gevolge van geweld.¹⁹⁷ Ook zijn verschillende journalisten ontvoerd en in een aantal gevallen vermoord. Een aantal journalisten is vrijgelaten.¹⁹⁸ Bij de indertijd door de coalitie ingestelde media zijn veel journalisten weggegaan, onder meer vanwege het risico geassocieerd te worden met de VS.¹⁹⁹ Voor journalisten kan het riskant zijn kritiek te uiten op militante extremistische groeperingen. Aanslagen of vergeldingsacties kunnen niet worden uitgesloten. Volgens enkele berichten zouden journalisten zijn

¹⁹³ The Economist, 24 juli 2004. In de vorige verslagperiode gelastte de CPA de sluiting van dit blad. Hevige protesten zijn ten gevolge van de sluiting ontstaan, in verschillende steden kwam het tot gewelddadigheden. Zie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

¹⁹⁴ Deze commissie zou zijn opgericht ten behoeve van de 'organisatie van de werkzaamheden de Iraakse media', volgens een verklaring in de media. De precieze verantwoordelijkheden zijn nog niet publiek gemaakt. (IRIN, 'Watchdog groups concerned about new media commission', 4 augustus 2004. One World, 'Press watchdog 'deeply disturbed' by Iraqi regime's media threat', 15 november 2004).

¹⁹⁵ Zie ook het algemeen ambtsbericht Noord-Irak, mei 2003.

¹⁹⁶ IRIN, 3 maart 2004.

¹⁹⁷ CPJ, 27 augustus 2004. IRIN, 'Focus on increasing threats against journalists', 11 augustus 2004. ANP, 'Iraakse journaliste vermoord', 14 oktober 2004. Eind oktober pleegde een militante groepering een bomaanslag op de televisiezender Al-Arabiya waarbij 7 mensen om het leven kwamen. (Reuters, 'Groups claims bombing of Arabiya TV office', 30 oktober 2004.)

¹⁹⁸ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 32, 27 augustus 2004. Committee to protect journalists, 27 augustus 2004. Committee to protect journalists, 22 augustus 2004.

¹⁹⁹ Veel journalisten zouden ook zijn weggegaan bij de door de coalitie ingestelde media vanwege lage salarissen. Door de toename van het aanbod in gedrukte media is de gemiddelde oplage van publicaties over het algemeen afgenomen. Er zijn ook veel journalisten ontslagen.

gearresteerd of ook ontvoerd door de Iraakse politie. In Najaf zou de politie in augustus jl. journalisten hebben opgedragen de stad te verlaten.²⁰⁰ Ook zou er door politiepersoneel op journalisten zijn geschoten.²⁰¹ De toedracht hiervan is niet bekend.

Er bestaat in Irak geen code voor ethische journalistiek. Journalisten kunnen niet ter verantwoording geroepen worden daar waar het verstrekking van (bewust) onjuiste informatie betreft die een negatieve invloed op de stabiliteit en veiligheid kan hebben.

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Vrijheid van vergadering, bijeenkomst, demonstratie en openbare meningsuiting is in CPA-regelgeving gegarandeerd door uitvaardiging van besluit 19, mits aan een aantal administratieve en logistieke voorwaarden is voldaan.²⁰²

Alle bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht van 1969 die toezien op het verbod op vergadering, bijeenkomst, demonstraties en openbare meningsuiting (deel 2, hoofdstuk 2, artikelen 220 t/m 222) zijn met besluit 19 van 9 juli 2003 komen te vervallen. Ook tijdens deze verslagperiode hebben verschillende demonstraties ongehinderd plaatsgevonden.²⁰³

Er zijn uit de vorige verslagperiode geen berichten bekend die erop duiden dat aanhangers van de KDP danwel de PUK, die zich politiek zeer actief opstellen in het gebied van de andere Koerdische partij, risico liepen in de negatieve belangstelling te staan van de plaatselijke autoriteiten. Wel is bekend dat leden van beide partijen op elkaars grondgebied politieke activiteiten hebben ondernomen. Beide partijen hebben kantoren in het hele KRG-gebied. Tijdens deze verslagperiode was het niet mogelijk nader onderzoek te doen naar de positie van politieke activisten in de KRG-gebieden.

Politieke partijen²⁰⁴

Er is nog geen wetgeving met betrekking tot de oprichting van politieke partijen. Het democratische proces bevond zich net als in de vorige verslagperiode in een

²⁰⁰ IWPR Iraq crisis report, no. 80, 24 augustus 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 32, 27 augustus 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 31, 20 augustus 2004. The Guardian, 26 augustus 2004.

²⁰¹ Daily Telegraph, 'Iraqi police fire on journalists', 16 augustus 2004.

²⁰² Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004

²⁰³ Zo waren in de KRG-gebieden in oktober in verschillende steden demonstraties gehouden waarbij opgeroepen werd tot een onafhankelijk Koerdisch gebied in Irak met Kirkuk als hoofdstad. Kurdish Media, 'Kurdish referendum movement and the demands of the people – Part I', 5 oktober 2004. In Samarra werden in juli 2004 demonstraties gehouden als steunbetuigingen voor Saddam Hoessein (IWPR's Iraqi Crisis Report, no 72, 6 juli 2004).

²⁰⁴ Zie bijlage 4 in algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 voor een beschrijving van een aantal politieke partijen.

pril stadium. Vooralnog beschikten weinig partijen tijdens de verslagperiode over een substantieel draagvlak onder de Iraakse bevolking. In heel Irak bestaan nu vele tientallen politieke partijen. Ook in de KRG-gebieden zijn tegen de vijftig politieke partijen actief. Slechts een aantal²⁰⁵ van hen beschikt over wezenlijke aanhang en/of invloed, onder meer doordat zij ministers aanleveren voor de KRG/KDP- en KRG/PUK-regeringen.

Politieke bewegingen die zich bij de KRG/KDP- en KRG/PUK-autoriteiten willen laten registreren, dienen het streven naar Koerdische autonomie te onderschrijven.²⁰⁶ Indien men als beweging het streven naar Koerdische autonomie niet wenst te ondersteunen, kan in principe geen registratie plaatsvinden.²⁰⁷

Maatschappelijke organisaties

Naast politieke partijen zijn ook talloze maatschappelijke organisaties opgericht.²⁰⁸

Bijvoorbeeld 'The Society of Iraqi political prisoners' behartigt de belangen van voormalige politieke gevangenen evenals de 'Human Committee for Prisoners and Disappeared Persons', geleid door de sjiiitische geestelijke Immedine Al-Awaddi.²⁰⁹ In het noorden van Irak is sinds 1991 de 'Society of political prisoners in Iraqi Kurdistan' actief. Deze beoogt de belangen van Koerdische ex-gedetineerden en hun familieleden te behartigen. Voorts zijn er studentenorganisaties²¹⁰, mensenrechtenorganisaties²¹¹ en diverse vrouwenorganisaties²¹² opgericht.

²⁰⁵ Dit zijn met name de KDP, PUK, Assyrian Democratic Movement, Beit Nahreen, Islamic Movement of Iraqi Kurdistan, Iraqi Turkmen Front, Kurdistan Islamic Union, Kurdistan Communist Party en Iraqi Toilers Party.

²⁰⁶ Om deze reden hebben Koerdische communisten van het ICP in 1993 besloten tot de oprichting van de KCP (Kurdistan Communist Party).

²⁰⁷ Voor zover bekend is het 'Iraqi Turkmen Front' als enige vooraanstaande politieke beweging niet geregistreerd bij de Koerdische partijen. Desalniettemin wordt de partij gedoogd en heeft zij een vestiging in Erbil.

²⁰⁸ IRIN, 'Focus on emergence of civil society groups', 17 november 2003.

²⁰⁹ De 'The Society of Iraqi political prisoners' verzamelt en verschaft informatie over misdrijven en mensenrechtenschendingen van het voormalige bewind. Voorts poogt deze organisatie de identiteit te achterhalen van de vele politieke gevangenen die zijn omgekomen of vermist zijn geraakt tijdens het regime van Saddam Hoessein. Ook wil de organisatie duidelijkheid verkrijgen over massagraven.

²¹⁰ IRIN, 'New student group seeks political role', 19 oktober 2004.

²¹¹ Zo bestaan er: 'Iraqi Memory Foundation', 'Baghdad Centre for Human Rights', 'Democracy and Human Rights Centre' en 'Organisation of Human Rights in Iraq'.

²¹² Zoals 'The Independent Women Organisation', 'Women Association under the Constitutional Monarchy', 'Democratic Iraqi Women Society' en 'Kurdistan Women Federation'. Zie ook 3.4.6.

3.3.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging²¹³

Irak kent een verscheidenheid aan religieuze gemeenschappen. Naast de overwegend islamitische bevolking (97%) zijn er minderheden als christenen, Mandeëërs, yezidi's en joden.²¹⁴ De TAL garandeert vrijheid van godsdienst.²¹⁵ Er hebben zich evenwel aanslagen op geestelijken, moskeeën en kerken voorgedaan in de verslagperiode. Verschillende incidenten, met als dieptepunt de aanslagen op kerken, duiden op een verslechterde situatie voor christenen.²¹⁶

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Binnenlands personenverkeer

Burgers mogen zich formeel volledig vrij bewegen binnen Irak.^{217 218} Er zijn veel controleposten in geheel Irak op zowel vaste als wisselende lokaties. Naast militaire checkpoints zijn er ook vele illegale controleposten bemand door (plaatselijke) milities.²¹⁹ Het is niet bekend welke milities het hier betreft. Elke stad heeft diverse controleposten bij de toegangswegen. Ook op controleposten bij de grens tussen voormalig Centraal-Irak en de KRG/KDP- en KRG/PUK-gebieden wordt intensief gecontroleerd. Over het algemeen zijn de Iraakse Nationale Garde en lokale politiefunctionarissen belast met de controles.²²⁰ Het is door beperkte onderzoeksmogelijkheden thans niet met zekerheid vast te stellen in hoeverre sprake is van volledige bewegingsvrijheid bij de grens tussen de KRG-gebieden en de rest van Irak.²²¹ Voor zover bekend zijn er geen commerciële binnenlandse vluchten tussen de KRG-gebieden en de rest van Irak.

²¹³ Zie voor de positie van enkele religieuze groeperingen paragraaf 3.4.8.

²¹⁴ Zie voor meer informatie over religieuze groepen ook de voorgaande algemene ambtsberichten Irak van juni en januari 2004 alsook het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak van november 2002 en Noord-Irak oktober 2002.

²¹⁵ "This law respects the Islamic identity of the majority of the Iraqi people and guarantees the full religious rights of all individuals to freedom of religious belief and practice." (Artikel 7)

²¹⁶ Zie verder 3.4.8.3.

²¹⁷ De reisrestricties die soms van kracht waren onder het bewind van Saddam Hoessein zijn opgeheven. Voorafgaand aan de militaire interventie was het Iraak slechts toegestaan zich in een andere gemeente te vestigen met toestemming van de plaatselijke veiligheidsautoriteiten. Deze restricties zijn niet langer van kracht.

²¹⁸ Het personenverkeer tussen het Koerdische noorden en het gebied ten zuiden ervan is na de militaire interventie op gang gekomen.

²¹⁹ UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004.

²²⁰ UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004.

²²¹ Een gezamenlijke rapport van de Britse en Deense autoriteiten toont wisselende berichten over de bewegingsvrijheid tussen KRG-gebied en de rest van het land (de grensstreek bij de 'groene lijn'). Zo zou de bewegingsvrijheid voor Turkmene en Assyriërs bij deze grens beperkt zijn. Arabieren zouden wel naar de KRG-gebieden kunnen reizen, maar Arabieren zouden 'zich met moeite in Koerdisch gebied kunnen vestigen'. Ook zouden Arabieren in het algemeen er niet welkom zijn. Zie 'Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq', 1-8 september 2004'. Ten gevolge van beperkte onderzoeksmogelijkheden is meer informatie terzake niet beschikbaar.

De onzekere veiligheidssituatie beperkt echter de algemene bewegingsvrijheid. Voor Iraaks personeel van veiligheidsorganisaties en militairen van de MNF waren delen van Bagdad (vooral Sadr City), Falluja, Samarra, de stad Basra en in toenemende mate Ramadi zogeheten 'no go-zones' vanwege het grote risico op aanslagen. Ook 'soft targets' als Iraakse en internationale medewerkers van hulporganisaties en buitenlandse bedrijven werden ten gevolge van de slechte veiligheidssituatie in grote mate beperkt in hun bewegingsvrijheid.²²² Begin november werd de noodtoestand voor de duur van zestig dagen afgekondigd in geheel Irak met uitzondering van de KRG-gebieden, in verband met het militaire offensief te Falluja. Ook werd een uitgaansverbod ingesteld voor inwoners van Falluja en Ramadi en tijdelijk een avondklok voor Bagdad ingesteld.

Buitenlands personenverkeer

De grenscontrole valt onder het ministerie van Binnenlandse Zaken. Hoewel aan grensbewaking gewerkt werd door de Iraakse autoriteiten, bijgestaan door de MNF, bleken veel grenzen zeer poreus. In de KRG-gebieden is de grensbewaking in handen van de peshmerga's.

Het vliegverkeer van en naar Irak is tijdens de verslagperiode toegenomen. Wekelijks vonden meer dan vierhonderd vluchten op Baghdad International Airport plaats. Het betreft hier hoofdzakelijk militaire en humanitaire vluchten. Het burgerluchtverkeer is op beperkte schaal weer op gang gekomen. Voor vluchten van en naar het buitenland kunnen Iraakse burgers alleen gebruik van maken van de lijnvluchten van Iraqi Airways²²³ en Royal Jordanian Airways naar en vanaf Bagdad International Airport.²²⁴

Op diverse luchthavens (onder andere Erbil, Basra, Mosul, Kirkuk, Tikrit) is sprake van internationale (veelal goederen-) vluchten voor militaire en humanitaire doeleinden. Buiten de luchthaven bij Erbil vinden, voor zover bekend, in de KRG-gebieden geen internationale vluchten plaats. Voor zover bekend is er thans geen sprake van internationale vluchten vanaf luchthavens in de KRG-gebieden. Naar aanleiding van het geweld in Falluja is de internationale luchthaven te Bagdad tijdelijk gesloten geweest.²²⁵

²²² Zie ook 2.3 en 3.3.8.

²²³ Iraqi Airways is in de verslagperiode weer begonnen met de lijnvluchten Bagdad - Amman en Bagdad - Damascus (AP, 'Iraqi Airways resumes international flights', 18 september 2004)

²²⁴ Medewerkers van internationale organisaties en reizigers met een diplomatiek paspoort kunnen ook wel gebruik maken van andere commerciële vluchten, militaire vluchten en humanitaire transporten.

²²⁵ AP, 'Iraqi officials impose curfew in Baghdad', 9 november 2004.

Jordanië

De grens tussen Jordanië en Irak is voor verkeer geopend. Personenverkeer vindt plaats over land (Karameh – Trebeel) en via luchtverkeer. Iraqi Airways en Royal Jordanian²²⁶ bieden dagelijks vluchten tussen Amman en Bagdad. Irakezen kunnen, net als in het verleden, Jordanië zonder visum vooraf inreizen. Er zijn geen formele voorwaarden voor toelating bekend. Er zijn evenmin aanwijzingen dat bepaalde groepen Irakezen de toegang wordt geweigerd. Naar aanleiding van het geweld in Falluja werd de grens met Jordanië tijdelijk gesloten.²²⁷

Syrië

Tijdens de verslagperiode was sprake van intensief personenverkeer tussen Irak en Syrië. Voor het personenverkeer tussen Irak en Syrië wordt gebruik gemaakt van de drie officiële grensovergangen tussen Syrië en Centraal-Irak²²⁸, namelijk Tenf – Al Walid (meest zuidelijke grensovergang op de weg tussen Damascus en Bagdad), Abu Kamal – Al-Qa'im (bij de Eufraat op de weg tussen Deir al-Zor en Bagdad) en Al-Ya'urubiya - Al-Sa'ida (meest noordelijke grensovergang op de weg tussen Mosul en Al-Qamishleh). Daarnaast bestaat er nog een onofficiële grensovergang tussen Syrië en het KRG-gebied bij Fish Khabour/ Al-Qamishleh. Aan Iraakse zijde vindt bij deze laatste overgang controle plaats door KRG/KDP- autoriteiten. Deze grensovergang wordt overwegend gebruikt door personen die naar KRG/KDP- en KRG/PUK-gebied reizen.²²⁹

De wekelijkse treinverbinding tussen Irak (Mosul) en Syrië (Aleppo) is weer in gebruik genomen. In verband met de instabiele veiligheidssituatie werd het aantal treinritten verminderd.²³⁰

Inreizende Irakezen hebben, net als andere inwoners uit Arabische staten, geen visum nodig om Syrië in te reizen. Men mag, na het verkrijgen van een inreisstempel, maximaal drie maanden in Syrië verblijven. Na drie maanden is men verplicht aanvraag te doen voor voortgezet verblijf. Voor zover bekend komt het geregeld voor dat Irakezen dit nalaten. De Syrische overheid treedt hier niet actief tegen op. Voorts is uit vertrouwelijke bron vernomen dat Irakezen na verblijf van drie maanden zonder problemen toestemming kunnen krijgen voor voortgezet verblijf.²³¹

²²⁶ Royal Jordanian heeft in augustus de vluchten tijdelijk stopgezet vanwege de instabiele veiligheidssituatie (RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 32, 27 augustus 2004)

²²⁷ AP, 'Iraqi officials impose curfew in Baghdad', 9 november 2004. Ten gevolge hiervan is de terugkeer, gefaciliteerd door IOM, tijdelijk stopgezet. Zie ook 4.1.

²²⁸ Onder Centraal-Irak wordt hier het deel van Irak ten zuiden van de KRG-gebieden verstaan.

²²⁹ Via KDP- of PUK-vertegenwoordiging danwel vertegenwoordigingen van andere Iraakse politieke bewegingen in Damascus dient hiervoor toestemming te worden aangevraagd bij de Syrische inlichtingendienst. Voor de overtocht wordt gebruik gemaakt van een pont.

²³⁰ Asharq Al-Awsat, 4 november 2004

²³¹ De Syrische autoriteiten geven de toestemming voor voortgezet verblijf af voor de duur van drie maanden, en in bijzondere gevallen voor de duur van zes maanden of een jaar (in geval

Naar aanleiding van het geweld in Falluja werden de grensposten met Syrië tijdelijk gesloten.²³²

Turkije

Via de grensovergang bij Habur (Turkse zijde)/ Ibrahim Khalil (Iraakse zijde), bemand door de KDP, vindt personen- en goederenverkeer plaats alsmede verkeer van humanitaire konvooien en konvooien van de coalitie. De grens is 24 uur per dag open.

De controle aan Turkse zijde (Habur) is grondig. Men maakt gebruik van computers. Illegale overstek wordt bemoeilijkt door controleposten van grensbewaking, politie, douane en inlichtingendienst. Aan KRG/KDP- zijde worden de persoonsgegevens eveneens geautomatiseerd verwerkt. De paspoorten worden daar niet gestempeld. Reizigers krijgen een formulier met daarop het nummer van het inreisvisum.

Irakezen die naar Turkije willen reizen, dienen daartoe een Turks visum aan te schaffen. Dit visum kan worden aangevraagd bij de Turkse ambassade te Bagdad. Inwoners van de KRG-gebieden kunnen een dergelijk visum ook aanvragen bij de KRG/KDP- autoriteiten of het Iraqi Turkmen Front (ITF) te Erbil. Visa worden in deze gevallen aan de grens afgegeven op basis van eerdere goedkeuring.

Irakezen die reizen op een ander reisdocument dan een paspoort²³³ dienen voor hun inreis naar Irak vanuit Turkije toestemming te vragen bij het Turkse ministerie van Buitenlandse Zaken.

Iran

Er zijn drie officiële grensovergangen²³⁴; tussen Mundhiriyya (Irak) en Khusravi (Iran), tussen Badra (Irak) en Mehran (Iran) bij de plaats Zurbatia, en tussen Basra en Khoramshar (Iran) bij de plaats Shalamsha (Iran). De Iraanse autoriteiten hebben in november jl. laten weten dat de grensovergangen tussen Iran en KRG-gebieden gesloten zijn.²³⁵ De grens bij Haj Omran is in de verslagperiode af en aan gebruikt voor gefaciliteerde terugkeer vanuit Iran.²³⁶

van studie). In gevallen van toestemming voor een jaar dient de veiligheidsdienst ook toestemming te geven.

²³² AP, 'Iraqi officials impose curfew in Baghdad', 9 november 2004.

²³³ Ongeacht of dit een Iraaks paspoort is danwel van een andere nationaliteit.

²³⁴ Deze liggen aan Iraakse zijde allen in Centraal-Irak.

²³⁵ Uit de vorige verslagperiode was bekend dat inwoners van de KRG- gebieden die gebruik wilden maken van de Iraaks-Iraanse grensovergangen in KRG/KDP- en KRG/PUK-gebieden hiervoor toestemming dienden aan te vragen bij de Iraanse inlichtingendienst. Dit was mogelijk via bemiddeling van de KDP- of PUK-veiligheidsdiensten.

²³⁶ UNHCR, Reliefweb, 17 augustus 2004; UNHCR, Reliefweb, 19 november 2004. Zie ook 4.1.

Er vindt veel (illegaal) personenverkeer tussen Iran en Irak plaats. Reguliere grensovergangen worden daarbij grotendeels vermeden. Nog steeds zouden Iraanse infiltranten, vermomd als pelgrims, de grens oversteken. Irakezen die Iran willen inreizen, kunnen een visum aanvragen bij de Iraanse ambassade te Bagdad. Iraakse vluchtelingen die willen terugkeren hebben een laissez-passer van de Iraanse autoriteiten nodig. Dit wordt afgegeven door de BAFIA (Bureau of Aliens and Foreign Immigrants Affairs) te Teheran. UNHCR geeft, in het geval van vrijwillige terugkeer, een 'voluntary repatriation form' uit, hetgeen aangeeft dat men recht heeft op UNHCR-hulp in Irak.

Saoedi-Arabië

Er is geen legaal personenverkeer mogelijk tussen Saoedi-Arabië en Irak daar de grens bij Arar gesloten is. De grens is wel tijdelijk open geweest voor pelgrims op reis naar Mekka en Medina. Het nieuwe Iraakse paspoort (S-serie) wordt door de Saoedische autoriteiten erkend. Oude paspoortseries zonder aantekening van de interimregering worden niet erkend.

Koeweit

Er vindt op zeer beperkte schaal personenverkeer plaats tussen Koeweit en Irak bij Safwan, de enige grensovergang. De in- en uitreis mogelijkheden voor Irakezen zijn zeer beperkt. Er kan alleen naar Koeweit worden gereisd op uitnodiging, bijvoorbeeld voor handelsdoeleinden of familiebezoek. Men acht het uitgesloten dat Irakezen met louter een reisdocument via deze grens naar Koeweit kunnen reizen.

Documenten²³⁷

Paspoorten²³⁸

Thans zijn er vier typen Iraakse nationale paspoorten in gebruik, de series H, M, N en sinds 1 juli 2004 de S-serie. De paspoorten van de series H, M en N blijven geldig tot de datum van verstrijking. Nadien kunnen deze niet worden verlengd.²³⁹ De nieuwe S-serie is geldig voor de duur van een jaar en kan niet worden verlengd. Medio 2005 zal een nieuw paspoort in gebruik genomen worden met een geldigheidsduur van acht jaar.

Men dient bij de aanvraag van een paspoort de volgende documenten overleggen: nationaliteitskaart, identiteitsbewijs, voedselrantsoenkaart, bewijs van woonplaats

²³⁷ Zie ook bijlage 5.

²³⁸ De CPA heeft de regelgeving inzake reisdocumenten aangepast met het uitvaardigen van verordening 16 van 27 juni 2003 inzake 'temporary control of Iraqi borders, ports and airports'. Zie ook het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

²³⁹ Veel paspoorten uit de M- en N-serie zijn tot 1 juli 2004 verlengd met twee (indien het paspoort was verlopen) danwel vier (indien het nog geldig was) jaar. De H-serie zijn geldig voor acht jaar en zijn afgegeven tussen medio 2002 en 9 april 2003. Deze series zullen dus nog enige jaren in omloop zijn.

en enkele kleurenpasfoto's. Uit de pers werd vernomen dat dit paspoort circa 100 USD zou kosten.²⁴⁰

Tijdelijk reisformulier

Sinds oktober 2003 werden tijdelijke CPA-reisformulieren²⁴¹ afgegeven waarmee Irakezen kunnen uitreizen. Dit reisdocument blijft geldig tot de datum van verstrijking van elk afzonderlijk document. Dit document kan niet worden verlengd en wordt sinds de machtsoverdracht op 28 juni jl. ook niet meer afgegeven.

Illegale en valse documenten

Gebleken is dat alle Iraakse documenten op eenvoudige wijze illegaal verkrijgbaar zijn. Het betreft hier na 9 april 2003 uit Iraakse overheidsinstellingen gestolen, authentieke documenten, die aan alle vormvereisten, met uitzondering van de wijze van afgifte, voldoen. Handelaren zijn veelal ook in het bezit van de officiële stempels en zegels. Verder komt het voor dat door corruptie binnen Iraakse overheidsinstellingen documenten onrechtmatig afgegeven worden. Meer informatie is thans, als gevolg van beperkte onderzoeksmogelijkheden, niet beschikbaar.

Afgifte

Het 'Bureau of Nationality and Civil Affairs' is verantwoordelijk voor de afgifte en verlenging van Iraakse paspoorten, reisdocumenten, identiteitskaarten of nationaliteitsakten²⁴², evenals de registratie van geboorten en sterfgevallen. Identiteitsdocumenten, nationaliteitsakten, geboortebewijzen en dergelijke documenten worden door de meeste dependances van het 'Bureau of Nationality and Civil Affairs' in Irak weer afgegeven. Deze instellingen functioneren vooralsnog in beperkte mate. De autoriteiten in de KRG-gebieden volgen thans, ten aanzien van regelgeving inzake Iraakse reisdocumenten, de instructies uit Bagdad. Sinds 1 juli 2004 wordt ook in KRG-gebieden het nieuwe S-paspoort afgegeven.

Irakezen in het buitenland die legaal terug willen keren naar Irak met Iraakse documenten hebben voor hun inreis een geldig Iraaks paspoort of een ander geldig reisdocument nodig. Deze documenten kunnen in principe worden afgegeven door Iraakse ambassades, op basis van een nationaliteitsbewijs. De meeste Iraakse ambassades in Europa, waaronder de vertegenwoordiging in Nederland, geven weer Iraakse paspoorten af. Met ingang van 1 december 2004 erkent Nederland het Iraakse S-paspoort.

²⁴⁰ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 26, 15 juli 2004

²⁴¹ Zie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

²⁴² Zie voor de afgifte van nationaliteitsdocumenten 3.1.2.

3.3.5 **Rechtsgang**

De Iraakse wetgeving blijft van kracht zolang deze niet strijdig is met de bepalingen in de TAL.²⁴³ Het Iraakse rechtssysteem is gebaseerd op het Franse model ('code napoléon') in combinatie met islamitische regels, zoals vastgelegd in de sharia, zo werd van een vertrouwelijke bron vernomen.

In algemene zin kunnen drie rechtsgangen onderscheiden worden:

- civielrechtelijke procedures²⁴⁴
- strafrechtelijke procedures²⁴⁵
- familierechtelijke aangelegenheden²⁴⁶

In deze drie rechtsgangen zijn er drie niveaus, eerste aanleg, hoger beroep en ten slotte cassatie bij de Hoge Raad.

Sinds begin oktober 2003 is de 'Iraqi Council of Judges' wederom werkzaam, nadat Saddam Hoessein deze raad had ontbonden in 1979.²⁴⁷ De raad opereert onafhankelijk van het ministerie van Justitie en dient toezicht te houden op de onafhankelijkheid, kwaliteit en integriteit van het gerechtelijke apparaat.²⁴⁸ Voorts is de raad verantwoordelijk voor de benoeming van rechters en openbare aanklagers. De raad staat onder leiding van de voorzitter van de Hoge Raad en bestaat uit acht personen. Tegen beslissingen van de raad staat bezwaar open. De uitspraak op bezwaar is echter onherroepelijk en bindend.

²⁴³ Het Iraakse rechtssysteem wordt bepaald door de Law of Judicial Organization (No 160, 1979) en Law of Public Prosecution (No 159, 1979). Zie ook 3.1.2.

²⁴⁴ Civiele rechtbanken behandelen in eerste aanleg zaken voor civielrechtelijke procedures met betrekking tot commerciële en civielrechtelijke geschillen en familiezaken die een niet-islamitisch persoon betreffen.

²⁴⁵ Zie ook 3.1.2.

²⁴⁶ Deze zaken worden behandeld door de 'Court for Personal Status'. Religieuze raadsmanen, civiele rechters en zogenaamde 'qadi's' (islamitische rechters) kunnen in deze rechtbank een rol spelen. Zie ook 3.1.2.

²⁴⁷ RFE/RL Iraq Report, 'Council of judges reestablished', vol. 6, no. 42, 9 oktober 2003.

²⁴⁸ De taken van de Council of Judges zijn: "To provide administrative oversight of all the judges and all public prosecutors, excluding, however, the members of the Supreme Court. To investigate allegations of professional misconduct and incompetence involving members of the judiciary or public prosecutors, and, when appropriate, to take appropriate disciplinary or administrative measures against members of the judiciary or public prosecutors, including but not limited to, removing a judge or prosecutor from office, including the members of the supreme court. To nominate capable persons as required to fill judicial or public prosecutors vacancies, and to recommend their appointment. To promote, advance, upgrade, and transfer judges and prosecutors. To assign or reassign judges and prosecutors to hold specific judicial and prosecutorial posts as provided for in the law of Judicial Organisation (Law 160 - 1979) and the Law of Public Prosecution (Law 159 - 1979)."

Tijdens de verslagperiode is verder gewerkt aan de hervorming van de rechterlijke macht. De effectiviteit van de rechterlijke macht is aan beperkingen onderhevig geweest, als gevolg van capaciteitsproblemen en de algehele instabiele situatie in Irak.²⁴⁹ Het rechtssysteem heeft, net als andere instellingen in de nog prille Iraakse staatsinrichting, te kampen met corruptie²⁵⁰ en gebrekkige transparantie, hetgeen de effectiviteit ernstig belemmert.²⁵¹ De rechterlijke macht is veelal niet in staat zaken binnen de gestelde termijn af te handelen. Ook verloopt de samenwerking tussen de rechterlijke macht, politie en het gevangeniswezen niet optimaal.

Volgens het Iraakse ministerie van Justitie waren in Irak in de verslagperiode 130 van de 132 rechtbanken weer operationeel. Er is echter bij veel rechtbanken sprake van onderbezetting.

AI heeft zich in verschillende rapporten kritisch uitgelaten over het feit dat veel verdachten tijdens de verslagperiode geen toegang hadden tot een advocaat.²⁵²

Onofficiële rechtbanken

Er is wederom bericht over religieuze rechtbanken in het zuiden van de militie van Muqtada Al-Sadr.²⁵³ Hier zou ook worden gemarteld.²⁵⁴ Volgens UNHCR hebben veel mensen hun toevlucht gezocht in traditionele, tribale rechtssystemen. Dit zou mede te maken hebben met een beperkt vertrouwen in de Iraakse rechtsorde.²⁵⁵

Rechters

De 'Judicial Review Committee' doet onderzoek naar de achtergrond van rechters, hun mogelijke betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen ten tijde van het

²⁴⁹ Het Iraakse rechtssysteem kampt ook met een grote werkachterstand, toegenomen criminaliteit en kennisachterstand. Gebleken is dat de kennis van veel Iraakse juristen beperkt is door het isolement van de Iraakse rechtspraak en advocatuur van internationale ontwikkelingen.

²⁵⁰ Reeds voor de machtsoverdracht eind juni 2004 is een anticorruptiecommissie ingesteld, de 'Commission on Public Integrity'. Deze onderzoekt klachten over corruptie en machtsmisbruik en kan geconstateerde schendingen doorgeven aan de bevoegde rechterlijke macht. Ook is de commissie bezig een telefonisch corruptiemeldpunt op te zetten. Voorts dienen een 'Board for Supreme Audit' en een systeem van inspecteurs-generaal transparantie binnen de hele overheid te bevorderen.

²⁵¹ Amnesty International, 'Iraq. Memorandum on concerns relating to law and order', juli 2003. Reuters, 'Iraqi police system "broken"', 22 mei 2003.

²⁵² Onder andere: Amnesty International, AI Index MDE 14/030/2004, June 2004.

²⁵³ Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq, 1-8 september 2004

²⁵⁴ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 33, 10 september 2004. AP, 'Former detainees tell of brutality at Al-Sadr's religious court', 10 september 2004. Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

²⁵⁵ UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004. Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq, 1-8 september 2004

voormalige regime. Alle 860 rechters die momenteel werkzaam zijn in de rechterlijke macht zouden door deze commissie zijn onderzocht.²⁵⁶ Sinds de val van Saddam Hoessein wordt in Irak ook gewerkt met rechters die werkzaam waren onder het bewind van Saddam Hoessein, aangezien het opleiden van nieuwe rechters teveel tijd in beslag neemt. Op basis van onderzoek naar het arbeidsverleden van de rechters wordt bepaald of een benoeming van de rechter in kwestie wenselijk is.²⁵⁷ Voorts werd door de Iraakse autoriteiten, met hulp van het VK, gewerkt aan de training van Iraakse rechters, advocaten en openbare aanklagers die zich bezighouden met wetgeving inzake mensenrechten.²⁵⁸

Ook tijdens deze verslagperiode waren rechters doelwit van aanslagen.²⁵⁹

3.3.6 Arrestaties en detenties

Ook in deze verslagperiode hebben de Iraakse autoriteiten en de MNF arrestaties gepleegd onder vermeende verzetstrijders en criminelen.²⁶⁰ De Amerikaanse militairen hielden ook na de machtsoverdracht enkele duizenden Iraakse gevangenen in hechtenis zonder dat een aanklacht tegen ze was ingediend.²⁶¹ Een deel (circa 1400) van de gedetineerden is aan de Iraakse autoriteiten overgedragen.²⁶²

Amnesty International heeft diverse keren zeer kritisch en bezorgd, gerapporteerd over de manier waarop gevangenen in Irak behandeld worden.²⁶³ ²⁶⁴ Verschillende

²⁵⁶ Zie ook 3.4.7.

²⁵⁷ Andrew Marshall, 'Prisons and courts in Iraq's Basra back by June 1', Reuters, 23 mei 2003.

²⁵⁸ Voor deze training komen alleen personen aanmerking die niet gelieerd zijn geweest aan het regime van Saddam Hoessein. IRIN, 'Judiciary receives boost from UK training funds', 18 februari 2004. IRIN, 'Judges complete first human rights law course', 10 maart 2004. Steve Negus, 'Battling for Iraq's future', Middle East International, 9 januari 2004.

²⁵⁹ AFP, 'Four Iraqis killed in random violence as PM issues warning on Falluja', 14 oktober 2004. In 2003 zijn verschillende rechters, betrokken bij de totstandkoming van het Iraaqi Special Tribunal, om het leven gebracht. Zie subparagraaf 3.1.2. voor het tribunaal. Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, januari 2004.

²⁶⁰ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 26, 15 juli 2004; AFP, 'US forces battle Iraqi rebels as hundreds of suspects seized', 5 september 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 33, 10 september 2004.

²⁶¹ Human Rights Watch heeft zich hier kritisch over uitgelaten. HRW, 17 juni 2004.

²⁶² AP, 'Coalition authorities will retain up to 5.000 prisoners', 13 juni 2004. ANP, 'Amerikanen blijven gedetineerden in Irak bewaken', 6 juni 2004. Volgens Amnesty International zijn er tegenstrijdige verklaringen afgegeven over de kwestie van gedetineerden rondom de machtsoverdracht. Volgens sommige verklaringen van de Iraakse autoriteiten zouden de Amerikaanse militairen alle gevangenen overdragen aan het Iraakse gezag. De Amerikaanse autoriteiten lieten echter weten dat 4000-5000 gedetineerden in handen van de coalitiemilitairen, thans MNF, zouden blijven (Amnesty International, AI Index MDE 14/030/2004, June 2004).

²⁶³ Amnesty International, MDE 14/030/2004, June 2004. Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004. Amnesty International, 'Iraq. One year on the human rights situation remains dire',

bronnen, waaronder de VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten en Amnesty International, melden dat gedetineerden gebrekkige toegang hebben tot familieleden en / of advocaten.²⁶⁵ Ook hebben organisaties zich met zorgen geuit over het feit dat gevangenen voor onbepaalde tijd en zonder aanklacht worden vastgehouden.²⁶⁶ Gebleken is dat in veel gevallen de zogeheten 24-uursregeling²⁶⁷ niet in acht wordt genomen en dat de arrestant onrechtmatig wordt vastgehouden. In het kader van onderzoek naar de eerder gepleegde mishandelingen in de Abu Gharibgevangenis²⁶⁸ kwam aan het licht dat de Amerikaanse autoriteiten hier bijna honderd gevangenen verborgen hadden gehouden voor ICRC.²⁶⁹

Uit onderzoek, uitgevoerd door het 'Judicial Reconstruction and Assessment Team', is gebleken dat veel politiecellen niet aan internationaal geaccepteerde standaarden voldeden. Uit de pers werd vernomen dat enkele verbeteringen zijn waargenomen wat detentie-omstandigheden betreft sinds in de vorige verslagperiode aan het licht kwam dat Amerikaanse militairen zich schuldig hadden gemaakt aan mishandeling van gedetineerden.²⁷⁰ Voorts houdt het ministerie van Mensenrechten sinds deze verslagperiode ook kantoor in de Abu Gharibgevangenis ten behoeve van toezicht op de bescherming van de

maart 2004. Amnesty International, 'Incommunicado detention / fear of torture', MDE/14/004/2004, 4 maart 2004.

²⁶⁴ De mensenrechtenorganisatie had zich in juli 2003 reeds kritisch uitgelaten over de omstandigheden in detentiecentra onder het gezag van de CPA. (Amnesty International, 'Iraq. Memorandum on concerns relating to law and order', juli 2003, p. 11-13.)

²⁶⁵ Report of the high commissioner for human rights, The present situation of human rights in Iraq, juni 2004. Amnesty International, MDE 14/030/2004, June 2004. UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004 ICRC, 'Report of the International Committee of the Red Cross (ICRC) on the treatment by the coalition forces of prisoners of war and other protected persons by the Geneva conventions in Iraq during arrest, internment and interrogation', februari 2004. AP, 23 maart 2004. Iraq Today, 1 maart 2004. IRIN, 'Families of detainees want greater access', 3 november 2003.

²⁶⁶ UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004; Amnesty International, AI Index MDE 14/030/2004, June 2004. Xinhua, 'About 6.000 prisoners held in two Iraqi jails without trial', 6 oktober 2004.

²⁶⁷ Zie verder in deze paragraaf onder 'Procedures'.

²⁶⁸ Zie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

²⁶⁹ Reuters, 'US hid dozens of Iraqi prisoners', 9 september 2004. Human Rights Watch, 'US investigate 'ghost detainees'', 10 september 2004.

²⁷⁰ Zo is er een commissie aangesteld die zich buigt over wie vrijgelaten dient te worden (IRIN, 'Detainee board approves prisoner release', 30 september 2004. IRIN, 'Prison tour highlights some positive changes', 20 juli 2004. IRIN, 'New prison in Basra eases overcrowding', 7 juli 2004; IRIN, 'Human rights officials visit security detainees', 19 juli 2004.) Diverse rapporten en berichten in de media deden mishandelingen van Iraakse gevangenen door Amerikaanse militairen in de Abu Gharibgevangenis aan het licht komen. Zie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

mensenrechten.²⁷¹ Ook heeft de International Committee of the Red Cross (ICRC) deze gevangenis bezocht tijdens de verslagperiode.²⁷²

Enkele duizenden gedetineerden zouden in het kader van de machtsoverdracht zijn vrijgelaten.²⁷³ De Iraakse interimregering voerde voorts in augustus jl. een amnestiewet in voor daders van ‘kleine criminaliteit’ (wapenbezit, verbergen van terroristen, achterhouden van informatie over aanslagen).²⁷⁴ Personen die zich schuldig gemaakt hadden aan moord kwamen niet in aanmerking voor de amnestie.

Procedures²⁷⁵

Het Wetboek van Strafvordering van 1971 geldt als het enige wetboek inzake procesrecht en biedt rechtswaarborgen.²⁷⁶ Zo is er de 24-uursregeling²⁷⁷ en mogen verdachten 72 uur na arrestatie een advocaat raadplegen of juridische bijstand inschakelen. Verder is vastgelegd dat verdachten recht hebben op bezoek van vertegenwoordigers van het ‘International Committee of the Red Cross’ (ICRC). De periode die verdachten in voorarrest doorbrengen, zal worden afgetrokken van de eventuele gevangenisstraf. Voorts is hoofdstuk 4 van de Vierde Conventie van Genève van toepassing inzake detentie-omstandigheden.

3.3.7 Mishandeling en foltering

Tijdens de verslagperiode was op grote schaal sprake van ernstige gewelddadigheden. Militairen van de MNF, Iraakse veiligheidsorganisaties (zoals de politie), ‘non-state actors’ als milities en andere vergelijkbare organisaties en groeperingen als ook gewapende individuen hebben geweldplegingen begaan, waarbij ook mishandelingen zijn gepleegd.²⁷⁸

²⁷¹ Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq’, juni 2004. IRIN, ‘Human rights officials visit security detainees’, 19 juli 2004.

²⁷² Reuters, 9 juni 2004.

²⁷³ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 39, 22 oktober 2004. IRIN, ‘Detainee board approves prisoner release’, 30 september 2004; IRIN, ‘Prison tour highlights some positive changes’, 20 juli 2004. ANP, ‘Honderden Irakezen vrijgelaten’, 6 juni 2004.

²⁷⁴ Daders kregen dertig dagen de tijd om zich aan te geven en onder de amnestie vrijuit te gaan. (AP, ‘Iraqi government passes amnesty for those convicted of minor crimes’, 7 augustus 2004. BBC News, ‘Iraqi amnesty targets insurgents’, 7 augustus 2004. ANP, 8 augustus 2004)

²⁷⁵ CPA Memorandum 3. ‘Criminal procedures’, 18 juni 2003.

²⁷⁶ Repressieve bepalingen uit dit wetboek, toegevoegd na 1971, zijn komen te vervallen.

²⁷⁷ Deze regeling schrijft voor dat arrestanten binnen 24 uur voor een onderzoeksrechter moeten worden gebracht. De onderzoeksrechter wijst dan de verdachte op zijn rechten. Op basis van een eerste feitenanalyse bepaalt de onderzoeksrechter vervolgens of de verdachte wordt vrijgelaten, of er borg wordt gesteld, of dat de verdachte in voorarrest blijft.

²⁷⁸ Uit de pers werd het volgende vernomen. Tijdens de verslagperiode hebben Iraakse politiefunctionarissen zich schuldig gemaakt aan mishandeling van gevangenen (Volkskrant, ‘Iraaks martelen dilemma voor VS’, 10 augustus 2004; The Guardian, ‘US military police

3.3.8 Verdwijningen

Ontvoeringen kwamen tijdens de verslagperiode veelvuldig voor. Het betrof zowel ontvoeringen in ruil voor losgeld door criminelen en / of bendes als politiek gemotiveerde ontvoeringen.²⁷⁹ Zowel Irakezen als buitenlanders zijn het slachtoffer geweest van ontvoeringen.²⁸⁰ Soft targets als burgers, waaronder kinderen, en werknemers in dienst van hulporganisaties of buitenlandse bedrijven werden ontvoerd.²⁸¹ Ook waren Iraakse militairen geregeld het slachtoffer van ontvoeringen. In de meeste gevallen zijn zij om het leven gebracht.²⁸² Met de gijzelingen beoogden de daders veelal terugtrekking van de MNF of buitenlandse organisaties en werknemers te bespoedigen. In een aantal gevallen zijn gegijzelden naderhand vrijgelaten. Van een aantal gegijzelden is bekend dat zij om het leven zijn gebracht.²⁸³ Van enkele ontvoeringen is door islamitische groeperingen, zoals de 'Tawhid wal Jihad', thans bekend als 'Tanzeem Qaedat Al-Jihad Fee Bilad Al-Rafidain' van Abu Mussab Al-Zarqawi²⁸⁴, de Martelaren Brigade en de Brigades van de Goddelijke Woede, de verantwoordelijkheid opgeëist.²⁸⁵

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Ten gevolge van aanslagen, vuurgevechten en ongeregelde heden is een groot aantal doden gevallen, zowel onder Irakezen als buitenlanders. Hierbij zijn veel burgerslachtoffers gevallen.²⁸⁶ Voorts waren militairen, politiepersoneel,

raid Iraqi detention centre to stop abuse of prisoners', 30 juni 2004.). Er zijn ook weer berichten verschenen over mishandeling van Iraakse gevangenen door MNF-militairen (RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 34, 16 september 2004; BBC News, 'Danish agent faces torture claim', 2 augustus 2004. AP, 'Danish officer accused of mistreating Iraqi prisoners', 4 augustus 2004). Milities hebben zich eveneens schuldig gemaakt aan mishandeling, ook wel met dodelijke gevolgen. (RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 31, 20 augustus 2004)

²⁷⁹ Het Parool, 20 september 2004. Amnesty International, AI Index MDE 14/030/2004, June 2004

²⁸⁰ Begin november bedroeg het aantal ontvoerde buitenlanders in Irak ruim 160. Het aantal ontvoerde Irakezen is een veelvoud van dit aantal. (AP, 'More than 150 foreign hostages taken in Iraq', 25 oktober 2004)

²⁸¹ AP, "US military targets kidnap gangs in northern Iraq", 19 september 2004. NRC Handelsblad, 'Tientallen mensen in Irak ontvoerd', 20 september 2004.

²⁸² ANP, 19 september 2004. Het Parool, 20 september 2004. Zie ook 3.4.5.

²⁸³ Zo werd medio november bekend dat Margaret Hassan, directeur van CARE International in Irak, was vermoord door militanten (AFP, 17 november 2004, Guardian, 17 november 2004); Reuters, Factbox kidnappings of foreigners in Iraq, 8 juni 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no. 28, 30 juli 2004. Reuters, Factbox hostage taking in Iraq, 12 augustus 2004.

²⁸⁴ Al-Zarqawi wordt door de Amerikaanse autoriteiten gezocht vanwege vermeende betrokkenheid bij terroristische activiteiten.

²⁸⁵ De Telegraaf, 25 augustus 2004, RFE/RL Iraq Report, vol 7, no. 32, 27 augustus 2004.

²⁸⁶ Exacte cijfers zijn niet bekend, maar schattingen lopen tot in de tienduizenden tot honderduizend, met inbegrip van het militair ingrijpen van voorjaar 2003. Zie bijvoorbeeld: www.iraqbodycount.net; Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq', juni 2004; The Lancet, 'Mortality before and after the 2003 invasion of Iraq: cluster sample survey', 29 oktober 2004; SS/2004/710, 14 september 2004. Naar

academici²⁸⁷, politieke figuren, overheidsfunctionarissen en diplomaten het doelwit van moordaanslagen.²⁸⁸ Iraakse en buitenlandse werknemers die verondersteld werden samen te werken met de Iraakse interimregering / MNF of werkzaam te zijn voor buitenlandse bedrijven en internationale organisaties liepen eveneens groot risico. Vaak vielen bij arrestaties dodelijke slachtoffers, zowel onder arrestanten, veiligheidspersoneel als omstanders.²⁸⁹ Enkele MNF-militairen zijn aangeklaagd wegens moord op Iraakse burgers.²⁹⁰ In november bracht een tv-rapportage aan het licht dat een Amerikaanse militair een gewonde, voor het oog ongewapende, Iraakse strijder dood schoot. De Amerikaanse autoriteiten gaven aan een onderzoek in te stellen naar het incident. Mensenrechtenorganisaties hebben zich bezorgd uitgelaten over dit voorval en wezen op mogelijke schending van het oorlogsrecht.²⁹¹

aanleiding van berichten die erop duiden dat tientallen burgerslachtoffers waren gevallen ten gevolge van gevechten tussen militairen en opstandelingen heeft Amnesty International verzocht om nader onderzoek (Amnesty International, MDE 14/047/2004, 17 september 2004).

²⁸⁷ Uit de pers werd vernomen dat academici vlak na de val van Saddam Hoessein het slachtoffer waren van geweld vanwege hun (vermeende) banden met de Baathpartij. Voorts zijn academici slachtoffer geweest van ontvoeringen voor losgeld vanwege hun vermeende sociaal-economische positie. Ook zouden verzetsstrijders, die gericht zijn op het creëren van chaos en instabiliteit het gemunt hebben op personen die een bijdrage zouden kunnen leveren aan de wederopbouw van Irak (IRIN, 'Rising threat against academics fuels brain drain', 28 oktober 2004).

²⁸⁸ IRIN, 'Rising threat against academics fuels brain drain', 28 oktober 2004; Reuters, 'Chronology of diplomatic staff killed in Iraq', 28 oktober 2004; AP, 'Iraq militants behead man who worked with US forces in Mosul', 23 oktober 2004.

²⁸⁹ Report of the High Commissioner for human rights, 'The present situation in Iraq', juni 2004. BBC News, 'Scores die in Samarra assault', 1 oktober 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 34, 16 september 2004; IRIN, 'Cost of reconstruction in Najaf calculated', 8 september 2004. AP, 'US and security forces launch attacks in northern Iraq', 9 september 2004. ANP, 'VS doden opstandelingen in Kufa', 3 juni 2004. RFE/RL Iraq Report, 'Iraq, US forces kill 15 militants', vol 7, no.28, 30 juli 2004.

²⁹⁰ Medio november werd een Amerikaanse militair aangeklaagd wegens moord op een Iraakse, zwaar gewonde minderjarige in augustus jl. (BBC News, 'Marine set for questioning in wounded Iraqi's shooting', 17 november 2004). ANP, 'Amerikaanse militairen in Irak aangeklaagd voor moord', 22 september 2004; RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 34, 16 september 2004. Reuters, 'Two more US soldiers charged with murder in Iraq', 28 september 2004. Voorts deden de Britse autoriteiten onderzoek naar sterfgevallen van Irakezen waarbij Britse militairen betrokken waren. (ANP, 8 augustus 2004)

²⁹¹ Reuters, 'Falluja killing could be war crime', 16 november 2004; Amnesty International Press Release, MDE 14/057/2004, 16 november 2004; BBC News, 'US investigates Falluja killing', 16 november 2004

Schattingen van het aantal dodelijke slachtoffers onder Iraakse militairen lopen tot in de duizenden.²⁹² Voorts wordt het aantal dodelijke slachtoffers onder Amerikaanse militairen geschat op circa 1200 sinds 1 mei 2003.²⁹³

3.3.10 Doodstraf

Op 8 augustus jl. hebben de Iraakse autoriteiten per direct de doodstraf ingevoerd, naar eigen zeggen ten behoeve van de stabiliteit van het land.²⁹⁴ De doodstraf zou gelden voor een dertigtal misdrijven. De doodstraf kan onder meer worden uitgevaardigd in geval van moord, ontvoering, gewapend verzet tegen de strijdkrachten en drugshandel ten behoeve van de financiering van terroristische activiteiten.²⁹⁵ Amnesty International maakte 9 november bekend dat tien personen ter dood veroordeeld zouden zijn. De identiteit noch de aanklacht waren bekend.²⁹⁶ Het is niet bekend of de wet ook terugwerkende kracht heeft. Ten uitvoerlegging van de doodstraf kan pas na bekrachtiging van het vonnis door de presidentiële raad en de premier.

Uit de verslagperiode is geen nieuwe informatie bekend ten aanzien van de doodstraf in de KRG-gebieden.²⁹⁷

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Koerden

Formeel is de positie van Koerden in Irak verbeterd sinds de val van Saddam Hoessein. Koerden nemen sindsdien deel aan het nationale en regionale politieke proces.²⁹⁸ In de tijdelijke grondwet²⁹⁹ is het Koerdisch naast het Arabisch opgenomen als officiële taal. De veiligheidssituatie was in de KRG-gebieden relatief rustig in vergelijking met de rest van het land. Er hebben zich in Irak evenwel gewelddadigheden jegens Koerden voorgedaan. Zo zijn drie Koerden in

²⁹² Uit de pers werd medio november dit aantal geschat tussen de ruim 4800 – 6300 doden (Reuters, 'Table of military deaths in Iraq', 16 november 2004)

²⁹³ Brookings Institute, Iraq Index, 15 november 2004

²⁹⁴ De doodstraf was onder de CPA opgeschort. Zie verder algemeen ambtsbericht Irak, juni 2004.

²⁹⁵ Reuters, 'Iraq reimposes death penalty', 8 augustus 2004. IRIN, 'AI criticises reinstatement of death penalty', 12 augustus 2004.

²⁹⁶ AI Index, MDE 14/055/2004, 9 november 2004

²⁹⁷ De KRG-autoriteiten stelden in een eerdere verslagperiode na aanvaarding van een nieuwe grondwet te zullen bezien of de doodstraf zal worden afgeschaft. Van de zijde van de KRG-autoriteiten werd vernomen dat deze de doodstraf tijdelijk hebben opgeschort naar aanleiding van het besluit van de CPA de doodstraf af te schaffen. Overigens is volgens de KDP en de PUK sinds 1998 in Noord-Irak de doodstraf niet meer voltrokken. Zie ook het algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002.

²⁹⁸ De vice-president Rowsch Shaways, vice-premier Barham Saleh en zes ministers van het huidige kabinet zijn van Koerdische origine.

²⁹⁹ Zie verder 2.1.3. en 3.1.2.

september jl. onthoofd door de extremistische islamitische militie Ansar Al-Sunna vanwege samenwerking van de Koerdische partijen met de VS.³⁰⁰ Uit de pers werd vernomen dat Koerden in de buurt van Mosul het slachtoffer waren van geweld.³⁰¹ De precieze toedracht is niet bekend.

De terugkeer van Koerden die ten gevolge van de arabiseringspolitiek verdreven waren, vormt nog altijd een bron van spanning in het noorden van het land.³⁰² Tijdens de verslagperiode is het evenwel, voor zover bekend, niet tot grootschalige gewelddadigheden gekomen.

3.4.2 Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst³⁰³

De nieuwe concept-nationaliteitswet³⁰⁴ bevat voorwaarden om de nationaliteitsrechten van Fayli-Koerden te laten herleven. Ook is in de TAL een aantal aspecten van deze conceptversie opgenomen. De concept-nationaliteitswet is nog niet in werking getreden. Het is in de praktijk voor Fayli-Koerden nog niet mogelijk om het Iraaks staatsburgerschap terug te krijgen. Evenmin was het voor Fayli-Koerden in de praktijk mogelijk om de onder Saddam Hoessein geconfiscieerde eigendommen terug te krijgen via de IPCC.³⁰⁵ Teneinde aanspraak te maken op eigendommen dient men Iraakse identiteitsdocumenten te overleggen. Dergelijke documenten zijn Fayli-Koerden veelal ontnomen onder het regime van Saddam Hoessein.

De RCC-decreten (onder meer decreet 666 van 1980), die de ontneming van het Iraakse staatsburgerschap betroffen, zijn komen te vervallen.³⁰⁶ Er is uit de verslagperiode geen informatie bekend over terugkeer van Fayli-Koerden naar Irak.

³⁰⁰ Reformatorisch Dagblad, 21 september 2004; Sofia Morning News, 2 oktober 2004. Reuters, 'Iraq group shows beheading of three Kurds', 19 september 2004. Ook zijn op 14 september jl. in Baquba 12 Koerdische politiefunctarissen gedood door de islamitische terreurgroep van Al-Zarqawi (AFP, 30 september 2004)

³⁰¹ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 41, 5 november 2004

³⁰² Michael Howard, 'Ethnic violence may explode in Kirkuk', 4 augustus 2004; IRIN, 'Property claims in north threaten security', 5 augustus 2004. IWPR's Iraqi Crisis Report, no 79, 16 augustus 2004; HRW, 'Claims in conflict: Reversing ethnic cleansing in Northern Iraq', augustus 2004. Zie ook 3.1.2 over eigendomsrechten en 4.2 over binnenlands ontheemden.

³⁰³ Zie ook het algemeen ambtsbericht Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst, 3 oktober 2001.

³⁰⁴ Zie subparagraaf 3.1.2.

³⁰⁵ Zie 3.1.2.

³⁰⁶ Zie ook 3.1.2

3.4.3 Moeras-Arabieren

De VN maakte bekend in het najaar van 2004 een project te willen starten ten behoeve van het herstel van de moerasgebieden in het zuiden van Irak.³⁰⁷ Onder de binnenlands ontheemden in Irak bevinden zich onder meer Moeras-Arabieren die onder Saddam Hoessein uit hun oorspronkelijke woongebieden waren verdreven.³⁰⁸ Uit vorige verslagperiodes is bekend dat terugkeer naar de moerasgebieden heeft plaatsgevonden.

3.4.4 Turkmenen

Iraakse Turkmenen kunnen in geheel Irak hun politieke stem laten horen.³⁰⁹ De Turkmeense gemeenschap in Irak is verdeeld. Er zijn tenminste vijf Turkmeense politieke organisaties bekend, met het Iraqi Turkmen Front (ITF) als grootste partij.

In de tijdelijke grondwet is opgenomen dat Irakezen het recht hebben op overheidsscholen onderwijs te volgen in hun moedertaal. Er zijn verschillende Turkmeense scholen in de KRG-gebieden. Ook zou er een Turkmeense school zijn opgericht in Kirkuk.

Voor zover bekend uit mediaberichten is tijdens de verslagperiode op beperkte schaal sprake geweest van spanningen tussen Turkmenen en Koerden. Hierbij kwam het soms tot geweld.³¹⁰ Dergelijke spanningen vloeiden vaak voort uit de terugkeer van personen die onder de arabiseringspolitiek van Saddam Hoessein waren verdreven en onvrede onder Turkmenen over mogelijke 'koerdisering' van Kirkuk.³¹¹ Uit vertrouwelijke bron en de pers is vernomen dat veel Koerden naar Kirkuk zijn getrokken om de demografische verhoudingen in de stad te beïnvloeden.³¹²

³⁰⁷ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no. 28, 30 juli 2004. IRIN, 'Multi million dollar programme for marshes in the south', 29 juli 2004. Zie voor meer over Moeras-Arabieren onder andere de algemene ambtsberichten Irak van juni 2004 en januari 2004.

³⁰⁸ Zie ook 4.2.

³⁰⁹ De Turkmeense gemeenschap heeft vertegenwoordiging in de interimregering en interimraad. In provincie- en districtsraden van Nineveh en Kirkuk nemen Turkmenen zitting. In Tell-Afar, Altun Kopri en Tuz Khormatu zetelen Turkmeense burgemeesters. Voorts zijn in Turkmeense kring diverse nieuwe organisaties en mediakanalen opgericht.

³¹⁰ IWPR's Iraqi Crisis Report, 'Tempers flare between Kurds and Turkmen', no 79, 16 augustus 2004; The Tharwa Project, 'Arabs threaten Turkmen', september 2004, www.tharwaproject.com

³¹¹ Zie ook 3.1.2. over de Iraqi Property Claims Commission.

³¹² Reuters, 'Ethnic tensions simmer in northern Iraq oil city', 28 september 2004. IRIN, 'Focus on displacement in Kirkuk', 23 september 2004.

3.4.5 Dienstplichtigen / militairen

Tijdens de verslagperiode zijn rekruten en militairen van het nieuwe Iraakse leger alsook Iraakse politiefunctionarissen met grote regelmaat het slachtoffer geworden van aanslagen en ontvoeringen. Uit verschillende berichtgeving blijkt dat aanslagen op militairen in de loop der tijd steeds beter georganiseerd zijn en dat zeer waarschijnlijk sprake is van infiltratie door plegers van aanslagen.³¹³

Militante islamitische groeperingen hebben de verantwoordelijkheid voor verschillende moorden en aanslagen op Iraakse militairen opgeëist.³¹⁴

Voorts werd uit de pers vernomen dat in het nieuwe Iraakse leger sprake is geweest van desertie.³¹⁵

Dienstplicht

De dienstplicht is door de CPA afgeschaft. Indiensttreding is vrijwillig. Thans is in Irak sprake van een beroepsleger. De minimum leeftijd voor toetreding is 18 jaar. Er zijn tijdens de verslagperiode geen voornemens geuit tot invoering van de dienstplicht. Men mag na toetreding niet politiek actief zijn en men dient zich te onthouden van politieke uitlatingen. In vrijwel alle Iraakse steden zijn rekruteringsbureau's waar men zich kan melden voor opname in het nieuwe Iraakse leger.

3.4.6 Vrouwen

Sinds de val van Saddam Hoessein is gewerkt aan de verbetering van de positie van vrouwen wat regelgeving betreft. Volgens de TAL zijn alle Iraakezen gelijk voor de wet ongeacht hun geslacht. De tijdelijke grondwet schrijft voor dat 25 % van het totale aantal zetels in de Nationale Conferentie van augustus jl. en het toekomstig parlement ingenomen dient te worden door vrouwen. Deze regel is niet van toepassing op de verkiezingen voor het Koerdische parlement noch voor de provincieraden. Voorts zijn er diverse vrouwenorganisaties opgericht en worden

³¹³ Een grootschalige aanslag vond plaats op 23 oktober, toen 49 Iraakse soldaten op verlof in een hinderlaag liepen en werden doodgeschoten. De daders zouden gekleed zijn in politie-uniformen en beschikken over interne informatie. (Edward Wong, 'Ambush kills 50 Iraqi soldiers execution style', The New York Times, 25 oktober 2004)

³¹⁴ ANP, 19 september 2004. Edward Wong, 'Ambush kills 50 Iraqi soldiers execution style', The New York Times, 25 oktober 2004. AP, 'Militant group claims to have killed 11 Iraqi National Guards', 28 oktober 2004.

³¹⁵ Dit bleek het geval toen het Iraakse leger trachtte het sjiiitisch verzet te beteugelen in augustus jl. (Reformatorisch Dagblad, 17 augustus 2004.) Ook tijdens de gewelddadigheden tussen verzetsstrijders en het leger in september jl. in Tell-Afar zouden circa 150 Iraakse militairen zijn overgelopen. (NRC Handelsblad, 'Ontvoeringsindustrie in Irak bloeit', 21 september 2004)

vele initiatieven genomen ten behoeve van een betere positie van vrouwen in Irak.³¹⁶

Vrouwen nemen deel aan het arbeidsproces. Het aandeel van vrouwen in het arbeidsproces wordt, zo is uit vertrouwelijke bron vernomen, geschat op circa 20%.³¹⁷ Vrouwen zouden vooral werkzaam zijn in het onderwijs en de gezondheidszorg.³¹⁸ Er is sprake van ondervertegenwoordiging van vrouwen in het politieke bestel op nationaal niveau.³¹⁹ Op lokaal en regionaal niveau hebben meer vrouwen zitting in de raden.³²⁰ Strengere leefregels, danwel conservatieve normen en waarden hebben de deelname van vrouwen aan politieke activiteiten mede beïnvloed.³²¹ Ook is vernomen dat religieuze leiders en groeperingen protesten en

³¹⁶ Zoals 'The Independent Women Organisation', 'Women Association under the Constitutional Monarchy', 'Democratic Iraqi Women Society' en 'Kurdistan Women Federation'. Inmiddels zouden reeds enkele honderden vrouwenorganisaties in Irak bestaan. In het midden en zuiden van Irak zouden vrouwen in mindere mate georganiseerd zijn vergeleken met elders. Voorts zijn in verschillende steden 'women centres' opgericht waar cursussen (in leesvaardigheid, gezondheid, voedingsleer, computercursussen etc.) worden gegeven en informatiebijeenkomsten worden gehouden (IRIN, 'Funding delays opening of women's library in north', 29 juli 2004; Bureau of International Information Programs, 'Iraqi groups build democracy at grassroots level', 20 januari 2004. IRIN, 'Widows start new enterprise', 31 maart 2004. IRIN, 'NGO works to boost women's literacy in north', 8 maart 2004.)

³¹⁷ In een rapport van de International Crisis Group wordt geschat dat 20-25 % van de beroepsbevolking uit vrouwen bestond. (ICG Middle East Report no 30, 2 september 2004). Schattingen uit de vorige verslagperiode lagen tussen de 16 en 19 %. (Bureau of International Information Programs, 'Iraqi women raise their political voices, says minister Berwari', 11 maart 2004. Bureau of International Information Programs, 27 februari 2004.)

³¹⁸ Minister van Vrouwenzaken Nisrin Berwari stelde in de vorige verslagperiode dat meer dan 60 % van de tandartsen, farmaceuten en onderwijzers, meer dan 30 % van de artsen, universitair docenten en technische docenten bestaat uit vrouwen. Bij de overheid zou meer dan 30 % van de directeursfuncties vervuld zijn door vrouwen. (Bureau of International Information Programs, 'Iraqi women raise their political voices, says minister Berwari', 11 maart 2004.)

³¹⁹ Vrouwen bekleden thans 6 van de 33 ministersposten, de president en 2 vice-presidenten zijn mannen (zie bijlage 2). Naar verluidt zijn er in ieder geval 7 vrouwelijke staatssecretarissen ('deputy ministers'). Binnen de ministeries varieert het aantal vrouwen op hoge posities sterk. In de interimraad zetelen 25 vrouwen, op een totaal van 100 zetels. Elders in het Midden-Oosten en ten tijde van Saddam Hoessein ligt het aandeel vrouwen in het parlement lager. Critici beweren wel dat het merendeel van de vrouwelijke raadsleden slechts een symbolische functie vervult.

³²⁰ In de stadsraad van Bagdad zijn 6 leden van de 36 vrouw (The Guardian, 'Doubts hold back rising star of Iraqi politics', 10 februari 2004. Bureau of International Information Programs, 27 februari 2004.)

³²¹ In de praktijk is gebleken dat vrouwen die zitting hebben in raden niet altijd volledige bewegingsvrijheid genieten. Het is voorgekomen dat een verkozen vrouw alleen vergezeld van haar echtgenoot andere mannelijke gesprekspartners mocht spreken. Vanwege beperkingen aan onderzoeksmogelijkheden is thans niet meer bekend.

bedreigingen geuit hebben tegen vrouwen vanwege de deelname van vrouwen aan het politieke en maatschappelijke proces.³²² Recentelijk is de kandidatuur van een vrouwelijke rechter in Najaf teruggetrokken onder meer ten gevolge van grote bezwaren van islamitische zijde. Toegang tot de arbeidsmarkt wordt voorts belemmerd door de onzekere veiligheidssituatie en de hieraan gerelateerde beperkte bewegingsvrijheid voor vrouwen.

Het is momenteel niet met zekerheid vast te stellen in hoeverre de situatie voor vrouwen in het dagelijks leven veranderd is sinds de val van Saddam Hoessein. Conservatieve normen en waarden zijn in bepaalde gebieden, waaronder het door sjiieten gedomineerde zuiden, van grotere invloed dan voorheen. Vanuit islamitische kring werd gepleit voor strengere kledingvoorschriften voor vrouwen en een scheiding der seksen in openbare ruimtes.³²³ Uit veiligheidsoverwegingen en om intimidatie en commentaar te vermijden dragen steeds meer vrouwen een hoofddoek in het openbaar. Berichten uit het zuiden, Bagdad en Mosul duiden op toenemende druk op vrouwen om gesluierd te gaan. In het straatbeeld van in elk geval Bagdad is evenwel nog steeds sprake van ongesluierde vrouwen.

Geweld

Ook in deze verslagperiode maakten diverse berichten in de pers melding van (huiselijk) geweld jegens vrouwen.³²⁴ De gebrekkige veiligheidssituatie voor vrouwen hangt nauw samen met de algehele verslechterde veiligheidssituatie en gebrekkige ordehandhaving. Voor vrouwen wordt het steeds moeilijker zonder begeleiding van een mannelijk familielid te reizen, gezien het gevaar van geweld en ontvoering.³²⁵ Ook zijn vrouwenactivisten bedreigd vanwege hun inspanningen voor vrouwenrechten.³²⁶ Hoewel zoals eerder genoemd ontwikkelingen in regelgeving plaatsvinden, maakt Iraakse strafwetgeving het echter nog steeds mogelijk voor daders van verkrachting, seksueel geweld of aanranding strafvermindering te krijgen indien hij met het slachtoffer trouwt.³²⁷

³²² Amnesty International, MDE/14/030/2004, juni 2004; Report of the High Commissioner for human rights, 'The present situation in Iraq', juni 2004.

³²³ Vivienne Walk, 'Marked women', Time Magazine, 26 juli 2004; Sabrina Tavernise, 'Shielding women from a renewal of domestic violence', The New York Times, 14 oktober 2004. Houzan Mahmoud, 'The killing of women by islamic groups in Iraq continues unabated', 15 oktober 2004 (www.equalityiniraq.com); IRIN, 'Interview with Amnesty International Head', 19 juni 2003. Zie ook subparagraaf 3.4.8.1. 'Sjiieten'.

³²⁴ Amnesty International, Amnesty International, MDE/14/030/2004, juni 2004; Report of the High Commissioner for human rights, 'The present situation in Iraq', juni 2004; Sabrina Tavernise, 'Shielding women from a renewal of domestic violence', The New York Times, 14 oktober 2004. IRIN, 'Human rights festival in north draws hundreds', 12 oktober 2004.

³²⁵ Begin november werd in de pers gemeld dat de voorzitter van de 'Kurdistan Women's Union' was ontvoerd te Mosul. (RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 41, 5 november 2004)

³²⁶ IRIN, 'Activists push for women's rights in Iraq', 9 november 2004

³²⁷ Report of the High Commissioner for human rights, 'The present situation in Iraq', juni 2004.

Er zijn verschillende berichten die erop duiden dat moorden vanwege eerwraak in verschillende delen van Irak voorkomen. Er zou sinds de val van Saddam Hoessein sprake zijn van een toename in het aantal moorden vanwege eerwraak.³²⁸ In de KRG-gebieden hebben de autoriteiten in 2002 wetgeving inzake moorden vanwege eerwraak aangepast. De KRG/PUK heeft een wetsaanpassing gemaakt volgens welke daders van eerwraak niet langer immuun zijn. In het gebied onder de KRG/KDP is in 2002 een wijziging op de wet aangenomen houdende dat eerwraak in dat gebied niet is toegestaan.³²⁹ Het is niet bekend of elders in Irak maatregelen zijn genomen tegen eerwraak. Evenmin is bekend of in Irak buiten de KRG-gebieden wetgeving inzake eerwraak, van kracht onder Saddam Hoessein, nog geldig is. Volgens deze wetgeving werden mannen die zich schuldig hadden gemaakt aan moorden vanwege eerwraak niet strafrechtelijk vervolgd.

Het is niet met zekerheid vast te stellen in hoeverre vrouwen zich aan de dreiging van eerwraak kunnen onttrekken door zich elders in Irak te vestigen. Noch is bekend in hoeverre de huidige veiligheidsorganisaties in Irak bescherming kunnen bieden aan vrouwen die blootstaan aan (seksueel) geweld door derden of eerwraak. Uit de pers werd vernomen dat er in Bagdad en Kirkuk een opvangtehuis bestaat voor vrouwen die het slachtoffer zijn van (huiselijk) geweld in Irak.³³⁰ Voorts is bekend dat in Dohuk, Erbil en Sulaymaniyya op kleine schaal opvang bestaat voor vrouwen die zich willen onttrekken aan geweld.³³¹

De maximum gevangenisstraf voor verkrachting en / of seksueel geweld wordt gesteld op levenslang. De maximum straf voor aanranding wordt gesteld op vijftien jaar detentie.

3.4.7 Leden van de voormalige Baathpartij

De-Baathisering

CPA-administrateur Paul Bremer voerde bij zijn aantreden in Irak een nationaal beleid van de-Baathisering in.³³² Functionarissen die behoorden tot de hoogste vier rangen van de voormalige Baathpartij³³³ werden van hun functie ontheven. Het

³²⁸ Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq, 1-8 september 2004; Vivienne Walk, 'Marked women', Time Magazine, 26 juli 2004; Times of India, 'Honour killings haunt Iraqi women', 19 juli 2004. Volkskrant, 20 juli 2004; UNHCR, Country of origin information, augustus 2004; Amnesty International, MDE/14/030/2004, juni 2004.

³²⁹ Zie verder algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002.

³³⁰ Sabrina Tavernise, 'Shielding women from a renewal of domestic violence', The New York Times, 14 oktober 2004.

³³¹ Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq, 1-8 september 2004; IRIN, 'Shelter in north helps vulnerable women', 3 juni 2004.

³³² Order 1. De-Baathification of Iraqi society, 15 mei 2003. Zie verder subparagraaf 3.4.8.

³³³ Hiermee doelde de CPA op de rangen van divisielid, sectielid, afdelingslid en landelijk lid. Zie ook: actualisering algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, 28 februari 2003.

was hen niet toegestaan weer een overheidsfunctie³³⁴ te bekleden. Voorts dienden ze een veiligheidsonderzoek te ondergaan. Alle personen die functies bekleedden in de bovenste lagen van de overheid (met inbegrip van ziekenhuizen, scholen en universiteiten) dienden te worden ondervraagd naar hun partijverleden. Indien men in dergelijke functies Baathlid was geweest, diende ontslag te volgen.³³⁵ Onder de CPA werden alle militaire en civiele rangen, verleend onder het regime van Saddam Hoessein, ingetrokken. Echter, in de praktijk bleken familiebanden, tribale netwerken en vergelijkbare contacten soms belangrijker dan aanbevelingen van de de-Baathiseringsinstanties³³⁶. Na verloop van tijd is het de-Baathiseringsbeleid niet altijd meer zo strikt toegepast.

Tijdens de verslagperiode werd aangekondigd dat het beleid van de-Baathisering op onderdelen verder teruggedraaid zou worden.³³⁷ Het zou leden van de voormalige Baathpartij, die niet beschuldigd worden van misdrijven, alsnog worden toegestaan een overheidsfunctie te bekleden. Volgens berichten in de pers zou premier Allawi getracht hebben de 'Debaathification Commission' te ontmantelen.³³⁸ Leden van de opgeheven partij zouden inmiddels een uitgebreid netwerk hebben opgebouwd en veel strategische functies bekleden binnen de overheid.

Uit berichten in de pers werd voorts vernomen dat de Baathpartij zich opnieuw zou hebben verenigd onder een nieuwe naam ('Al-Islah', 'de hervorming').³³⁹

³³⁴ In de tijdelijke grondwet is opgenomen dat personen die tot de vier hoogste rangen van de voormalige Baathpartij hebben behoord, niet verkozen kunnen worden voor het toekomstige parlement.

³³⁵ In aanvullende verordeningen was vastgesteld dat deze personen niet in aanmerking kwamen voor pensioen of andere betalingen van de overheid. Hierbij gold dat degene die tijdens het Baathbewind de militaire rang van kolonel of hoger (of equivalenten daarvan) vervulde, tenminste beschouwd werd als divisielid. Betrokkenen dienden in beginsel uit overheidsdienst te worden ontslagen. Het was mogelijk om bij de CPA hiertegen bezwaar te maken.

³³⁶ De uitvoering van de-Baathisering is onder meer in handen van de 'Supreme Commission for De-Baathification', de 'Higher National Debaathification Commission' (op het gebied van onderwijs) en de 'Judicial Review Committee' (op het gebied van de rechtspraak). Gebleken is dat in een aantal gevallen de invloed van de 'Supreme Commission for De-Baathification' beperkt was. Zie ook het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

³³⁷ In april 2004 zijn enkele hoge militairen, verbonden aan het voormalige Iraakse leger, opnieuw opgenomen in het huidige leger. In april kondigde ambassadeur Bremer aan dat leden van de voormalige Baathpartij die sinds de invoering van de de-Baathisering werkloos waren geraakt, toch weer in aanmerking konden komen voor een baan bij de overheid of het leger (Jordan Times, 5 mei 2004. BBC News, 23 april 2004; IWPR's Iraqi Crisis Report, no 65, 2 juni 2004).

³³⁸ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 39, 22 oktober 2004; New York Times, 13 oktober 2004.

³³⁹ Hanna Allam, 'Saddam's Baath Party is back in business', Knight Ridder Newspapers, 7 september 2004; RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 39, 22 oktober 2004; New York Times, 13

Ook, zo werd uit de media vernomen, zouden leden van de voormalige Iraakse inlichtingendienst ('Al-Mukhabarat')³⁴⁰ opnieuw hun functies binnen het nieuwe Iraakse veiligheidsapparaat mogen bekleden, indien zij zich niet schuldig gemaakt hebben misdrijven.³⁴¹ Wegens onderzoeksbeperkingen kan deze informatie niet bevestigd worden.

Leden van de voormalige Baathpartij

De positie van leden van de voormalige Baathpartij danwel van functionarissen verbonden aan het regime van Saddam Hoessein is niet in algemene zin vast te stellen. Een aantal leden zou betrokken zijn bij het plegen van moordaanslagen. In eerdere ambtsberichten werd bericht dat wraakmoorden zijn gepleegd op leden van de voormalige Baathpartij.^{342 343} Het is niet bekend of tijdens deze verslagperiode dergelijke wraakmoorden hebben plaatsgevonden. In veel gevallen van geweld tegen leden van de voormalige Baathpartij kan niet worden bevestigd dat er een direct verband bestaat met hun partijverleden noch dat sprake is van een structurele ontwikkeling van geweld louter vanwege betrokkenheid bij de Baathpartij. Behalve wraakmotieven kunnen namelijk ook a-politieke, criminele motieven een rol spelen bij bijvoorbeeld ontvoeringen en geweld. Aangenomen wordt dat leden van de voormalige Baathpartij naar verhouding minder risico lopen gewelddadig bejegend te worden dan personen die verondersteld worden samen te werken met de interimregering of de MNF.

oktober 2004. De partij zou, volgens berichten in 2003, zich eerder hebben georganiseerd onder de naam 'Hizb Al-Awda', 'Partij van de Terugkeer'.

³⁴⁰ Zie voor meer informatie het deelambtsbericht Iraakse inlichtingen- en veiligheidsdiensten / artikel 1F gerelateerde aspecten, december 2003.

³⁴¹ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 28, 30 juli 2004.

³⁴² IWPR Iraqi Crisis Report, no. 50, 1 maart 2004. RFE/RL Iraq Report, 'Iraqi secret police operating in Al-Basra', vol 7, no. 4, 30 januari 2004. Amnesty International, Press release, 'Iraq: Amnesty International in Basra – field update May 8 2003, MDE 14/110/2003', 8 mei 2003. Amnesty International, 'Iraq. The need for security', MDE/14/143/2003, juli 2003, p. 2 en 5-6. United Kingdom Home Office Country Information and Policy Unit, Asylum and Appeals Policy Directorate, 'Iraq Bulletin' 3/2003, juni 2003. Romesh Ratnesar, 'Vengeance has its day', Time Magazine, 1 december 2003, p.40-2.

³⁴³ In het zuiden van Irak zou een speciale eenheid verantwoordelijk zijn voor een aantal moorden op Baathleden. Ook zouden leden van de Badr-Organisatie, de militante organisatie verbonden aan SCIRI, betrokken zijn bij wraakmoorden op Baathleden. (Edward Wong, 'Iraqi militias resisting US pressure to disband', New York Times, 8 februari 2004. RFE/RL Iraq Report, 'Iraqi secret police operating in Al-Basra', vol 7, no. 4, 30 januari 2004.) Exacte aantallen van wraakmoorden zijn niet bekend. Evenmin is vast te stellen of bij dergelijke wraaknemingen structureel onderscheid wordt gemaakt naar de rang die het Baathlid bekleedde. Zie bijvoorbeeld: United Kingdom Home Office Country Information and Policy Unit, Asylum and Appeals Policy Directorate, 'Iraq Bulletin', 8/2003, 15 december 2003. Uit deze informatie blijkt dat zowel leden van hogere als lagere rangen het slachtoffer zijn geweest van wraakmoorden. Ook is niet altijd vast te stellen of alleen het Baathverleden het motief heeft gevormd voor dergelijke moorden.

3.4.8 Religieuze groepen

3.4.8.1 Sjiïeten

Iraakse sjiïeten vormen geenszins een homogene gemeenschap en zijn politiek en religieus verdeeld.³⁴⁴ Enkele invloedrijke sjiïitische actoren zijn groot-ayatollah Al-Sistani, de beweging van Muqtada Al-Sadr en partijen als SCIRI en Al-Da'wa.³⁴⁵ Sinds de val van Saddam Hoessein is de positie van sjiïeten sterk verbeterd. Veel sjiïitische geestelijken zijn uit het buitenland teruggekeerd naar Irak. Met het wegvallen van het regime van Saddam Hoessein is de onderdrukking van het sjiïitische leiderschap beëindigd.³⁴⁶ Sjiïeten zijn voorts ruim vertegenwoordigd in het kabinet.³⁴⁷ Er hebben zich evenwel tijdens de verslagperiode incidenten voorgedaan waarbij verschillende personen verbonden aan SCIRI vermoord zijn.³⁴⁸ Ook zijn twee sjiïitische geestelijken gedood bij verschillende incidenten begin september jl. in Latifiyah.^{349 350}

3.4.8.2 Soennieten

De soennitische gemeenschap in Irak is, net als de sjiïitische, heterogeen. Zo is er sprake van etnische verschillen onder soennieten, zoals het onderscheid tussen soennitische Arabieren en Koerden. Soennitische Arabieren hangen verschillende politieke stromingen aan.³⁵¹ Verder bestaan er verscheidene religieuze stromingen van het liberale soefisme en hanafisme tot het radicale salafisme en wahabisme.

Soennitische Arabieren hebben zitting in de interimregering en de besturen op regionaal niveau. In de vorige verslagperiode streefden de coalitie-autoriteiten ernaar soennieten te betrekken bij het politieke proces.³⁵²

³⁴⁴ De diversiteit onder sjiïeten uit zich in de verschillende religieuze scholen, stamlijnen, etnische achtergronden, politieke voorkeuren en sociale strata. Zie voor een algemene beschrijving van sjiïeten in Irak ook de voorgaande algemene ambtsberichten Centraal-Irak. In 2003 zijn sjiïitische geestelijken omgekomen ten gevolge van aanslagen. Zie algemeen ambtsbericht Irak, 5 januari 2004

³⁴⁵ Zie voor meer informatie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004. Zie voor meer informatie bijvoorbeeld ICG, 'Iraq: Can local governance save central government?', 27 oktober 2004.

³⁴⁶ Zie algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

³⁴⁷ Zo nemen SCIRI en Al-Dawa deel aan de interimregering.

³⁴⁸ Reformatorisch Dagblad, 'Alarm na moord op moslimgeleerden Irak', 21 september 2004. AFP, 20 september 2004. AP, 'Gunmen kill senior official of Iraq's largest Shiite party', 7 juni 2004.

³⁴⁹ IWPR's Iraqi crisis report, 'Death stalks the way to Latifiya', 17 september 2004.

³⁵⁰ Voorts is een vredesmars in Kufa van de sjiïitische geestelijke Al-Sistani verstoord door aanslagen. (BBC News, 'Attack on Iraq mosque kills 25', 26 augustus 2004; RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 32, 27 augustus 2004.)

³⁵¹ Bijvoorbeeld internationaal islamitisch (Moslimbroeders / 'Muslim Brotherhood'), nationalistisch, seculier, communistisch of monarchistisch.

³⁵² Men vreesde dat soennieten zich uitgesloten zouden voelen van de politieke wederopbouw. Ook hoopte men zo geweld vanuit de soennitische gemeenschap te doen verminderen.

Sinds de val van Saddam Hoessein waren soennitische Arabieren in beperkte mate georganiseerd in politieke partijen of groeperingen zoals Ahl Al-Sunnah wa Al-Jammah, Hay'at Al-Ulama Al-Muslimin ('Muslim Scholar's Association'), Moslimbroeders en organisaties rond seculiere Arabische soennieten.³⁵³ De politieke rol van deze soennitische organisaties lijkt nog beperkt. De soennitische gemeenschap is hierdoor mogelijk ondervertegenwoordigd bij de geplande verkiezingen. Ook de instabiele veiligheidssituatie in het overwegend soennitische midden van Irak staat evenredige deelname van soennieten aan de verkiezingen in de weg.³⁵⁴

Tijdens de verslagperiode zijn enkele soennitische geestelijken het doelwit geweest van moordaanslagen. In november kwamen twee soennitische geestelijken om ten gevolge van aanslagen in Baquba en Mosul.³⁵⁵ De achterliggende redenen voor deze moordaanslagen kunnen niet met zekerheid worden vastgesteld. In oktober werd een soennitische geestelijke vermoord in Mosul. Twee soennitische geestelijken waren in september in Bagdad om het leven gebracht. De motieven van deze moorden zijn niet bekend.³⁵⁶

3.4.8.3 Christenen

Het aantal christenen in Irak wordt geschat op circa 3 % van de bevolking (700.000 - 800.000 personen). De situatie voor christenen in Irak is wat wetgeving betreft verbeterd. Sinds de val van Saddam Hoessein kunnen christelijke partijen³⁵⁷ deelnemen aan het politieke proces in heel Irak.³⁵⁸ Ook is het onder de TAL voor Assyrische christenen mogelijk onderwijs te volgen in de eigen taal

³⁵³ Zie voor de beschrijving van deze organisaties het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

³⁵⁴ Oxford Analytica, 'Power-sharing blocs prepare for elections', 5 november 2004. De soennitische partij 'Iraqi Islamic Party' trok uit protest tegen de aanvallen op Falluja in november haar minister terug uit het kabinet. Zie ook 2.2.

³⁵⁵ AP, 'Second sunni cleric gunned down in Iraq', 23 november 2004

³⁵⁶ Middle East Online, 'Two senior Sunni clerics assassinated in Baghdad', 20 september 2004 (www.middle-east-online.com); IslamOnline.net, 'Third Sunni scholar survives assassination bid', 21 september 2004. ANP, 'Twee leden van comité van moslimgeleerden vermoord', 20 september 2004. Reformatorisch Dagblad, 'Alarm na moord op moslimgeleerden Irak', 21 september 2004.

³⁵⁷ Enkele zijn 'Assyrian Democratic Movement', 'Beit Nahreen', 'Assyrian Patriotic Movement' en 'Khaldean Democratic Movement'. Zie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

³⁵⁸ In de interimregering hebben christenen vertegenwoordiging, bijvoorbeeld door het 'Assyrian Democratic Movement'. Zo hebben vier Assyrische christenen momenteel zitting in de raad van Mosul. Ook de loco-burgemeester is van Assyrisch christelijke komaf. Vier christenen namen deel aan de Nationale Conferentie in augustus jl. Er zouden inmiddels tenminste negen christelijke politieke bewegingen actief zijn in Irak. In KRG-gebied was de christelijke partij ADM reeds actief voorafgaand aan het militair ingrijpen in 2003. Zie ook de algemene ambtsberichten Irak, 3 juni 2004, 5 januari 2004, Noord-Irak, oktober 2002.

(Sureth), hetgeen onder Saddam Hoessein niet was toegestaan.³⁵⁹ Verschillende incidenten, met als dieptepunt de aanslagen in augustus jl., duiden echter op een verslechterde situatie voor christenen in de praktijk.³⁶⁰ In augustus jl. was de christelijke gemeenschap in Irak voor het eerst het doelwit van een grootschalige, gerichte aanslag. Bij vijf bomaanslagen op kerken in Bagdad en Mosul kwam toen een tiental mensen om het leven.³⁶¹ In oktober werden opnieuw bomaanslagen gepleegd op zes kerken in Bagdad. Hierbij vielen geen doden, wel gewonden.³⁶² Begin november ontploften opnieuw enkele bommen bij twee kerken in Bagdad, met zes doden als gevolg.³⁶³ De verantwoordelijkheid van dergelijke aanslagen wordt wel toegeschreven aan extremistische islamitische organisaties.³⁶⁴ Ook zouden achter aanslagen als deze ‘buitenstaanders’ schuilen die verdeeldheid tussen religieuze groeperingen willen zaaien.³⁶⁵

Islamisering

In verschillende delen van Irak is sprake geweest van spanningen tussen christenen en moslims ten gevolge van toenemende islamisering.³⁶⁶ Veel slijters, veelal christenen, hebben onder druk van islamitische zijde hun zaken gesloten.³⁶⁷ Bekend is dat christelijke drankverkopers herhaaldelijk gewelddadig, met soms dodelijke gevolgen, bejegend zijn.³⁶⁸ Ook is vernomen dat sommige christelijke

-
- ³⁵⁹ Thans is een vakgroep Aramese talen (waartoe het Sureth behoort) geopend op de Letterenfaculteit aan de Universiteit van Bagdad. Zie ook 2.1.1.
- ³⁶⁰ Ook UNHCR spreekt van een verslechterde situatie voor christenen sinds de val van het voormalige regime (UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004).
- ³⁶¹ Algemeen Dagblad, ‘Christenen zijn nu ook doelwit in Irak’, 2 augustus 2004; IRIN, 6 augustus 2004;
- ³⁶² Nederlands Dagblad, ‘Kerken Bagdad opnieuw doelwit’, 17 oktober 2004.
- ³⁶³ AP, ‘Militants attack Iraq churches’, 8 november 2004.
- ³⁶⁴ Middle East International, 6 augustus 2004. Al-Jazeera.net, ‘Iraqi muslims, christians stress unity’, 2 augustus 2004.
- ³⁶⁵ AP, 16 oktober 2004. Zo werd ook vermoed dat de aanslagen in Kerbala en Bagdad in maart 2004 het werk waren van buitenstaanders. Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004. Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq, 1-8 september 2004.
- ³⁶⁶ Er zijn, net als in voorgaande verslagperiodes, berichten over toenemende islamisering verschenen. Militante moslims – waaronder leden van de milite van Muqtada Al-Sadr - zouden bijvoorbeeld islamitische kledingsvoorschriften (geen spijkerbroeken, vrouwen gesluierd) opleggen en slijterijen en muziekwinkels dwingen tot sluiting danwel gewelddadig bejegenen. IWPR’s Iraqi Crisis Report, no 69, 21 juni 2004; The Economist, ‘Who are the insurgents and can they be defeated?’, 10 juli 2004; The Economist, ‘Trying to balance the factions’, 24 juli 2004; The Guardian, ‘Tigris Tales’, 7 september 2004. IWPR’s Iraqi crisis report, ‘Patchwork of insurgent groups runs Falluja’, 17 september 2004.
- ³⁶⁷ Dit was vooral het geval in het zuiden en midden van het land. IWPR’s Iraqi crisis report. No 84, 11 oktober 2004. The Economist, 24 juli 2004. The Guardian, ‘Iraq violence as puritans ban alcohol’, 1 augustus 2004.
- ³⁶⁸ Trouw, ‘Duizenden christenen weg uit Irak’, 9 augustus 2004; Reuters, ‘Militants burn four alcohol stores in Iraq’, 28 september 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 29, 6 augustus

vrouwen zich gedwongen voelen gesluierd over straat te gaan.³⁶⁹ Uit vertrouwelijke bron is vernomen dat Assyrische studenten aan de universiteit van Mosul te kampen hebben gehad met intimidatie en bedreigingen. Aan vrouwelijke studenten zouden voorafgaand aan de Ramadan dreigbrieven zijn verstuurd waarin gedreigd werd met repercussies indien zij geen hoofddoek zouden dragen. Voorts zouden vooral op het platteland woonachtige Assyrische studenten last hebben van bedreigingen in openbare gelegenheden en het openbaar vervoer. Uit de pers zijn vergelijkbare berichten, over bedreigingen jegens christenen van islamitische zijde te Mosul, vernomen.³⁷⁰

Uit betrouwbare bron en de pers is vernomen dat christenen mede uit angst voor islamitisch extremisme vanuit het zuiden naar Bagdad³⁷¹ en het noorden van Irak zijn getrokken.³⁷² De vermeende betere sociaal-economische positie van christenen heeft ertoe geleid dat christenen vaak het slachtoffer zijn geweest van ontvoeringen om losgeld. Religieuze motieven zouden hierbij geen rol spelen.³⁷³ Aangenomen wordt dat dit in het hele land geldt. Echter, in de KRG-gebieden was de situatie voor christenen tijdens en voorafgaand aan de verslagperiode stabiel.³⁷⁴

3.4.8.4 Mandeeërs³⁷⁵

De positie van Mandeeërs is in het zuiden van Irak sinds de val van het regime van Saddam Hoessein verslechterd. Er zou sprake zijn van toenemende discriminatie (ontslag uit overheidsdienst, verwijdering van scholen, beschadigen van Mandeeëse heiligdommen, dwang voor meisjes en vrouwen om zich te sluiëren, gedwongen besnijdenis van pasgeboren jongens, gedwongen bekering). Ook zijn Mandeeërs slachtoffer geworden van ontvoeringen en geweldsmisdrijven.³⁷⁶ Aangenomen wordt dat ontvoeringen, geweldsmisdrijven en andere vormen van intimidatie niet zozeer om etnische of religieuze redenen plaatsvinden; vanwege hun doorgaans vermogende sociaal-economische positie zijn Mandeeërs een aantrekkelijke doelwit voor ontvoeringen en het eisen van losgeld. Diverse Mandeeërs zijn reeds

2004. Christian Science Monitor, Iraq's christians consider fleeing as attacks on them rise', 13 juli 2004.

³⁶⁹ The Economist, 'Iraq's christians. Less safe than before?', 7 augustus 2004.

³⁷⁰ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 41, 5 november 2004

³⁷¹ Voor christenen in Bagdad geldt, net als voor andere personen in Bagdad, dat er sprake is van een algemene instabiele veiligheidssituatie.

³⁷² Reformatorisch Dagblad, 'Steeds meer christenen vluchten uit Irak', 18 oktober 2004. AP, 16 oktober 2004.

³⁷³ Christian Science Monitor, Iraq's christians consider fleeing as attacks on them rise', 13 juli 2004; Reformatorisch Dagblad, 15 september 2004; Nederlands Dagblad, 'Kerken Bagdad opnieuw doelwit', 17 oktober 2004; Trouw, 5 augustus 2004.

³⁷⁴ Nederlands Dagblad, 'Irakese kerken alleen nog overdag bijeenkomsten', 16 mei 2003.

³⁷⁵ Zie voor algemene informatie over Mandeeërs het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

³⁷⁶ IWPR Iraqi Crisis Report, no 45, 22 januari 2004.

vanuit het zuiden naar Bagdad – waar ruim de helft van de Mandese
gemeenschap woonachtig is – verhuisd.

3.4.9 Homoseksuelen

In Irak bestaat geen wetgeving die homoseksuele handelingen danwel
homoseksuele geaardheid strafbaar stelt.

Er rust, net als in andere Arabische landen, een sociaal taboe op homoseksualiteit.
Homoseksuele contacten komen evenwel in vele geledingen van de Iraakse
samenleving voor.³⁷⁷ Aangenomen wordt dat men in het algemeen afwijzend staat
tegenover homoseksualiteit indien men er openlijk mee wordt geconfronteerd. Het
is mogelijk dat ouders homoseksueel gedrag beschouwen als een aandoening
waarvoor men moet worden bestraft. Zo zullen ouders mogelijk hun kinderen
berispen, straffen of trachten te ‘corrigeren’ en waarschijnlijk willen voorkomen
dat er ruchtbaarheid aan wordt gegeven. De reputatie van de betrokkene en diens
familie kan daardoor namelijk schade ondervinden. In de Arabische wereld wordt
overigens vaak in homoseksueel contact de ‘actieve’ en de ‘passieve’ rol
onderscheiden, waarbij de ‘passieve’ rol sterker veroordeeld wordt. Het is
mogelijk dat daar waar homoseksuele geaardheid wordt vermoed, de betrokkene in
een sociaal isolement geraakt, bijvoorbeeld doordat deze beschimpt, vernederd of
vermeden wordt. Ook kan geweld tegen homoseksuelen niet worden uitgesloten.
Er zijn geen gevallen bekend van vervolging van (vermeende) homoseksuelen
door de Iraakse autoriteiten danwel bepaalde religieuze groeperingen. Er zijn
evenmin gevallen bekend van Irakezen die in de openbaarheid zijn getreden over
hun homoseksuele geaardheid danwel seksuele contacten met personen van
hetzelfde geslacht.

³⁷⁷

Het betreft hier contacten zowel tussen mannen onderling als tussen vrouwen onderling. Deze contacten worden in het algemeen discreet en veelal binnenshuis onderhouden. Overigens betekenen deze contacten niet dat betrokkenen homoseksueel geaard zijn of zichzelf als homoseksueel beschouwen. De beperkte mogelijkheden voor seksueel verkeer tussen man en vrouw voorafgaand aan het huwelijk en de grote mate van sociale controle op contact tussen ongehuwden spelen hierbij een rol. Overigens zou het taboe op seksueel contact tussen niet-gehuwden of overspel veel groter zijn dan dat op homoseksuele contacten.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen en –motieven

Uit verschillende berichten is vernomen dat vele christenen Irak zouden hebben verlaten onder meer naar aanleiding van de aanslagen in augustus op een aantal kerken. De schattingen lopen tot in de tienduizenden.³⁷⁸ Een deel zou kort daarop vanuit buurlanden zijn teruggekeerd, omdat men geen visa voor doorreis naar westerse landen kon krijgen.³⁷⁹

In algemene zin geldt dat zelfstandige, vrijwillige terugkeer naar Irak heeft plaatsgevonden. Deze terugkeer vindt met name plaats vanuit Iran, Syrië en Saoedi-Arabië. UNHCR schat dat sinds de val van Saddam Hoessein tot april 2004 tussen de 80.000 en 120.000 Irakezen zijn teruggekeerd vanuit buurlanden en landen in de regio.³⁸⁰ De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) heeft de terugkeer voor Irakezen, waaronder ex-asielzoekers, vanuit verschillende landen (Nederland, Duitsland, VK, Denemarken, Noorwegen, Libanon, Pakistan) gefaciliteerd. De animo voor gefaciliteerde terugkeer vanuit Nederland via Jordanië bleek in 2004 (152 per november 2004) te zijn gestegen ten opzichte van 2003³⁸¹ (82).

De Iraakse autoriteiten, bij monde van minister van Ontheemden en Migratie Pascale Isho, alsmede UNHCR keren zich tegen terugkeer vanwege onder meer de

³⁷⁸ Zie ook 3.4.8. De Iraakse minister van Ontheemden en Migratie, Pascale Isho, heeft in de pers gesteld dat 40.000 christenen het land zouden hebben verlaten na de aanslagen in augustus jl. (AFP, 'Reverend Wissam Jamil on a mission to evangelise Iraq', 30 augustus 2004; Assist News Service '40-thousand christians flee Iraq', 17 augustus 2004; Trouw, 'Duizenden christenen weg uit Irak', 9 augustus 2004; Reformatorisch Dagblad, 'Steeds meer christenen vluchten uit Irak', 18 oktober 2004. Trouw, 22 september 2004; Christian Science Monitor, '13 juli 2004; Houston Chronicle, 'Widely threatened, christians flee Iraq', 7 augustus 2004; Leeuwarder Courant, 'Christenen in Irak vertrekken massaal', 16 augustus 2004; UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004) Voor de volledigheid dient hier dat het ministerie in het Arabisch luidt: 'Wizara al-Muhadjarien wal-Muhadjirien', ofwel 'ministerie van gedwongen emigranten en vrijwillige emigranten'. In Engelstalige publicaties wordt gesproken van 'Ministry of Displacement and Migration'.

³⁷⁹ Trouw, 22 september 2004.

³⁸⁰ Het merendeel zou spontane, zelfstandige terugkeer betreffen (Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq', juni 2004.) In november 2004 waren ruim 18.000 Irakezen met tussenkomst van UNHCR teruggekeerd naar Irak vanuit buurlanden (RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 23, 25 juni 2004; UNHCR, 'Iraqi Kurds return through newly-opened border crossing', 23 juni 2004, UNHCR, Reliefweb, 19 november 2004)

³⁸¹ Dit terugkeerprogramma liep vanaf juni 2003.

veiligheidssituatie, gebrekkige levensomstandigheden en beperkte absorptiecapaciteit.³⁸²

Hoewel UNHCR de omstandigheden met betrekking tot veiligheid, onderdak en infrastructuur in Irak niet geschikt acht voor terugkeer, meent de organisatie, mede met het oog op het recht op terugkeer, dat het beter is in deze te faciliteren dan vluchtelingen alleen terug te laten gaan. UNHCR heeft daarom ook in deze verslagperiode de vrijwillige terugkeer van Irakezen vanuit buurlanden gefaciliteerd.

UNHCR keert zich tegen gedwongen terugkeer naar Irak in het licht van de onzekere situatie in Irak. De organisatie heeft wederom een beroep op overheden gedaan (uitgeprocedeerde) asielzoekers vooralsnog niet terug te sturen naar Irak of naar landen in de regio, maar een vorm van tijdelijke bescherming te verlenen.³⁸³

Er is geen Terug- en Overname Overeenkomst tussen Nederland en Irak noch tussen Nederland en buurlanden van Irak. Er is geen nieuwe informatie beschikbaar met betrekking tot mogelijke eisen van de KRG-autoriteiten ten aanzien van terugkeer van Irakezen naar de KRG-gebieden. Eind november heeft de Iraakse minister van Ontheemden en Migratie gesprekken gevoerd met de Nederlandse minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie inzake terugkeer naar Irak.

Syrië

Er is geen sprake van grootschalige terugkeer van in Syrië verblijvende Irakezen. Wel vindt incidentele terugkeer plaats. Voor zover bekend vindt geen gedwongen terugkeer van Irakezen vanuit Syrië naar Irak plaats. Met tussenkomst van IOM zijn op beperkte schaal Irakezen vanuit Scandinavische landen via Syrië naar Irak teruggekeerd. Het aantal Irakezen in Syrië is sinds medio 2003 toegenomen, van circa 70.000 naar 250.000 in oktober 2004. Van januari tot en met september 2004 hebben zich circa 10.000 Irakezen bij UNHCR in Syrië laten registreren als vluchteling. UNHCR biedt hier op beperkte schaal assistentie.

³⁸² IRIN, 'More Iraqis return to the south', 13 oktober 2004; UNHCR Return advisory regarding Iraqi asylum seekers and refugees, september 2004; Reuters, 'Iraq urges migrants abroad to wait to return', 4 augustus 2004; Summary of the Norwegian Press, 1 oktober 2004

³⁸³ Laatste UNHCR Return advisory regarding Iraqi asylum seekers and refugees', september 2004. Zie ook UNHCR, Update to the international protection response to asylum seekers from Iraq, 1 maart 2004; UNHCR Briefing Notes: UNHCR requests extension of moratorium on forcible return, 4 juli 2003. Reuters, 9 juli 2003. UNHCR News Stories, 'Iraq still volatile, so Iraqis abroad need continued protection, says UNHCR', 14 november 2003. UNHCR Briefing Notes, 'Iraqi asylum seekers: UNHCR urges continued temporary protection until further notice', 14 november 2003.

Turkije

Tussen januari en september 2004 waren er 3795 gevallen van gedwongen uitzetting van illegale Irakezen door de Turkse autoriteiten. Er heeft nagenoeg geen vrijwillige of gedwongen terugkeer van afgewezen asielzoekers plaatsgevonden vanuit Turkije. UNHCR heeft in enkele gevallen van vrijwillige terugkeer hulp geboden. In Turkije bevinden zich geen vluchtelingenkampen voor Irakezen. UNHCR heeft tussen januari en oktober 2004 in Turkije 247 nieuwe zaken van Iraakse asielzoekers (750 personen) geregistreerd.

Jordanië

IOM heeft een terugkeerprogramma naar Irak via Jordanië voor Iraakse ex-asielzoekers in onder meer westerse landen. De vrijwillige terugkeer via Jordanië is toegenomen. Tussen juni en november 2004 heeft IOM de terugkeer van circa 110 Irakezen vanuit Nederland via Jordanië begeleid. In november was dit programma tijdelijk stopgezet in verband met de onzekere veiligheidssituatie in Falluja. Terugkeer uit Jordanië vindt sporadisch plaats.

De meeste Irakezen die zich in Jordanië bij UNHCR melden lijken voornemens te zijn op termijn te willen terugkeren naar Irak. Het aantal Irakezen dat zich bij UNHCR heeft gemeld is in 2004 stabiel gebleven. De Jordaanse autoriteiten voeren geen actief verwijderingsbeleid ten aanzien van Irakezen. Een uitzondering hierop vormen criminele illegalen of Irakezen die beschouwd worden als gevaar voor de staatsveiligheid.

Iran

Vanuit Iran vindt nog altijd zelfstandige, spontane terugkeer plaats. Sinds de val van Saddam Hoessein zijn tienduizenden³⁸⁴ Irakezen, op een totaal van circa 200.000 Irakezen in Iran, teruggekeerd. Van deze terugkeerders zijn 6.000 - 9.000 Irakezen teruggekeerd met hulp van UNHCR.³⁸⁵ Tijdens de verslagperiode was af en aan sprake van gefaciliteerde terugkeer van Koerdische Irakezen vanuit Iran naar KRG-gebied via Haj Omran.³⁸⁶ UNHCR kondigde aan de terugkeer via deze grens eind november te staken in verband met de slechte weersomstandigheden aldaar.³⁸⁷ UNHCR heeft de activiteiten af en aan stopgezet onder meer vanwege de

³⁸⁴ Schattingen lopen uiteen van 50.000 tot 100.000.

³⁸⁵ Deze gefaciliteerde terugkeer vindt plaats via de officiële grensovergangen en is tijdelijk ook verlopen via de grens bij Haj Omran. UNHCR, 'Iraqi Kurds return through newly-opened border crossing', 23 juni 2004. Zie ook 3.3.4.

³⁸⁶ IRIN, 'Returnees to north settling slowly', 22 juli 2004; RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 23, 25 juni 2004; UNHCR, 'Iraqi Kurds return through newly-opened border', 23 juni 2004; UNHCR, 'News release', 23 juni 2004

³⁸⁷ UNHCR, Reliefweb, 'Despite insecurity, assistance to Iranian Kurds in Al Tash camp being maintained', 19 november 2004

veiligheidssituatie in Irak.³⁸⁸ Er is geen sprake van gedwongen terugkeer vanuit Iran.

Saoedi-Arabië

Er verblijven thans nog ca. 440 Iraakse asielzoekers in Rafha vluchtelingenkamp, nabij de grens met Irak. Van de oorspronkelijke vluchtelingenpopulatie van circa 5.200 is het overgrote deel inmiddels met behulp van de Saoedische autoriteiten gerepatriceerd naar Irak. Repatriëring geschiedt op vrijwillige basis. De animo onder de resterende bewoners in het kamp om terug te keren lijkt te zijn afgenomen ten gevolge van de instabiele veiligheidssituatie.

Libië

Uit vertrouwelijke bron is vernomen dat geen gedwongen terugkeer plaatsvindt vanuit Libië naar Irak. Het aantal Irakezen in Libië bedraagt naar schatting enkele duizenden. Veel van deze Irakezen beschikken over een verblijfsvergunning voor Libië.

4.2

Binnenlands ontheemden

Er kunnen ruwweg drie categorieën binnenlands ontheemden worden onderscheiden.³⁸⁹ De eerste categorie omvat voornamelijk Moeras-Arabieren, die in de negentiger jaren door het voormalige regime uit hun oorspronkelijk woongebied in het zuiden van Irak zijn verdreven, en de Arabieren en Koerden die in het kader van het arabiseringprogramma³⁹⁰ hun woongebieden moesten verlaten. Deze categorie is in augustus 2004 door internationale organisaties op één miljoen personen ingeschat. De groep bevindt zich overwegend in het zuiden van Irak (Basra, Maysan en Dhi'Qar) en in de KRG-gebieden.

De tweede categorie bestaat voornamelijk uit Arabieren afkomstig uit het midden van Irak (met name Diyala en Salah Al-Din). Zij waren eerder in het kader van het arabiseringprogramma gedwongen zich elders te vestigen en worden nu gedwongen deze gebieden weer te verlaten. Hun aantal is in augustus jl. geschat op ongeveer 227.000.

Een derde categorie binnenlands ontheemden bestaat uit families die tijdelijk opvluchtend geweld ontvluchten zoals in Falluja, Kerbala, Tell-Afar, Kufa en

³⁸⁸ IRIN, 'UNHCR resumes repatriation from Iran', 17 september 2004; UN High Commissioner for Refugees, Reliefweb, 17 augustus 2004; IRIN, 'Iraqi refugees use new border crossing', 6 augustus 2004; UNHCR, 'Iraq: security / housing concerns force suspension of convoys for returnees from Iran', 17 augustus 2004.

³⁸⁹ Zie voor meer informatie over binnenlands ontheemden ook: UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004; Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq', juni 2004

³⁹⁰ Zie bijvoorbeeld algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

Samarra. Deze mensen keren over het algemeen zodra de situatie het toelaat weer terug.³⁹¹

Na de val van Saddam Hoessein is het voorgekomen dat teruggekeerde Koerden hun oorspronkelijke woningen hebben teruggeëist van Arabische bewoners.³⁹² De KRG heeft Koerden gestimuleerd terug te keren naar de omgeving van Kirkuk met het oog op het vergroten van de Koerdische politieke rol in het gebied. Mede ten gevolge hiervan is in Kirkuk sprake van een gespannen sfeer.³⁹³ Uit vertrouwelijke bron is vernomen dat ook tijdens de verslagperiode in toenemende mate Koerden, en in mindere mate Turkmene, uit het noorden terugkeren naar Kirkuk en het noorden van Diyala, plekken die ze in het kader van de arabiseringspolitiek hebben moeten verlaten.

4.3 Activiteiten van internationale organisaties

De internationale staf van de VN was tijdens de verslagperiode weer aanwezig in Irak met enkele tientallen medewerkers. Hun werkzaamheden zijn overwegend gericht op de in januari geplande verkiezingen.³⁹⁴ Ook is er nog steeds lokaal personeel van de VN in Irak werkzaam.

In het licht van de instabiele veiligheidssituatie en de ontvoeringen van Iraakse en internationale hulpverleners, hebben veel hulporganisaties echter hun activiteiten gestaakt, waaronder recentelijk CARE, World Vision en Artsen zonder Grenzen.³⁹⁵ Veel organisaties hadden reeds eerder hun internationale medewerkers (tijdelijk) teruggetrokken in verband met de voortdurende gewelddadigheden en de recente gijzelingen.³⁹⁶ Enkele organisaties, buiten de VN, hebben op zeer beperkte schaal nog internationaal personeel in Irak.³⁹⁷ Indien mogelijk zijn lopende projecten van VN-organisaties en internationale NGO's ook voortgezet met behulp

³⁹¹ New York Times, 19 oktober 2004; IRIN, 5 oktober 2004; IRIN, 'Residents return to Tell-Afar', 28 september 2004; IRIN, 'Fighting in northern city displaces thousands', 14 september 2004; IRIN, 'Sadr city and other areas returning to normality following fighting', 2 september 2004; IRIN, 'Clean up process starts in Najaf following fighting', 31 augustus 2004; IRIN, 'Those who fled Najaf, Kufa want to go home', 23 augustus 2004; Washington Post, 14 augustus 2004; IRIN, 20 augustus 2004.

³⁹² Zie ook HRW, 'Claims in conflict: Reversing ethnic cleansing in Northern Iraq', augustus 2004.

³⁹³ Zie ook 3.1.2. voor de 'Iraqi Property Claims Commission'.

³⁹⁴ Zie ook 2.1.3 en 2.2

³⁹⁵ BBC news, 'Major aid organization quits Iraq', 19 november 2004; Persbericht Artsen zonder Grenzen, 4 november 2004; BBC News, 'Agency halts aid projects in Iraq', 20 oktober 2004.

³⁹⁶ ACT news update Iraq 05/04, 27 augustus 2004. Zie het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004

³⁹⁷ AP, 'Helping Iraq is even harder for aid groups', 21 oktober 2004

van lokaal personeel. Daarnaast zijn er lokale NGO's actief in Irak, soms in samenwerking met nog aanwezige internationale NGO's.³⁹⁸

4.4 **Beleid andere Europese landen**

Verenigd Koninkrijk

In de eerste helft van 2004 was in het VK sprake van een stijging van het aantal Iraakse aanvragen. In juni bedroeg het aantal aanvragen afkomstig uit Irak 185.³⁹⁹ Het VK hanteert geen specifiek beleid voor Iraakse verzoeken. Thans wordt op Iraakse zaken beslist. Voor afgewezen asielzoekers uit Irak zal terugkeer plaatsvinden naar gebieden in Irak die het VK als voldoende veilig beschouwt en waar de betrokkene geen risico loopt. Vrijwillige terugkeer vindt plaats via het 'Voluntary Assisted Return and Reintegration Programme'. Er zijn geen cijfers beschikbaar van vrijwillige terugkeer. Met gedwongen terugkeer zal worden begonnen zodra de praktische maatregelen hiervoor getroffen zijn.

Denemarken

Het aantal aanvragen in Denemarken van personen afkomstig uit Irak nam in de loop van 2004 af. Tussen januari en oktober 2004 hebben 151 Irakezen asiel aangevraagd in Denemarken. Denemarken hanteert geen specifiek beleid voor Iraakse aanvragen. Het merendeel wordt afgewezen. Denemarken beslist sinds januari 2004 weer op Iraakse asielzaken. De Deense autoriteiten achten terugkeer naar Irak mogelijk. Vrijwillige terugkeer vindt plaats. Tussen mei en oktober 2004 waren 330 Irakezen teruggekeerd met steun van de Deense overheid. Er is geen sprake van gedwongen terugkeer.

Zwitserland

Het aantal aanvragen van personen afkomstig uit Irak is in Zwitserland tussen mei en september 2004 enigszins toegenomen (26 aanvragen in mei, 42 in september). Sinds eind januari 2004 beslist Zwitserland weer op Iraakse asielzaken. Gezien de instabiele situatie in 'Centraal-Irak' (midden en zuiden van het land) wordt thans prioriteit geschonken aan aanvragen van personen afkomstig uit de KRG-gebieden. De Zwitserse autoriteiten beschouwen de situatie hier als relatief stabiel. Zwitserland hanteert geen specifiek beleid voor Irak, noch worden specifieke groepen onderscheiden voor subsidiaire bescherming. Tussen juni en oktober jl. zijn ruim twintig Irakezen teruggekeerd op vrijwillige basis. Vanwege beleidsmatige en technische redenen vindt geen gedwongen terugkeer naar Irak plaats.

³⁹⁸

IRIN, 'New local NGO's set to play greater role', 25 maart 2004

³⁹⁹

Cijfers van latere datum waren niet beschikbaar.

Belgie

Van mei tot en met oktober 2004 ontving België 196 aanvragen van personen afkomstig uit Irak. Gedurende deze maanden was sprake van een stijging van het aantal verzoeken (18 aanvragen in mei, 49 aanvragen in september, 30 aanvragen in oktober). Asielaanvragen uit Irak worden in behandeling genomen. De behandeling beperkt zich vooral tot het nagaan van de nationaliteit van de aanvrager. Men hanteert geen specifiek beleid voor Iraakse asielverzoeken. België verleent geen vormen van subsidiaire bescherming. De Belgische autoriteiten achten de veiligheidssituatie niet veilig voor terugkeer.

Samenvatting

De Iraakse staatsinrichting verkeert in een overgangsfase. VNVR-resolutie 1546 legt een politiek tijdsschema vast dat eind 2005 dient uit te monden in het aantreden van een democratisch gekozen regering. In de periode van 28 juni jl. tot eind januari 2005 wordt Irak geregeerd door een soevereine Iraakse interimregering onder leiding van premier Iyad Allawi, gecontroleerd en bijgestaan door een nationale interimraad. De verslagperiode werd gekenschetst door ontwikkelingen voortvloeiend uit het herstel van de Iraakse soevereiniteit en het aanhoudende geweld.

De verslagperiode toont een verdere verslechtering van de veiligheidssituatie ten opzichte van de vorige verslagperiode, vooral wat het aantal slachtoffers en incidenten betreft. In bepaalde gebieden, waaronder de KRG-gebieden, is het relatief rustig. Het aantal burgerslachtoffers ten gevolge van aanslagen en militaire acties laat een stijging zien ten opzichte van de voorgaande verslagperiode. Ook is sprake van een stijging van het aantal incidenten in vergelijking met de vorige verslagperiode. Voorts komen, in vergelijking met de vorige verslagperiode, ontvoeringen van Irakezen en buitenlanders, waarbij onder meer de terugtrekking van de MNF geëist werd, vaker voor. Het verzet lijkt beter georganiseerd dan voorheen.

Het geweld doet zich, net als in de vorige verslagperiode, overwegend in het midden, maar ook in bepaalde delen van het noorden en zuiden van het land voor. Het geweld concentreert zich in (de omgeving van) Bagdad, Falluja, Ramadi, Samarra, Baquba, Kirkuk en Mosul. Ook in delen van het zuiden, vooral in (de omgeving van) Najaf, is af en toe sprake van een instabiele veiligheidssituatie. Er zijn echter ook gebieden, in het bijzonder de KRG-gebieden, waar het relatief rustig is en beduidend minder aanslagen voorkomen. Door de Iraakse autoriteiten is voorts naar voren gebracht dat in circa vijftien van de achttien provincies de situatie veilig genoeg is om verkiezingen te kunnen houden.

Er vinden veel aanslagen plaats gericht tegen Irakezen die zichtbaar samenwerken met de interimregering en / of de MNF. Hierbij valt onder meer te denken aan Iraakse politieke figuren, ambtenaren, personeel van het veiligheidsapparaat (vooral politie en leger), tolken of Irakezen die op andere wijze voor de interimregering, internationale organisaties en bedrijven in Irak werken alsook Iraakse journalisten en personen die voor hen werken. Ook is het geweld gericht tegen buitenlanders al dan niet (verondersteld) verbonden (te zijn) aan de interimregering en / of de MNF.

De internationale staf van de VN is sinds deze verslagperiode weer aanwezig in Irak met enkele tientallen medewerkers. Hun werkzaamheden zijn overwegend gericht op de in januari geplande verkiezingen. Veel NGO's hebben hun activiteiten gestaakt dan wel het internationale personeel teruggetrokken als

gevolg van de toenemende onveiligheid, in het bijzonder de aanslagen op en ontvoeringen van hulpverleners.

De tijdelijke grondwet (Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period of kortweg Transitional Administrative Law), van kracht tijdens de interimperiode, biedt een waarborg voor een aantal fundamentele vrijheden zoals vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vereniging en vergadering, vrijheid van godsdienst en overtuiging. Het Wetboek van Strafrecht van 1969 en het Wetboek van Strafvordering van 1971 gelden thans als de enige wetboeken die met betrekking tot het straf- en procesrecht in Irak geldig zijn. Deze wetboeken zullen waar nodig worden aangepast volgens internationale regelgeving. Sinds de val van Saddam Hoessein is voor het eerst sinds ruim dertig jaar sprake van vrijheid van meningsuiting en persvrijheid en men is vrij te demonstreren. Vrijheid van vergadering, bijeenkomst, demonstratie en openbare meningsuiting is gegarandeerd mits aan een aantal administratieve en logistieke voorwaarden is voldaan. De TAL garandeert vrijheid van godsdienst. Er hebben zich evenwel aanslagen op geestelijken, moskeeën en kerken voorgedaan in de verslagperiode. Verschillende incidenten, met als dieptepunt de aanslagen in augustus jl., duiden op een verslechterde situatie voor christenen. Het is niet met zekerheid vast te stellen in hoeverre de situatie voor vrouwen veranderd is sinds de val van Saddam Hoessein. Conservatieve normen en waarden zijn in bepaalde gebieden, waaronder het door sjiïeten gedomineerde zuiden, van grotere invloed dan voorheen. Op 8 augustus jl. hebben de Iraakse autoriteiten per direct de doodstraf ingevoerd.

In algemene zin geldt dat zelfstandige, vrijwillige terugkeer naar Irak heeft plaatsgevonden. De Iraakse autoriteiten alsmede UNHCR keren zich tegen terugkeer vanwege onder meer de veiligheidssituatie, gebrekkige levensomstandigheden en beperkte absorptiecapaciteit. Hoewel UNHCR de omstandigheden met betrekking tot veiligheid, onderdak en infrastructuur in Irak niet geschikt acht voor terugkeer, meent de organisatie, mede met het oog op het recht op terugkeer, dat het beter is in deze te faciliteren dan vluchtelingen alleen terug te laten gaan. UNHCR heeft daarom ook in deze verslagperiode de vrijwillige terugkeer van Irakezen vanuit buurlanden gefaciliteerd. In Europa worden Iraakse asielaanvragen over het algemeen in behandeling genomen. Er was sprake van vrijwillige terugkeer, gefaciliteerd door IOM, vanuit een aantal Europese landen. Gedwongen terugkeer heeft tot op heden niet plaatsgevonden.

Bijlage 1. Koerden / Talen

Door Koerden worden onder meer de volgende vier talen gesproken: Gorani, Zaza, Kurmanji en Luri.

Gorani en Zaza

Gorani en Zaza behoren tot dezelfde taalgroep. Gorani wordt primair gesproken in Turks-Koerdistan. In Irak wordt Gorani gesproken door de Shabak. De ongeveer 20.000 personen tellende Shabak-gemeenschap woont in de regio rondom Mosul. In de regio rondom Halabja wordt ook Gorani gesproken.

Zaza wordt gesproken in Turks-Koerdistan, met name in de regio's Dersim en Diyarbakir.

Sprekers van beide talen kunnen elkaar goed verstaan. Gorani en Zaza-sprekers zullen echter meer moeite hebben om Kurmanji en Luri te begrijpen. Kurmanji en Luri verschillen significant van Gorani en Zaza. Kurmanji en Luri zijn aan elkaar verwant.

Kurmanji

Het Kurmanji is opgedeeld in Noord- en Zuid-Kurmanji.

Noord-Kurmanji

Binnen het Noord-Kurmanji onderscheidt men het Badinani/Badini, Botani, Hakari en Bayezidi.

In de regio rondom Zakho en Sinjar spreekt men veelal het Botani.

In de regio Duhok - Amadiyya - Ain Sifi - Aqra (het gebied tot de noordelijke grens van de Grote Zabrivier) spreekt men veelal Badinani/Badini.

Door Iraakse yezidi's (in de buurt van Sinjar, Sheikan en Ain Sifni) wordt veelal Botani gesproken.

Zuid-Kurmanji

In het Zuid-Kurmanji onderscheidt men het Sorani, Baban en Erdelani.

In de regio tussen de Grote en Kleine Zabrivier (Arbil, Rawanduz, Salahuddin, Shaqlawa, Koj Sanjak, Ranya, Makhmur) spreekt men Sorani.

In de regio ten zuiden van de Kleine Zabrivier (Kirkuk, Sulaymaniyya, Chamchamal, Dokan, Kifri, Kalar) spreekt men Baban.

Luri

Binnen het Luri onderscheidt men onder meer het Fayli en Kelhuri. Fayli wordt gesproken door Fayli-Koerden. Fayli wordt ook gesproken in de regio's Khanaqin en Mandali.

Bijlage 2. Samenstelling kabinet

De samenstelling van de Iraakse interimregering luidde november 2004 als volgt:

Ghazi Al-Yawar	President
Ibrahim Jaafari	Vice-President
Rowsch Shaways	Vice-President
Iyad Allawi	Premier
Barham Saleh	Vice-premier voor Nationale Veiligheid
Thamir Ghadbhan	Minister van Olie
Hazem Shalan Al-Khuzaai	Minister van Defensie
Hoshyar Al-Zebari	Minister van Buitenlandse Zaken
Faleh Hassan Al-Naqib	Minister van Binnenlandse Zaken
Malik Dohan Al-Hassan	Minister van Justitie
Bakhtiar Amin	Minister van Mensenrechten
Ayham Al-Samaraie	Minister van Electriciteit
Adil Abdel-Mahdi	Minister van Financiën
Alaa Alwan	Minister van Gezondheidszorg
Mohammed Ali Al-Hakim	Minister van Communicatie
Omar Al-Farouq Salim Al-Damluji	Minister van Huisvesting
Mw. Nisrin Barwari	Minister van Openbare Werken
Rashad Mandam Omar	Minister van Wetenschap en Technologie
Mahdi Al-Hafidh	Minister van Planning
Mohammed Al-Jiburi	Minister van Handel
Ali Faik Al-Ghabban	Minister van Jeugd en Sport
Louei Hatim Sultan Al-Aris	Minister van Transport
Wael Abdul Latif	Minister van Provinciale Zaken
Mw. Nermin Othman	Minister van Vrouwenzaken
Mw. Pascale Isho	Minister van Ontheemden en Migratie
Abdul Latif Rashid	Minister van Irrigatie
Mw. Leila Abdul Latif	Minister van Werkgelegenheid
Sami Mudahfar	Minister van Onderwijs
Tahir Al-Bakaa	Minister van Hoger Onderwijs
Mw. Sawsan Sherif	Minister van Landbouw
Mofeed Mohammed Jawad Al-Jazaeri	Minister van Cultuur
Hajim Al-Hassani	Minister van Industrie
Mw. Mishkat Moumin	Minister van Milieu
Qassim Dawoud	Minister van Staat
Mahmoud Othman	Minister van Staat
Adnan Al-Janabi	Minister van Staat

Bijlage 3. Landkaart

Bijlage 4. Incidenten

Tijdens de verslagperiode was sprake van een verdere verslechtering van de veiligheidssituatie ten opzichte van de vorige verslagperiode. Zowel het aantal burgerslachtoffers als het aantal incidenten bleken te zijn gestegen ten opzichte van de voorgaande verslagperiode. In het hele land kwamen incidenten voor. Ook in de KRG-gebieden deden zich incidenten voor, hoewel op kleinere schaal dan elders. Voorts kwamen ontvoeringen op grotere schaal voor. Het verzet leek beter georganiseerd dan voorheen. In aanvulling op paragraaf 2.3. volgt hieronder een overzicht van een aantal ernstige incidenten uit de verslagperiode. Dit overzicht is niet uitputtend.

Volgens het Iraakse ministerie van Gezondheidszorg werden bijna vierhonderd Iraakezen gedood in juni bij aanslagen, militaire acties en gewapende gevechten.⁴⁰⁰ Op 12 juni vielen ten gevolge van een autobom in Bagdad twaalf doden.⁴⁰¹ Medio juni kostte een zelfmoordaanslag in Bagdad vijfendertig mensen het leven.⁴⁰² Bij gevechten tussen militairen en verzetsstrijders op 24 juni in Ramadi, Falluja en Baquba vielen ruim dertig dodelijke slachtoffers.⁴⁰³ Bij een serie autobomaanslagen in Mosul op 24 juni vonden meer dan zestig mensen de dood.⁴⁰⁴ Een autobom bij Hilla op 26 juni eiste drieëntwintig doden.⁴⁰⁵ Op 28 juli vielen in Baquba vijftig tot zestig doden bij een aanslag op een politiebureau.⁴⁰⁶

In augustus laaiden de gevechten tussen aanhangers van Muqtada Al-Sadr en de Iraakse autoriteiten in Bagdad (Sadr City), Najaf, Kufa, Basra, Nassiriyya, en enkele andere steden in het zuiden weer op.⁴⁰⁷ Schattingen over het aantal doden lopen tot ruim in de vijfhonderd.⁴⁰⁸ Voorts deed zich op 1 augustus jl. een serie bomaanslagen op kerken voor in Bagdad en Mosul, die een tiental levens eiste.⁴⁰⁹

⁴⁰⁰ AFP, 8 juli 2004.

⁴⁰¹ ANP, 13 juni 2004.

⁴⁰² AFP, 17 juni 2004.

⁴⁰³ AP, 24 juni 2004. BBC News, 'Multiple attacks kill 100 in Iraq', 24 juni 2004.

⁴⁰⁴ AP, 24 juni 2004.

⁴⁰⁵ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 24, 2 juli 2004.

⁴⁰⁶ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 28, 30 juli 2004.

⁴⁰⁷ In de vorige verslagperiode zijn eveneens hevige gevechten uitgebroken tussen de militie van Al-Sadr en de veiligheidstroepen. Begin juni was een staakt-het-vuren bereikt, dat begin augustus echter weer werd beëindigd (BBC News, 'US forces pound Najaf militants', 11 augustus 2004)

⁴⁰⁸ AFP, 'US bombing of Kut kills 75, as Iraq toll hits 165 dead in 24 hrs', 12 augustus 2004; Reuters, 6 augustus 2004; BBC News, 'Fresh fighting in Iraq holy city', 6 augustus 2004; AP, 'US military says 360 insurgents killed in Najaf clashes', 9 augustus 2004; IRIN, 8 september 2004.

⁴⁰⁹ Zie verder 3.3.3 en 3.4.8.3.

In de maand september waren, zo werd uit de media vernomen, circa 2300 aanslagen gepleegd tegen burgers en militairen in Irak. Er waren gemiddeld 79 aanslagen per dag gepleegd in deze maand. De aanslagen kwamen overwegend in het midden van het land voor.⁴¹⁰ Begin september vielen tientallen doden in Tell-Afar ten gevolge van militaire acties.⁴¹¹ Op 7 september zouden circa honderd mensen zijn omgekomen ten gevolge van Amerikaanse militaire acties in Falluja.⁴¹² Op 16 september vielen er wederom tientallen doden in Falluja ten gevolge van Amerikaanse bombardementen.⁴¹³ Een aanslag op een politiebureau op 14 september te Bagdad eiste 47 doden.⁴¹⁴ Op 18 september kwamen in Kirkuk 23 mensen om door een autobom. Bij militaire acties van Amerikaanse militairen kwamen in Falluja op 25 september 23 personen, waaronder naar verluidt veel burgers, om het leven.⁴¹⁵ Drie autobommen kostten eind september circa veertig mensen het leven in Bagdad.⁴¹⁶

Op 1 oktober kwamen 34 kinderen om het leven als gevolg van twee autobommen in Bagdad.⁴¹⁷ Ook vielen bij een offensief op 1 oktober van Iraakse en Amerikaanse militairen tientallen tot mogelijk meer dan honderd doden.⁴¹⁸ Op 4 oktober kwamen circa twintig mensen om het leven bij bomaanslagen in Bagdad.⁴¹⁹ Er vielen tien doden bij een dubbele bomaanslag in Bagdad bij het ministerie van Olie op 10 oktober.⁴²⁰ Aan het begin van de Ramadan (medio oktober) was er volgens een medewerker van het Iraakse ministerie van Binnenlandse Zaken sprake van een toename in het aantal aanslagen.⁴²¹ Een grootschalige aanslag vond plaats op 23 oktober, toen 49 Iraakse soldaten op verlos in een hinderlaag liepen en werden doodgeschoten.⁴²²

Begin november vonden in Samarra, Baquba en Ramadi moordaanslagen plaats op politiepersoneel, waarbij vele tientallen dodelijke slachtoffers vielen.⁴²³ Amerikaanse militairen lieten in de pers weten dat bij de militaire acties te Falluja

⁴¹⁰ International Herald Tribune/New York Times, 30 september 2004

⁴¹¹ ANP, 9 september 2004.

⁴¹² ANP, 'Amerikanen doden honderd rebellen in Falluja', 8 september 2004.

⁴¹³ ANP, 'Amerikanen doden tientallen opstandelingen', 17 september 2004.

⁴¹⁴ RFE/RL Iraq Report, vol 7, no 34, 16 september 2004.

⁴¹⁵ ANP, 'Artsen Falluja klagen over burgerslachtoffers', 26 september 2004.

⁴¹⁶ ANP, 30 september 2004.

⁴¹⁷ Trouw, 1 oktober 2004.

⁴¹⁸ BBC News, 1 oktober 2004.

⁴¹⁹ BBC News, 4 oktober 2004.

⁴²⁰ BBC News, 10 oktober 2004.

⁴²¹ International Herald Tribune, 26 oktober 2004

⁴²² Zie ook 3.4.5.

⁴²³ BBCNews, 'Militants massacre 21 Iraqi police', 7 november 2004; Reuters, 'Four car bombs, attacks kill 37 in Iraq's Samarra', 6 november 2004; Reuters, 'Rebels kill 45 in attacks in Iraq's Baquba', 9 november 2004.

in november jl. meer dan duizend verzetsstrijders zouden zijn gedood.⁴²⁴ Het aantal burgerslachtoffers was niet bekend. Amnesty International schatte het aantal burgerslachtoffers op tientallen doden.⁴²⁵ Medio november kwamen twintig verzetsstrijders om ten gevolge van bombardementen van Amerikaanse militairen in Baquba.⁴²⁶

⁴²⁴ Aantallen van 1200 tot 1600 werden genoemd. AP, 12 november 2004

⁴²⁵ Volkskrant, 16 november 2004

⁴²⁶ BBC News, 'US warplanes target Iraqi rebels', 15 november 2004

Bijlage 5. Documenten

In aanvulling op de informatie in paragraaf 3.3.4. volgt hieronder informatie over enkele documenten.

Nationaliteitsbewijs

Het Iraakse nationaliteitsbewijs ('shihada al-jinsiyya al-'iraqiyya', verkort: 'al-jinsiyya') wordt doorgaans aangevraagd op ongeveer 14- tot 18-jarige leeftijd. Hiervoor zijn de nationaliteitsbewijzen en identiteitskaarten van de ouders nodig, de voedselrantsoenkaart en het bewijs van woonplaats. Daarnaast moeten enkele pasfoto's worden overgelegd en een klein bedrag. Afgifte in Irak vindt plaats bij het 'Bureau of Nationality and Civil Affairs'.

Identiteitskaart

Voor de Iraakse identiteitskaart ('bitaqa al-shachsiyya' of 'huwwiyya al-ahwal al-madaniyya')⁴²⁷ moeten de volgende documenten worden overgelegd: geboortebewijs ('shahada wilada'), identiteitskaarten van de ouders, voedselrantsoenkaart en bewijs van woonplaats. Soms moeten ook de nationaliteitsbewijzen van de ouders worden getoond. Afgifte in Irak vindt plaats bij het 'Bureau of Nationality and Civil Affairs'.

Bewijs van woonplaats

Deze 'residential card' heet in het Arabisch 'bitaqa al-sakan', soms ook wel 'bitaqa al-ma'lumat' genoemd naar het kantoor dat de kaarten uitgeeft: 'maktab ma'lumat'. Dit staat voor informatiebureau of -kantoor, dat naar verluidt vaak in of nabij een politiebureau is gevestigd. De kaart heeft net als de voedselrantsoenkaart betrekking op een huishouden en staat meestal op naam van het gezinshoofd, in Irak meestal de man/(groot)vader. Voor afgifte moeten de identiteitsbewijzen van alle gezinsleden worden overgelegd, alsmede de voedselrantsoenkaart en enkele pasfoto's.

Voedsel(rantsoen)kaart

Voor de 'bitaqa tamwin' (ook wel 'tamwiniyya' of 'al-bitafa al-ghida'iyya' genoemd) dient men te overleggen: identiteitskaarten van alle gezinsleden en het bewijs van woonplaats. Het voedselrantsoenkantoor ('maktab tamwin') geeft de voedselrantsoenkaart per huishouden af. Het kantoor valt onder het ministerie van Handel.

⁴²⁷

De laatste twee woorden staan voor 'burgerlijke status'.

Literatuurlijst

Naast de in de inleiding genoemde bronnen is gebruik gemaakt van de volgende bronnen en publicaties:

Algemeen Dagblad

Al-jazeera.net

Amnesty International, 'Iraq. Memorandum on concerns relating to law and order', juli 2003

Amnesty International, 'Iraq. The need for security', MDE 14/143/2003, juli 2003

Amnesty International, 'Violence must stop now', 14/041/2004, 30 juli 2004

Amnesty International, Press release, 'Iraq: Amnesty International in Basra – field update May 8 2003, MDE 14/110/2003, 8 mei 2003

Amnesty International, 'Iraq. One year on the human rights situation remains dire', maart 2004.

Amnesty International, 'Incommunicado detention / fear of torture', MDE/14/004/2004, 4 maart 2004

Amnesty International, AI Index MDE 14/030/2004, June 2004

Amnesty International, MDE 14/047/2004, 17 september 2004

AI Index, MDE 14/055/2004, 9 november 2004

Amnesty International Press Release, MDE 14/057/2004, 16 november 2004

Asharq Al-Awsat

BBC News

Brookings Institution, 'Iraq Index', 1 november 2004

Christian Science Monitor

CIA World Fact Book

Council on Foreign Relations

CPA regelgeving, verordeningen, memoranda:
<http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Orders>

Daily Telegraph

Danish Immigration Service & United Kingdom Home Office , 'Joint British-Danish fact finding mission to Damascus, Amman and Geneva on conditions in Iraq', augustus 2003

Danish Immigration Service & United Kingdom Home Office, Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq, 1-8 september 2004

The Economist

Fischer Weltalmanach, 1996

Gereformeerd Dagblad

The Guardian

Harenberg Länderlexikon, 1995/1996

Houston Chronicle

Human Rights Watch, 'Iraq: Avoid harm to civilians', 16 april 2004.

Human Rights Watch, 'Insurgents must stop targeting civilians', 6 augustus 2004.

Human Rights Watch, 'Claims in conflict. Reversing ethnic cleansing in Northern Iraq', augustus 2004, vol 16, no 4 (E)

HRW, 'Iraq: Fair trials at issue', 24 september 2004

ICG, 'Reconstructing Iraq', Middle East Report, no 30, 2 september 2004

ICG, 'Iraq: Can local governance save central government?', Middle East Report no. 33, 27 oktober 2004.

IDP Global Database (www.idpproject.org)

IGC (www.igc-private.ch)

International Federation of Journalists

International Herald Tribune

Iraq Press Online

Iraq Today

ICRC, 'Report of the International Committee of the Red Cross (ICRC) on the treatment by the coalition forces of prisoners of war and other protected persons by the Geneva conventions in Iraq during arrest, internment and interrogation', februari 2004

IRIN Iraq

Islam Online

IWPR Iraq Crisis Report

Jordan Times

Knight Ridder Newspapers

Kurdistan Nuwe

The Lancet, Lancet, 'Mortality before and after the 2003 invasion of Iraq: cluster sample survey', 29 oktober 2004

Law of administration for the state of Iraq for the transitional period, 8 maart 2004
Mena

Leeuwarder Courant

Los Angeles Times

Middle East Intelligence Bulletin

Middle East International

Middle East Online

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, DAM/GO-133/04, 5 maart 2004

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, DAM/GO-208/04, april 2004

Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Defensie, Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, DAM-586/04, 15 oktober 2004

Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Defensie, brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, DVB/CV389/04, 12 november 2004

Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Defensie en de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, DAM/GO-586/04, 15 oktober 2004

Ministerie van Defensie, Brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer, 19 augustus 2004

Nederlands Dagblad

Newsweek

The New York Review

The New York Times

NRC Handelsblad

One World

Oxford Analytica

Het Parool

Reformatorisch Dagblad

Reliefweb

Reporters without borders

RFE/RL Iraq Report

Sofia Morning News

De Telegraaf

Time Magazine

Times of India, 'Honour killings haunt Iraqi women', 19 juli 2004

Trouw

United Kingdom Home Office, Country Information and Policy Unit, Asylum and Appeals Policy Directorate, 'Iraq Bulletin', juni 2003

United Kingdom Home Office Country Information and Policy Unit, Asylum and Appeals Policy Directorate, 'Iraq Bulletin' 8/2003, 15 december 2003.

UN Assistance Mission in Iraq, 'Iraq Situation Report, week in review, 4 – 17 oktober 2004

UN News Service

United Nations, Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq, juni 2004

UNHCR Briefing Notes: 'UNHCR requests extension of moratorium on forcible return', 4 juli 2003

UNHCR News Stories, 'Iraq still volatile, so Iraqis abroad need continued protection, says UNHCR', 14 november 2003

UNHCR Briefing Notes, 'Iraqi asylum seekers: UNHCR urges continued temporary protection until further notice', 14 november 2003.

UNHCR, 'Update to the international protection response to asylum-seekers from Iraq, 1 maart 2004

UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004

UNHCR Return advisory regarding Iraqi asylum seekers and refugees, september 2004.

United Nations, Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004).

United Nations Security Council, 'Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 24 of Security Council resolution 1483' (2003)

United Nations Security Council, S-2004/140, 23 februari 2004.

United Nations Security Council, Resolution 1557 (2004), 12 augustus 2004

United Nations, Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), SS/2004/710, 14 september 2004

Statement by SRSG Qazi to the Security Council, 14 september 2004

United States Bureau of International Information Programs
De Volkskrant

Washington Post

Die Welt

White House Report, 'Bush discusses progress on Iraqi police force with Kerik', 3 oktober 2003

Persbureaus: AFP, ANP, AP, Reuters, Xinhua